

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România •
• Anul 55 (serie nouă) • iulie – august 2018 • 3,00 lei •

Adrian JICU

Un om care (se) scrie – Mircea Cărtărescu

E o confirmare a faptului că, pentru Mircea Cărtărescu, viața se suprapune, până la identificare, cu ficțiunea, că tot ceea ce i se întâmplă se convertește în literatură.

pagina 3

Marius MANTA

Dan Perșa și jocurile luminii

pagina 7

Ștefan RADU

Tropăiala centenară

pagina 8

Vasile IANCU

Memorial de lecturi și sentimente

paginile 16 – 17

Theodor-George CALCAN

Bicentenarul botezului lui Vasile Alecsandri

pagina 28

• Ilustrația acestei ediții: reproduceri după lucrările artistului plastic Ammar Alnahhas

Festivalul Național „Ion Drăgoi” – „o simfonie fantastică”

Ajuns la a XXVI-a ediție, Festivalul Național de Folclor „Ion Drăgoi” a reunit, la sfârșit de ciresar, pe scena Teatrului de Vară „Radu Beligan” din Bacău, artiști și formații folclorice din toate zonele țării și din Republica Moldova, care, prin cântec și joc, au adus un omagiu nu doar violonistului inegalabil aflat încă în suferințele românilor, ci și Centenarului Marii Uniri, căruia i-a fost, de altfel, dedicat.

Spre deosebire de edițiile precedente, cea din 2018 s-a derulat pe parcursul unei singure zile, oferind celor 1500 de spectatori un veritabil regal de muzică și joc, întins pe parcursul a mai bine de cinci ore și care a atins punctul cel mai înalt de trăire și vibrație sufletească în momentul intonării, în unison, artiști și public, a Imnului României.

Deschis de Orchestra Ansamblului Folcloric „Busuiocul”, dirijată de Mihai Gherghelaș și Victor Coman, cu piesa „Omagiu lui Ion Drăgoi”, creație a compozitorului, dirijorului și folcloristului Constantin Arvinte, invitat special al organizatorilor, programul gândit de maestrul coregraf Petre Vlase, managerul Ansamblului, a fost prezentat publicului de Gheorghita Nicolau, realizatoarea emisiunii „Tezaur folcloric” a Televiziunii Române, care a și filmat întreaga reprezentare, urmând ca aceasta să fie difuzată pe post în mai multe episoade.

O notă aparte a actualei ediții a fost dată de prezența pe scenă a celor trei generații de dansatori ai Ansamblului, copiii și „bătrânii” din anii '80 concurând de la egal la egal cu virtuozii trupei actuale, cei ce au adus la rampă suite de dansuri de pe vâile Oituzului și Taziăului, din Moldova, Muntenia, Oltenia, Banat și Ardeal, dar și jocuri mai puțin

cunoscute, precum „Sârba oșterilor”, amintind de tragicele evenimente ale războaielor mondiale.

Aceeași emulație s-a făcut simțită și în rândul interpreților, de la zvărluga Anastasia Ciobanu, de doar 7 ani, la artista desăvârșită care este Zinaida Bolboceanu, toți întrecându-se pe sine și transformând spectacolul-maraton într-o „simfonie fantastică”, așa cum avea să-l definească autorul suitei „Drăgoiana”, maestrul Constantin Arvinte, cel care, la cei 92 de ani ai săi, a văzut multe competiții similare, însă niciuna nu i s-a părut mai izbită ca aceasta.

Meritul pentru reușită revine în egală măsură experimentatului colectiv al Ansamblului Folcloric „Busuiocul”, initiatorul și organizatorul manifestării, grupurilor folclorice „Flori de câmp”, „Ștefan Vodă”, „Fetele din Botoșani”, „Iancu Jianu”, soliștilor vocali și instrumentiști Georgiana Tanasă, Adi Neamțu, Ina Todoran, Irina Miron, Ștefana Domocos, Florin Popa, Ana-Maria Lungu, Iustina Irimia, Simona Mazăre, Lorena Popu, Ciprian Pop, Ionuț Cisman, Costică Lătărețu, Paul Anania, Viorica Ciobotari, Tatiana Profiriu, Paula Florescu, Sânziana Oslobanu, Ana-Maria Dancă, Irina Gorga, Ionuț Drăguliu, Georgiana Păduraru, Florin Blaj, Tudor Ungureanu, Costică Babașa, Alexandru Pugna, Ruzandra și Gheorghe Rizea.

Pentru evoluția de excepție și organizarea de înaltă ținută, atât Ansamblul „Busuiocul”, cât și coregraful Petre Vlase au fost distinși, la final, cu Titlul de Excelență și Trofeul „Tezaur folcloric – 35” al Televiziunii Române.

Cornel GALBEN

Fragmentarium

- „Albastru 2018”, programul de rezidență al Centrului de Cultură „George Apostu”, a înzestrat „Grădina cu statui” cu nouă piese de excepție: japonezul Yoshin Ogata a ales motivul apei, spaniolul Amancio Gonzales Andres, al metamorfazelor umane, iar bucureșteanul Napoleon Tiron l-a reactivat pe George Apostu cu tripticul mamă-copil-tată. „Vom avea în continuare de lucru, într-un an special ca acesta – a subliniat Gheorghe Popa, secretar de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale. Mulțumim Revistei *Ateneu* pentru felul în care a prezentat Programul «Se întorc valorile românilor acasă».”
- „O lumânare pe malul Prutului”, de Victor Enășoae, a prilejuit reflecții de felul acesta: „Romanul e un fel de *Hanul Ancuței* actual” (Viorel Savin); „un roman-parabolă” (Petre Isachi); „o mică utopie” (Carmen Mihalache); „o filă de istorie băcăuană” (Ioan Enășoae). Dificultatea trecerii unui manuscris în calculator (Cristina Ștefan) a fost depășită datorită calităților autorului: „redactor al Revistei *Ateneu* din primul an” (Ioan Neacșu), era exigent și cu el, și cu alții („Asta merge și la Adjud, și la Honolulu” – notația a sa pe marginea unui material propus spre publicare și amintită de Victor Mitocariu). În sala multimedia a Bibliotecii Județene „C. Sturdza” s-au aflat și urmași ai eroilor lui Victor Enășoae.
- „Târgu-Ocna – ghid turistic rebusist”, de Serghei Coloșenco (Bărlad, „Ed. „Sfera”), este o mai mult decât plăcută invitație de a cunoaște și a vizita „cea mai însemnată localitate de pe Valea Trotușului”.
- Ingenioasă și utilă foaia aniversară editată de Biblioteca Județeană „C. Sturdza” pentru zilele de 27-28 iunie. Aflăm de aici că în 1919 „a luat ființă biblioteca Societății Culturale *Casa de Sfat și Citire «Vasile Alecsandri»*”, care a preluat fondul de carte al bibliotecii de la primărie și funcțiile unei biblioteci publice”. Sediul Societății se afla în Casa „Alecsandri” (azi, str. G. Apostu, nr. 9), iar sufletul ei era generalul Dragomir Badiu.
- Un fierbinte „La mulți ani!” lui Nicolae Dabija (n. 15 iul. 1948), de la prietenii ateneiști băcăuani. Salutul a fost transmis și direct de Vasile-George Puiu (cu un „Discurs pentru memoria Prutului”) și de Dumitru Brăneanu, președintele filialei Bacău a U.S.F.R.
- Podul cultural cu frații de peste Prut se consolidează. Are și un nume: *Saloanele Moldovei*. „Talentul înmulțit” (Silviu Pravăț) a devenit „un trainic eveniment după 1990” (Constantin Scripăț) și a creat istorie: „Așa cum Casa *Alecsandri* renaște din cenușă, să ne gândim la un muzeu al *Saloanelor Moldovei*” (Gheorghe Popa, secretar de stat în M.C.I.N.). „Gradul de civilitate al unui oraș e dat și de numărul de lucrări de artă care se regăsesc în spațiile lui” (Valeriu Șuşnea, Buzău).
- Despre băcăuani: Violeta Preda, poetă apreciată pentru felul „cum își construiește pașii” (Marius Chelaru, în „Poezia”, Iași, vara 2018), și Ioan Burlacu, pictorul al cărui joc „este o treabă foarte serioasă” (Constantin Ținteanu, în „Tribuna”, Cluj-Napoca, iul. 2018).

AI. IOANID

Revista de Cultură ATENEU
Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI
Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat),
Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •
• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •
• Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău,
cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317

Un om care (se) scrie - Mircea Cărtărescu

Cu Mircea Cărtărescu lucrurile stau întotdeauna altfel. *Jurnalul* său (ajuns, iată, la al patrulea volum, *Un om care scrie*, „Humanitas”, 2018) nu poate fi drămluit cu instrumentele obișnuite ale exegezei, căci nu vorbim despre un text diaristic în sensul clasic al termenului, ci despre un jurnal atipic, unde chestiuni ca sinceritatea, autenticitatea, temporalitatea sau cauzalitatea devin secundare. Pentru că oglinda jurnalului cărtărescian nu e una comună, ci bănulesciană, cu reflexe situale dincolo de așteptările cititorului/exegețului, dar și de balastul ideologic care, din păcate, a blurat de atâtea ori imaginea unui autor excepțional.

Nu de puține ori, textul cărtărescian a fost asociat cu lamentația sterilă, cu egocentrismul sau cu vanitatea. Nimic mai fals. (Re)citește cu detașare, cele peste 2100 de pagini de jurnal postdecembrist sunt, înaintea de orice, un Purgatoriu, prin care autorul trebuie să treacă pentru a se (re)găsi, pentru a depăși crize morale, religioase sau literare. Pentru Cărtărescu, jurnalul nu e doar aide-memoire sau alternativă la scrisul literar, ci și oglindă autoscopică, remediul împotriva neantului. O însemnare dramatică, din 4 ianuarie 1991, subliniază, de altminteri, importanța acestor însemnări, care depășesc finalitatea strict estetică: „Jurnalul a devenit paiul de care mă agăț într-o disperare abulică”. E unica salvare pentru un scriitor care se vrea citit, înțeles și nu prețuit la modul ipocrit, cum i se întâmplă adesea. Simptomatice în acest sens este o însemnare din volumul IV, care ni-l înfățișează pe Cărtărescu spunând unor prieteni anecdote din *Solenoid*, pe care însă nimeni nu le recunoaște, deși toți elogiaseră romanul pe care pretindeau că l-au citit.

Stăpânit de o irepresibilă dorință de singularizare, Mircea Cărtărescu se desparte adesea de „confrăți”, așa cum reiese din câteva secvențe de tip autoportret, care insistă asupra „diferenței specifice”: „Eu am fost mereu un puști zălud, un naiv care a pășit în toate capcanele. Un tip pletos și-n blugi, fără nimic deosebit, fără povești, fără legendă, fără adulatori (căci dacă nu-i cultivi nici nu-i vei avea). N-am agent, nu întrețin corespondențe vaste, public cu editori fără alte resurse în afara entuziasmului pentru literatură. Sunt ultimul om care să alege după ceva în lume, în afară de mintea mea, un animal de casă la fel de zălud ca și mine.

Da, după ea fug de când mă știu. Toți, toți sunt scriitori, pe când eu sunt doar un om care scrie”. E în acest pasaj și sinceritate, și pedanterie. Și dramatism, și alint. Și neputință, și conștiința superiorității. Și modestie, și psihologie inversă. Pentru că, în definitiv, fiecare dintre noi este suma unor imagini. Ale altora despre noi, dar și ale noastre despre noi înșine. Iar Mircea Cărtărescu știe că Mircea Cărtărescu este Mircea Cărtărescu tocmai pentru că nu se conformează convențiilor, ieșind, prin felul său de a fi și de a scrie, din tipare.

Ceea ce nu s-a subliniat îndeajuns este dimensiunea domestică a jurnalului cărtărescian. Oricât ar putea părea de surprinzător, Mircea Cărtărescu nu e un monstru, o lighioaie (cum cochet pretinde), ci om. Și, vorba unui clasic, nimic din ceea ce e omenesc nu îi este străin. Așa că nu trebuie să ne mire că însemnările privitoare la receptarea operei sale stau laolaltă cu grijile

privind renovarea locuinței părinților, că opiniile sale social-politice se întâlnesc cu teama de stomatolog, că participările la întâlniri literare (în țară sau în străinătate) se intersectează cu pasiunea de a fotografia plante și insecte prin curte sau pe dealuri, că meditația asupra structurii infinite a Universului trece prin hotărârea de a-și achiziționa un autoturism ieftin (Renault Kadjar) etc. Grijile tatălui, bucuria de a fi bunic, plimbările cu loana, revelația găsirii unui arici sunt tot atât de semnificative precum judecățile literare sau precum pasajele care descriu caznele actului creator. E o confirmare a faptului că, pentru Mircea Cărtărescu, viața se suprapune, până la identificare, cu ficțiunea, că tot ceea ce se întâmplă se convertește în literatură.

Ar merita, de asemenea, punctat un aspect prea puțin comentat la Mircea Cărtărescu: umorul. Un umor fin, altoit peste un acut sentiment al derizoriului. Fie că este vorba despre incidente banale (Cărtărescu este confundat în piscină, la Terme, cu Liuceanu, îndurând cu stoicism caznele unui implant dentar, trebuie să se legitimeze la aeroport fiindcă noua tunsoare o confuzează pe tânăra care face controlul vamal), fie că se referă la derizoriul unor premii sau distincții pe care le primește, Mircea Cărtărescu își păstrează întotdeauna simțul autocritic și nu ezită să se ironizeze, conștient de micimea omului în fața unor asemenea întâmplări, pe care le raportează la existența a trilioane de galaxii în Univers. În fața unor asemenea probleme, răspunsul autoironic devine previzibil: „Ce poate face o minte de maimuță din ele?” Citit din acest unghi, *Un om care scrie* devine prilej de meditație și de autoanaliză, fiindcă jurnalul său nu e doar un *insight* către lumea autorului, ci și un *memento* care nu are cum să nu te pună pe gânduri.

Jurnalul cărtărescian propune, *horribile dictu*, și un program estetic implicit, care presupune a fi în literatură. Iar ceea ce face Cărtărescu (în diversele-i ipostaze) este să lupte. E lupta pentru a exista în literatură, chestiune vitală pentru un autor măcinat de îndoieli și incertitudini: „Cu toate că am scris mai departe pagini de care nu mi-e rusine, sau care sunt bune în ciuda rusinii mele, cu toate că mi s-a dat să scriu și o carte mai puternică decât *Orbitor*, n-am mai scris în literatură. N-am mai fost înconjurat de literatură din toate părțile, n-am mai crezut în religia asta. De-atunci, oricât de bine aș scrie, asta mă deprimă, cum cred că bărbații care fac sex întâmplător sunt nesatisfăcuți, fiindcă nu se află în dragoste. Când ești scriitor, literatura curge în tine și-n afara ta ca însăși viață, ca dragostea. Eu nu (mai) sunt așa ceva și fiindcă nu (mai) știu ce sunt, mi-e frică, mereu, în fiecare zi. Și asta-mi întunecă zilele”. De aceea, a fi în literatură sintetizează un crez artistic și un *modus vivendi*, căci rareori mi-a fost dat să citesc un jurnal în care împletirea biografiei cu opera să fie atât de organică.

E de discutat și poziționarea jurnalului cărtărescian în raport cu poezia, proza și eseistica autorului. Care este locul acestui (meta)text în ansamblul creației sale, care pare atât de eterogenă prin diversitate? În opinia mea, însemnările diaristice sunt coconul, sunt materia primă din care se hrănesc celelalte creații. Puse cap la cap, cele patru volume din jurnalul postdecembrist ne oferă imaginea revelatorie a mecanismului care generează scrisul cărtărescian. Pentru ca omida respingătoare să devină fluture, oul Cărtărescu trebuie să se metamorfozeze, să moară. Ceea ce se și întâmplă în aceste pagini acuzate pe nedrept de teatralitate și de narcisism, când, în fond, ele colcăie de dramatismul (pre)facerii. În ele e, simultan, durere și bucurie, disperare și speranță, nebulie și luciditate. Și multă anatomie, căci nașterea unei cărți e aidoma nașterii unei ființe vii. Iar au(c)torul cărtărescian e, simultan, mascul și femelă, bărbat și femeie, tată și mamă, Tată și Fiică, Mamă și Fiu.

Niciodată în literatura ultimelor decenii, cunoscutul vers barbian pe care Preda îl alegea drept motto pentru schița *Calul* („Sfânt trup și hrană sieși, Hagi rupea din el”) n-a fost mai potrivit pentru a defini un scriitor. Pentru că despre asta este jurnalul lui Mircea Cărtărescu: despre formidabila (auto)combustie pe care o presupune literatura, despre nevoia/datorita de a (te) sacrifica în scris: „Dincolo de plăcerea de-a fi iubit de atâtea lume, e și o presiune foarte greu de dus: oamenii ăștia nu trebuie dezamăgiți, trebuie să te rupi în bucăți mai departe pentru ei, să-ți storci mintea și inima, zi de zi, ca să mai picure un strop de adevăr, oricât de distructiv ar fi lucru-ăsta pentru tine”. Cu Mircea Cărtărescu, jurnalul sare de pe sinele teoriei literare, derind în plină literatură.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

O nouă revistă culturală și-a făcut apariția în Bacău. Se numește „Cadran cultural” și este periodic al Ansamblului Folcloric „Busuiocul”, editată sub egida Consiliului Județean Bacău (director, Petre Vlase; redactor-șef, Cornel Galben). A apărut în condiții grafice bune, amintind întrucâtva de formatul revistei „Credința ortodoxă”. Din colectivul de redacție mai fac parte Vasile Apostol, Ioan Dănilă, Anisoara Macor, Dan Sandu. Sumarul este bogat și divers, axându-se, după cum și enunță C. Galben, pe „conexiuni culturale”.

Am parcurs cu interes articole reflectând momente importante din istoria țării („România în Primul Război Mondial”, de General (r.) conf. univ. dr. Vasile-Jenică

Cadran cultural

Anul I, nr. 1, aprilie-mai-iunie 2018

Apostol), dialogul dintre universitarul Ioan Dănilă și prof. dr. Jean Ciută despre situația dezastruoasă a Casei Memoriale „Vasile Alecsandri”, cronică destul de acidă a Reuniunilor Culturale „Alecsandriada” (semnată de C. Hanganu, alias C. Galben), cele două cronici de teatru aparținând lui Carmen Mihalache, un fragment din romanul lui Victor Enăsoae „O lumânare pe malul Prutului”. Desigur, am deschis nerăbdători să aflăm ce se mai găsește în *sertarul cu fișe* al exegețului în Bacovia, Constantin Călin.

Editorialul este semnat de Petre Vlase, care prezintă „Festivalul Național «Ion Drăgoi», ediția a XXVI-a”. Revista conține și două medalioane aniversare: al actorului Petru-Viorel Baltag și al folcloristului și managerului cultural Constantin Donea, care s-a impus recent și ca poet. Am citit cu plăcere atât fulgurantele lirice semnate de C. Donea, cât mai ales poemele, încărcate de spiritualitate, aparținând regretatului Octavian Voicu. Poeziile de debut ale lui Vasile Potolea, deși sensibile, n-au reușit să mă convingă. Din sumarul revis-

tei nu lipsește cronică literară: Dan Sandu scrie despre cartea de poezii a lui Ion Moraru-Cașin, „Urmărirea din umbră”, iar Cornel G. Simion (alias C. Galben), despre „Călător spre apus”, de Roxana Medvetki. Mai aflăm din paginile periodice despre o importantă expoziție Nicu Enea deschisă la Palatul Parlamentului, și din articolul Anei Ostășevschi, de pe coperta a II-a, cum a sărbătorit Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” cei 125 de ani de la înființare.

Celor care diriguiesc revista „Cadran cultural”, colectivului de redacție și colaboratorilor le transmitem felicitări pentru o publicație făcută cu profesionalism și le urăm mult succes și la cât mai mulți și buni cititori! (*Atenua*)

Festivalul Județean de Folclor - XXVI

Manifestarea de la Slănic-Moldova (22-23 iulie), deja tradițională, a adus din nou în atenție valoarea folclorului românesc și a meșteșugurilor practicate în mediul rural. Au răspuns chemării Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, în parteneriat cu Primăria orașului Slănic-Moldova, formații coregrafice și grupuri vocal-instrumentale de amatori din Agăș (Ansambllul Folcloric „Mugurașii”), Asău (Ansambllul Folcloric „Cununa de pe Valea Muntelui”), Bacău (Ansambllul Folcloric „Ciucurelul”) și Formația Mihai Bălan), Berești-Tazlău (Formația de dansuri populare), Brusturoasa (Grupul Folcloric Bărbătesc „Dor

străbun”), Cucuieți, com. Solonț (Grupul Folcloric „Florile din Cucuieți”), Faraoni (Ansambllul Folcloric „Ecolul din Vale”), Găiceana (Ansambllul Folcloric „Cărășelul”), Moinești (Ansambllul Folcloric „Moineșteanca”), Oituz (Corul Mixt Tărănesc și Ansambllul Folcloric „Mlădițele Oituzului”), Pâncești, com. Sascut (Formația de Dansuri Populare și Grupul Vocal Folcloric

„Mugurelul”), Poduri (Grupul Folcloric „Păunașii”), Sascut-Sat (Formația de Dansuri Populare și Grupul Vocal Folcloric „Dorulețul”), Sânduleni (Grupul Folcloric „Siminocul”), Săucești (Ansambllul Folcloric „Mugurașii”), Traian (Ansambllul de Cântece și Dansuri Populare „Plairii trăienene”), Valea Seacă (Grupul Folcloric „Florile satului”).

Pe terasa Cazinoului din localitate s-a ținut și Târgul Meșteșugurilor Artistice Tradiționale, prezenți fiind meșteri din Bacău (Rodion Stoian, sculptor de icoane și confecționar de căciuli și opinci; Mihai Popa și Denisa Uscatu, sculptori de lemn decorativ; Marilena Enăsoaie și Niculina Mardare,

țesătoare-cusătoare de costume populare în cadrul atelierului Ansambllului Folcloric „Busuiocul”; Constantin Borulea și Silvia Borulea, cusători de goblenuri), Oituz (Ionuț Budău și Maria Budău, olari; Anica Fichioș, Elena Boacă, Tereza Covaci, Ileana Balint, Veronica Covaci, țesătoare; Ion Anoca, împletitor din coșuri de nuiele) și Sânduleni (Marian Lungu și Anamaria Lungu, confecționeri de costume populare).

Dintre cei enumerați mai sus, unii sunt și profesori sau elevi ai Școlii Populare de Arte și Meserii din Bacău. (Ateneu)

Aforismul a pus Tecuciul pe harta lumii

După prima ediție a Festivalului Internațional al Aforismului, pentru românii de pretutindeni (5-7 oct. 2017), organizat cu sprijinul Fundației „Pelin”, s-au scris numeroase articole în presa culturală din țară, dar și din Liban, Franța, Italia, S.U.A., Republica Moldova etc. Dar adevărata revelație au constituit-o elevii. La întâlnirile cu scriitorii și îndrumați de profesori, ei au selectat aforisme, le-au comentat și au făcut, după ele, inspirate desene. Impresionat de acest ultim aspect, acad. Naji Naaman, din Liban, președintele de onoare al manifestării, a promis că va tipări o carte dacă se vor aduna suficiente creații de ale elevilor. Coordonați de prof. V. Ghica, președintele Festivalului, profesorii și elevii s-au apucat serios de treabă. După selecția de rigoare, a apărut,

deocamdată în formă digitală, cârticica „Gânduri desenate”. Aforismele create de elevi sunt prezentate în șase limbi (română, italiană, franceză, engleză, arabă și armeană), iar desenele au îmbrăcat diverse culori. Fericii elevi și profesori sunt de la școlile „Elena Doamna”, „D. A. Sturdza”, „Iorgu Iordan”, Școala Gimnazială Nr. 1 Umbrărești și colegiile naționale „Spiru Haret”, „C. Hogas”, C. N. de Agricultură și Economie. Alte câteva lucrări aparțin unor seniori.

Volumul a apărut pe suport de hârtie, la Beirut, în trei mii de exemplare, și va fi difuzat în multe locuri ale planetei. Conținutul cărții este prezentat pe Facebook de Naji Naaman, în șapte filmulețe.

Tase DANĂILĂ

• remember • remember • remember • remember • remember • remember • remember • remember • remember • remember • remember • remember •

Zid de amintire

Profesorului Vasile Robciuc (7 aug. 1942 - 20 mart. 2018)

Orașul plutește fragil între iarnă și primăvară, iar sufletul său sedus de aripa morții aleargă spre livezile cerului cu sfială, eliberat de poveri inutile, dezrobite de mărețele visuri ce-au luminat orașul ca pe-o catedrală a lumii. Am trăit spaima pierderii propriului tată, pentru el, cel puternic, care nu credeam să-nvețe a muri vreodată, pe deșirarea mută a clopotelor stinse-n eternitate. Te vom zidi în amintiri ca pe zei în propriile mituri, pentru ce vei deveni, îngropat în abisuri, pentru lumea faptelor tale ce-au deschis orizonturi largi în inima noastră. Orașul plutește fragil – ca-ntr-un acvariu, sufletele noastre care nu știu, nu știu spre ce direcție apucă...

Veronica Stănilă Moinești, 24 mart. 2018

Viața fiecăruia dintre noi poate fi marcată de câteva întâlniri ce se dovedesc a fi esențiale. Sunt întâlniri unice, memorabile, a căror semnificație se revelează pregnant în timp. Un asemenea eveniment a fost întâlnirea mea cu un mare profesor: Vasile Robciuc.

Păstrez în minte și în suflet imaginea unui om neobosit, fie la catedră, în fața elevilor sau a unui public larg, fie în mijlocul bibliotecii și al cărților. Întotdeauna a purtat cu sine, și nici nu ni-l putem închipui altfel, servieta plină cu cărți, cu fișe, cu ciorne, cu reviste și ziare, cu fotografii, adunate cu greu, cu micală și care au alcătuit tom după tom *Caietele „Tristan Tzara”* – revistă multilingvă de cultură internațională.

Nimeni nu mi-a arătat mai bine și mai clar, prin persoana

Vasile Robciuc – omul-instituție

Profesorul de limba franceză (la Liceul Pedagogic Bacău și apoi la Liceul Teoretic „Spiru Haret” Moinești), inițiator și vrednic coordonator al Societății Cultural-Literare „Tristan Tzara”, Vasile Robciuc a rămas în conștiința câtorva generații de educatori, dar îndeosebi în memoria moineștenilor, unde a trudit ca un apostol pentru a pune în valoare acel *genius loci*, bine reprezentat într-un oraș cunoscut doar ca al petroliștilor. Nu degeaba s-a spus, în acel 24 martie, că omul acesta a făcut mai multe decât

patru primari la un loc. (La ceremonia funebă au ținut să fie de față Viorel Ilie și Valentin Vieru, adică fostul și actualul edil-șef al urbei.)

Practic, Direcția Județeană pentru Cultură avea, neoficial, o filială în acel oraș, prin ceea ce întreprindea Vasile Robciuc pentru a însemna memorialistic marile spirite. El le-a amintit moineștenilor, printre altele, vorbele lui Ștefan Luchian: „Simt că aceste locuri mă iubesc” sau ale lui Tristan Tzara: „Fugă de cal vioi și ager mi-a fost viața”. (I. D.)

Un om al Cărții

sa și, mai cu seamă, prin strădania de o viață, cum se scot la iveală lucruri de interes științific, didactic sau cultural-literar și cum se valorifică acestea din dorința de a păstra un spirit al locului – *genius loci* –, care ne-a înscris în cercetările europene, respectiv mondiale ale mișcării cultural-literare de avangardă.

Rămân exemple tenacitate și perseverența profesorului de vocație, dovadă fiind elevii care s-au împlinit profesional, ca și monumentele de cultură din oraș ridicare printr-o strădanie de care nu s-a plâns niciodată. Lucrările elaborate – dăruite nouă, orașului, țării, Europei și

lumii – nu se vor clinti niciodată, nu se vor știrbi sub povara anilor furați, dobândind valoare de patrimoniu cultural.

Va rămâne în amintirea mea tot ceea ce am realizat la sugestia sa, în cadrul numeroaselor colocvii și simpozioane naționale cu deschidere internațională: colajele de poezie în limba română și în limba franceză *Cântec Dada, Aimez-vous Dada?*, evocările literare *Destin și împlinire, Cerul meu, muzica, regizarea unor fragmente din piesele Cap sau pajură, Inimă de gaz, Batista din nori, A doua aventură a celestă a domnului Antypirine,*

traduse pentru prima dată în limba română de profesorul Vasile Robciuc și interpretate în premieră absolută de către elevii ai Liceului Teoretic „Spiru Haret” din Moinești, membri ai grupului teatral de avangardă „Boum-Boum”.

Prin tot ceea ce a făcut, profesorul Vasile Robciuc va rămâne un OM al școlii, al cărții și al Bisericii. Dar, mai presus de toate, va rămâne specialistul care a trăit intens pentru Tristan Tzara, căutând parcă mereu, în profunzime, consonanța cu înălțimile. Acum, destinului frumos împlinit i s-a adăugat odihna în pace. Ne plecăm pioși fruntea pentru cel care, la capăt de amfionnic drum, și-a îndreptat spiritul lui Dumnezeu – *Spiritu suum Deo reddidit*.

Cristina POPESCU

Probabil sunt puțini literați băcăuani care la centenar au fost atât de băgați în seamă. (Evident, aceasta nu înseamnă că nu se putea face mai mult, dar dacă s-a convenit ca anul școlar/ universitar 2017-2018 să fie terenul unor inițiative tematice, se presupune că măcar enunțarea unor proiecte aduce beneficii culturale vizibile.) Să reconstituim calendarul: • Pe 22 august 2017, adică în ziua împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Al. Piru, Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău a organizat un eveniment comemorativ. Pe durata a aproape două ore, în sala de conferințe a Bibliotecii Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, a fost readus în atenție profesorul, istoricul și criticul literar, publicistul cultural. Textul din cotidianul „Deșteptarea” „Azi, un centenar” a intrat în categoria celor mai populare subiecte de pe internet și a fost preluat de mai multe portaluri de știri. • Mihai Ciumașu, de la Biblioteca Județeană „C. Sturza”, a realizat în august o amplă mapă tematică „Al. Piru”. • C. Th. Ciobanu l-a invitat la „Zilele culturii călăresceniene” (21-23 sept. 2017) pe Alex Ștefănescu, pentru prelecțiunea „Al. Piru, contemporanul nostru”. • Numărul dublu al Revistei „Ateneu” (iul.-aug. 2017) a alocat o pagină Centenarului „Al. Piru”, apreciată de Revista „Convorbiri literare”. • În ziua de 3 nov. 2017, Universitatea din Craiova a dedicat Conferința Națională a Facultății de Litere memoriei lui Al. Piru, fondator al Filologiei craiovene și primul decan al Facultății. Semnatarul acestui grupaj a prezentat lucrarea „Al. Piru, băcăuanul” și a înregistrat

Acad. Eugen Simion:

„Al. Piru este un om fundamental pentru învățământul românesc și pentru istoriografia românească”

pe reportofon toate luările de cuvânt. Ulterior, lucrările prezentate (inclusiv de la Școala Doctorală „Al. Piru”) au fost tipărite într-un volum omagial. • În noiembrie-decembrie, Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” a fost reprezentată la ședințele de consiliu local al comunei Mărgineni și a finalizat proiectul de acordare post-mortem a titlului de *Cetățean de onoare al comunei Mărgineni* academicianului Al. Piru. • Pe 24 martie, Școala Gimnazială „Al. Piru” Mărgineni (directoare, prof. Bogdana-Mihaela Burlăciuc) a organizat un moment omagial, cu participarea mai multor literați băcăuani. Ulterior, ideea de a se întemeia o asociație culturală „Al. Piru” a fost preluată de filiala Bacău a U.S.R. (Despre acțiunile Colegiului „Ferdinand I”, într-un viitor număr.)

14 febr. 2018. La Muzeul Național al Literaturii Române din București asist la un medalion cultural susținut de Eugen Simion. La sfârșit, ajutor de Silviu Angelescu, îl reține pe criticul și istoricul literar pentru... patru minute despre Al. Piru.

• 7 nov. 1987 - Liceul Pedagogic „Ștefan cel Mare” Bacău. Sărbătorirea lui Al. Piru la 70 de ani. De la dreapta: Eugen Simion, Șt. Spulber, Al. Piru, Ioan Dănilă, George Genoiu, Octavian Voicu

Foto: Vasile Cepar (Din arhiva Dionis Pușcuță)

Silviu Angelescu: – *La Craiova Al. Piru a fost omagiat în noiembrie.*

Eugen Simion: – *Dar de ce n-ați făcut-o la Bacău?*

Ioan Dănilă: – *Am avut chih în ziua când s-au împlinit 100 de ani – 22 august 2017 – o reușită (zicem noi) manifestare la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău. Apoi am rezervat anul școlar/ universitar 2017-2018 altor acțiuni dedicate Centenarului „Al. Piru”.*

Eugen Simion: – *Regret foarte mult că nu m-ați invitat, că așa fi venit chiar dacă aveam alte obligații. Pentru Al. Piru le lăsam deoparte. Părerea mea este că după generația mare a lui Călinescu, Cioculescu, Streinu, Piru este dacă nu cel mai important, oricum în primul rând de bănci al criticii și istoriei literare, ultimul nostru generalist în aceste domenii. Este o imensă porcărie ceea ce fac unii*

confrăți: nu vor să vorbească despre el, îl elimină din sințele lor. A fost un om citit, drept până la capăt, un om care a suferit cum n-a suferit nimeni din generația lui și iată că dușmanii lui îl urmăresc și acum. Mă găsesc și eu vinovat alături de alții că nu vorbim mai des despre el și nu-l publicăm mai des, dacă am putea. Al. Piru este un om fundamental pentru învățământul românesc și pentru istoriografia românească.

I. D.: – *A avut parte de con-testări, una dintre ele privitoare la data nașterii lui Vasile Alecsandri. El vorbește despre 14 iunie 1818, în Bacău, conform mărturiei de mitrică, dar sunt voci care contrazic această informație.*

E. S.: – *Nu am urmărit cazul, dar pot spune despre el ca scriitor, intelectual, profesor – așa l-am cunoscut – și apoi despre opera lui, care e foarte importantă. Așa da un singur exemplu: literatura română veche, după dispariția specialiștilor, era la pământ. Cursul de la Universitate era ținut de un impostor – unul Mitu Grosu –, venit nu se știe de unde, nu i se cunoștea profesiunea. Nimeni nu putea să țină acel curs și i-au dat, într-un fel în deriziune, lui Piru să-l țină. S-a apucat și a scris Literatura română veche, care rămâne în vigoare, drept cel mai bun manual de istorie literară a literaturii noastre vechi. N-a făcut poate cercetări de arhivă, de manuscrise în slavonă, dar le-a citit și pentru noi.*

I. D.: – *A fost o sinteză a acelei epoci.*

E. S.: – *Da și a predat-o altor generații de studenți...*

A consemnat
Ioan DĂNILĂ

Onești – Ex-libris – 20

De două decenii, Biblioteca Municipală „Radu Rosetti” organizează, fără întrerupere, Concursul Național de Ex-libris, devenit activitatea-fanion a institutiei. Deschisă elevilor din școli generale și licee, competiția a impus patru unități de învățământ deosebit de active: colegiile naționale de artă „George Apostu” (Bacău), „Victor Brauner” (Piatra-Neamț) și „Octav Băncilă” (Iași), precum și un ONG: Asociația Culturală „Arte.Ro” Piatra-Neamț.

De la a treia ediție, președintele juriului a fost prof. dr. Aurel Stanciu, „cunoscut și respectat artist plastic băcăuan” (Doina Brumă, șefa Serviciului de relații

cu publicul al Bibliotecii oneștene), care a selectat materialul necesar alcătuirii catalogului „Două decenii de ex-libris” (Onești, Editura „Magic Print”, 2017). A rezultat o adevărată bijuterie editorială (finanțată de Primăria municipiului Onești; primar, ing. Nicolae Gnatiuc), care „deschide o filă nouă” (Ionuț Tenie, directorul Bibliotecii) în relațiile cu comunitatea, dar și ca „rod al educației artistico-plastice” (Teodor Hașegan) din școli și licee.

Secvența finală, cu tema „Pe aici nu se trece! Mărăști, Mărășești, Oituz – 100”, a fost gândită ca preambul al Centenarului României Mari. (I. D.)

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

BAAADUL
literar

nr. 5-6 (42-43)/2018

La fel de dinamic, expresiv și bogat este numărul dublu al revistei bărlădene păstorite exemplar de Gruia Novac. Am reținut prezentarea jurnalului lui Vasile Th. Cancicov (1917-1918), avocatul care, deși băcăuan, a preferat să nu se refugieze în Moldova în acel decembrie 1916, ci să rămână în Șoseaua Bonaparte din București. Cavalcada evenimentelor l-a făcut să exclame frecvent: „Vai

de noi!” Ultimul text din revistă este un dramatic testament lăsat de curând de acad. Dinu C. Giurescu: „Români! Un popor care-și uită trecutul, care-și disprețuiește istoria prin dezinteresul față de ea, lăsând să fie furată sau, și mai rău, vânzând-o cu bunăștiință, riscă să-și piardă memoria. Viitorul nostru e în pericol!” (I. D.)

Revista Românească

XVI, 7 (179)/2018

Aflat „printre puținii (din păcate) cercetători ai creației lui Mihai Eminescu” [...], Ștefan

Munteanu a realizat „o sinteză cu pronunțate caractere analitice, în spirit didactic de cea mai bună calitate” (Constantin Cubleșan, despre „O istorie a opiniilor privind filosofia lui Eminescu”, I, Ed. „Eikon”, 2017). Din același număr al revistei craiovene, reținem notele de jurnal ale lui Adrian Cioroianu, îndrăgostit de cartea rară, cu o rețetă de eliminare a etichetelor adezive puse de anticari: se ține o brichetă sau o fiacără deschisă 2-3 secunde sub eticheta care se va dezlipi fără a lăsa urme. (I. D.)

• epigrame • epigrame • epigrame • epigrame • epigrame •

Unul pretins Casanova

Menajul în trei e riscant,
Tu știi că-i o grea aventură
Și faci o frumoasă figură,
Adică rămâi... figurant.

De la o vorbă la alta

Hornarul în orișice loc
Din lume aduce noroc,

Doar soacra i-a tot reproșat
Că-i veșnicul... în-fumurat.

Portretul robot
al unui polițist

Are nas, iar eu socot
Că și-l bagă peste tot,
Are ochi ca focul viu
Și deasupra... doar chipiu.

Eugen SFICHI

madlena

căldura îmbietoare
din oala în care
dă supa în clocot
în bucătăria-nghețată
o văd pe frau schimdt
cum tranșează
găina
copilul se uită la ea
cum taie-n bucăți
carnea rece
în timp ce prietena
își pune pantofii cu tocuri
să meargă la slujba
de duminică dimineață
în timișoara

culcată

în hamac sub alt nuc
în altă țară în altă casă
veverite topăie pe-acoperis
păsările ciripesc primăvara
vecinii se cunosc din vedere
copilul se joacă-n grădină
mama mătură prin curte
ca una de-a locului sau ca o străină
dar eu unde sînt acum la mine acasă

muzică

sînt foarte sonori bășii
vecinei
stăm înghesuiți în tramvai
cu ochii în gol, o
zi de muncă începe
ne învîrtim în cercul
șoricelului alb

cînd înăuntru
cînd afară

parfum de tei afirmă în aer
la soare spre ea-i o diră de umbră
păsări ciripesc în pasajul coloanelor
sub castani la dom intru cu totul în ziua

excavatoarele se-afundă-n pămîntul
reavăn
studentii ajung gîfînd în ultima clipă
la universitate

La Galerile „Alfa” ale Muzeului de Artă din Bacău a fost deschisă, în perioada 26 aprilie - 16 iunie, expoziția personală **Chemarea Levantului** a artistului sirian Ammar Alnahhas. Născut în anul 1976 în Siria, a urmat cursurile Facultății de Arte Frumoase din Damasc, specializarea sculptură, între anii 1997 și 2001. După finalizarea studiilor, a expus până în 2005 în țara natală lucrări de sculptură, dar și grafică și pictură, pentru ca din 2006 să vină în România, alăturându-se unor rude stabilite deja aici. În lipsa unui atelier de sculptură, Ammar Alnahhas se dedică picturii și graficii. Expune în România din anul 2010, întâi în galerii bucureștene; apoi, treptat, lărgindu-și aria de acțiune, începe să participe la expoziții de grup sau tabere de creație din țară: Sinaia, Sighișoara, Măldărăști (Vâlcea), Târgoviște.

Chemarea Levantului

Ne aflăm în fața unui pictor „exotic”, un artist care s-a născut, a copilărit și s-a format într-un spațiu fizic, dar mai ales spiritual și cultural care nouă, europenilor, ne este străin. Un spațiu pe care îl putem accesa, pe calea lecturii sau ca turiști, dar ale cărui repere culturale, artistice nu le

Edith OTTSCHOFKI

Armonie la vedere

EDITH OTTSCHOFKI s-a născut la Timișoara. În 1990, s-a stabilit în R.F.G., unde a făcut primii pași în literatură ca traducătoare. După ce a locuit o vreme la Freiburg și Paris, s-a mutat definitiv la Berlin în 1995, unde practică profesia de jurnalistă și traducătoare. Colaborează la radio, scrie recenzii, articole, poezie și proză. În 2010, a publicat primul volum de versuri, „der schaum der wörter” (*spuma cuvintelor*), și în 2016, „Luftwurzeln” (*rădăcini de aer*), roman. Poeziile în traducerea **Norei Luga** pentru Revista „Ateneu” au fost preluate din volumul publicat recent, „im wohklang unverhohlen” (*armonie la vedere*).

în oraș unde se construiește fără oprire
calmă doar vara-și reintră în drepturi

mase de oameni se-mbulzesc la gară
flămîndă obosită m-așez la rînd
trenul mă scoate din nou la iarbă verde
scăpată din oraș colind ulițele
într-un picior

printre altele

pun un pas înaintea altora
în zorii mohorîți
urc în tramvai

mă duce ca pe alții
într-un moloh de oraș

scriu un cuvînt alături de altul
m-avînt în aparatul vrăjît
vorbesc cu alții la telefon
sortez o hirtie printre altele

mai pun un pas înaintea altora
mă reanimez tramvaiul mă duce acasă
la ușă mă întîmpină feeria
în fiecare după-amiază
ceva e altfel

acum

acum
sosit-a ziua
în care sar scînteii
acum
te culcușești în
lumea furiei tale
acum
vrei să fii dumnezeu
sau măcar mîna lui dreptă
acum
te-mpușcă rușii
acum
o hybrîs
nu mai există întoarcere

jocul
umbrelor

îți prind umbra
și m-ascund în ea
dar tu fugi
și mă lași să te-aștept
în soarele mistuitor

întoarce-te bărbat de umbră
alungă-mi nebulnia
culcă-te cuminte
în umbra mea
și adormi în ea

și totuși

și totuși
vara-i frumoasă
deși tristețea o-nfruntă
soarele arde
greierii țîrîie noaptea
bărbatu-i nebun
mama-i bolnavă
și totuși
vara-i frumoasă

pîine

ia pîinea întregă
și fă de trei ori cruce pe ea
taie-ți apoi o felie
și unge-o cu unt
mușcă o bucată din ea
și mestecă-ți dmicatul
apoi înghite-l

ia și o înghițitură de lapte
mușcă iar
și mestecă pîinea din nou

mestecă
înghite
mestecă

sau cine

nu-mi place cine sînt
nu mi-ar plăcea să fiu cine nu sînt
ah dacă mi-ar plăcea cine nu sînt
poate mi-ar plăcea mai mult cine sînt

Despre Ammar Alnahhas se vorbește deja de ceva timp, în presa de specialitate ca și în cea cotidiană. Picturile sale au fost comentate de importanți critici de artă ai zilelor noastre. Astfel, Marius Țița sau Corneliu Ostahie s-au declarat atrași de expresivitatea, autenticitatea și spontaneitatea lucrărilor aparținând lui Ammar Alnahhas. El nu este doar un pictor „la modă”; el se află pe un drum al afirmării într-o țară pe cale să-i devină țară adoptivă și, după expresia lui Corneliu Ostahie, „promite să-și impună numele nu numai în pictura contemporană a țării sale, ci chiar și în cea românească, la ale cărei diversitate și dinamism contribuie, cu modestie și onestitate, prin tot mai dese expoziții personale ori de grup la care își invită vizitatorii, și ei parcă din ce în ce mai mulți la număr, mai motivați și mai statornici”.

Marcela GAVRILĂ

A naibii viață cu întortochelele ei, cu cheful ei de a-ți plăti vreo poliță în chiar momentul când te aștepti mai puțin! Fix așa îți vine să-i încredințezi văzduhului toată obida pe care ai adunat-o și pe care, nemaiputând să o reții pe undeva în adâncul cotloanelor tale, o arunci cu năduf, însemnând pentru cele patru colțuri ale pământului propria nepricepere de a-ți tălmăci rostul. Da, chiar în momentul când credeai că te afli pe drumul cel bun și roditor, calea începe a se afunda în ținut mlăștinos iar preaplinul firii se trezește sugrumat de tot felul de întrebări care mai de care mai noduroase. Lumea asta de aici a părut dintotdeauna pentru mulți nimic altceva decât un moft, raza unei clipe ori cutezanța câtorva momente, și acelea înlătuite destul de artificial. Un ceva care „se întâmplă” în fața ochilor noștri și ne subjugă adesea doar pentru că nu avem cutezanța de a ne uita mai departe, eventual de a căuta atipic, nu după manuale, nu după rețete răs-inventariate, ci pur și simplu... altfel! Și nu aici, ci *dincolo!* Pentru că ce e aici a fost învățat în fel și chip sub lupa atentă a unei rațiuni cu totul dezinteresată de frumusețea cerului. Dar vorba „magistrului din Bacău”... „ce te faci când fantomele trecutului năvălesc și te urmăresc și... dincolo?” Pentru că, până la urmă, cam asta pare să fie și teza ultimului roman semnat Dan Perșa, un tratat în registru ludico-parodic – dar foarte serios! – despre ținuturile pline de mister din proximitatea vămilelor celor patruzeci de zile.

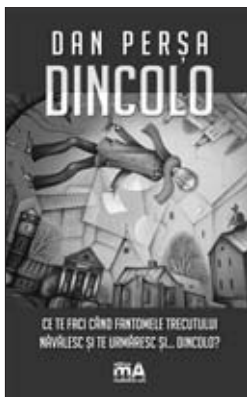
Alături de acel Dan Perșa ce se ascunde în spatele unei instanțe narative destul de obediente, în mod cert vom lua aminte la faptul că, după moarte, sufletul nutrește dorințe cu totul pământeste, care echivalează cu reminiscențele pofteilor pe care le-a avut trupul în timpul vieții. În această linie, mimând un ton ultimativ, autorul deschide și alte posibilități de interpretare ale întregului text. *Învățăturile lui Dan Perșa către cititorii săi* presupun în convenită măsură binele-de-fiecare-clipă: „Aveți grijă, oameni buni, ce mâncați, ce gândiți, cum vă milostiviți, cât de încrezuți sunteți... de pofțicioși, nesăbuiți... aveți grijă...”

De fapt, romanul începe cu trecerea spre cele de dincolo a ciobanului Petrache. Numele nu este, desigur,

cronofiabile

Marius MANTA

Dan Perșa și jocurile luminii

întâmplător – la o viitoare exegeză s-ar putea găsi puncte în comun cu viziionarul Petrache Lupu; într-amândoi par a se zbate stihii ancestrale. Cumva amintind și de bogumilismul lui Blaga, Petrache e incredințat că trupurile oamenilor au fost făcute tocmai de diavol, cu scopul vădit de a închide în ele sufletele ce se aflau de partea Domnului. Pe cale de consecință, peste toate, același Petrache conștientizează că ceea ce merită cu adevărat ține exclusiv de suflet. Iar de aici începe aventura! E un excurs cultural extrem de generos, cu opriri în puncte de maximă importanță ale gândirii europene. Prezentul roman trebuie neapărat lecturat intertextual, fiind locul de întâlnire al unor momente de referință atât pentru literatura occidentală, cât și pentru cea care își chivernisește înțeleșurile după mentalul Orientului Apropiat. În toată această regie, intervențiile lui Dan Perșa trimit la „Țiganiada” lui Budai-Deleanu: „Dar unde, unde te-ai dus? Și n-a întrebat asta pentru că Domnul știe. Noroc că și noi, scribul, știm... de la Muze... și putem urma viața personajelor noastre dincolo de moarte... atunci când ne vine să spunem: «Venii, dragi personaje!, înapoi, unde sunteți voi Petre și Ghiocel... dulgherule Petre și tu, țiganule orb, Ghiocel...» și inima ni se face duioasă!” Sau: „Ei bine, multe s-au întâmplat de când e lumea, și nu puținie mie, dar cea mai mare povară a omului și a

vieții mele e coborârea în Infern... nu-i șagă... să cobori printre balegile dracilor... printre bolgiile osândiților... și nu ca Dante, sub paza lui Vergil, apărât de răutatea diavolilor și pășind ca om întreg, ci eu am coborât rupt în bucăți și suferind în cuget, simțire și trup... cu sufletul sfărâmat... iar când, odată ajuns pe fundul genunii, mi-am încordat puterile și am împins cu picioarele în Talpa Iadului și am ajuns la suprafață, am spus că singur m-am salvat și, de vreme ce m-am întors pe lume întreg, am spus că am fost victorios. Dar am plonjat puțină vreme mai apoi în genunea naturii și condiției umane, iar aici pot spune că am fost învins, pentru că toate răspunsurile pe care le-am găsit se împrăștie în nenumărate căi. Da, asta mi se întâmplă de când am urmat sufletul personajelor mele dincolo de trup, dincolo de viața trupestă...” Exact aceste nenumărate căi derivă dintr-un postmodernism actualizat, reprezintă încrengătura dincolo de care ar trebui căutate adevăratele înțeleșuri. Pășind alături de personaje, autorul e de acord că cine a murit ajunge să îi compătimizească pe cei vii. „Dincolo” devine treptat agapa celor care nu mai sunt aici, dar care sunt pe cale să se împărțesească de viața veșnică. Galeria personajelor este bogată, întrucât pe celălalt tărâm întâlnim

sufletele unor oameni ce s-au bucurat în viața firească de roluri diferite: lui Petrache îi urmează Petre, apoi conul Manolache, colonelul Vârzaru etc. Întâlnirea tuturor acestor suflete contrapune obișnuitului o lume întrucâtva așezată sub semnul barocului. Sunt multe volute, raționamentele doar se doresc a fi precise, însă ele alunecă până la urmă în sfera subiectivului. Lexicul este de-a dreptul luxuriant, fraza lungă șerpuiește precum nevoia de cunoaștere a celor implicați, în lungul drum al descoperirii de sine. Întruchipând un joc labirintic, paradoxal, personajele ajung să se întrebe până la urmă ce se află dincolo... de dincolo? Altfel, autorul strecoară cu pricepere motivul faustic, odată cu apariția în parte lugubră a colonelului Vârzaru. Acesta își dorește luciferic să îl învingă pe chiar Creatorul (ul lumii imaginate): „Hmmm, știi, sunt un suflet fumuriu, un suflet cu capă, o capă primitivă în cărcă de la drac. Și cât port capă, celelalte suflete nu-mi pot citi gânduri și vrei. Însă de data asta, ție am să îți le spun. Tu ești scribul și te-am ales să fii cronicarul urcării mele pe tronul ceresc. Fiindcă asta am de gând să fac. Să-l detronez pe Dumnezeu. Cu ce este El mai bun ca mine? Și cum știu că voi reuși, nu are rost să mă mai ascund”. Ei, una peste alta, tocmai această

ratare, tocmai acest salt nebun către tărâmul iluziilor deșarte se vrea a fi contracarată de voința celorlalte suflete. De aici încolo textul capătă accente cinematografice: cei din depărtări se vor întoarce în chip magic pe pământ, partea a treia a romanului fiind interesată de Clucerul Miron Dragomir. Printre rânduri, estompat, Dan Perșa se joacă cu un alt motiv mai vechi în literatura europeană, mai precis cu cel al lumii „văzute pe dos” – în tradiția lui Baltasar Gracian: „Miron făcu ochii mari, de părea lovit de prosteală. – Te miri cât sunt de mic, vorbi Domnul. Spune drept, nu credea că Dumnezeu e așa mic! Cu adevărat, Domnul nu era mai mare decât un copil de șapte-opt ani. Dar în cugetul lui Miron Dragomir coborî dintr-o dată o mare lumină... și el știu dintr-o suflare neștiute, deși până atunci se cunoștea ca om greu de minte”.

Mai spuneam că Dan Perșa rămâne un scriitor unic, deloc provincial, ce uneori „complică” scriitura, revelând către final sensuri etico-estetice, mărci ale unui neo-umanism. Nu retrag! Solaristician în alte rânduri, Dan Perșa își câștigă cititorul întotdeauna: îl surprinde, îi întinde o nadă, îl amețește, pentru a-i reda, către un final nesperat, speranța. Iar asta se întâmplă și pentru că, oricât și-ar dori să ascundă, din căutările sale răzbate mereu lumina: „Tu alege mereu acel pas spre lumină. Și de vei face asta neîncetat, în fiecare zi și în fiecare ceas al vieții tale, ai să-ți dai seama până la urmă că lumina asta vine dintr-o sursă. A crede înseamnă același lucru cu a fi conectat la sursa cretinței tale”.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Indira Spătaru

„Axa Vărsătorului”

(Iași, „Tipo Moldova”, 2015)

Indira Spătaru ar fi cel mai pur poet al poeziei cotidianului (apud Alexandru Mușina), dar o sensibilitate aparte o duce mult dincolo de ceea ce poate rezuma teoria, indiferent cât de departe ar merge spre „noul antropocentrism”. Astfel poeta obține un „text îmbogățit”. Amplu și minunat îmbogățit, încât ironia și sarcasmul pot coexista cu lirismul, absurdul cu senzualitatea, iar expresia lirică frustrată poate fi năpădită de o muzicalitate ca a îndepărtatului cântec al lui Ariel. Pornirea ludică spre joc are și ea o contragreutate pe o cumpănă în seriozitatea explorării pornirilor sufleteste. Indira Spătaru scrie o poezie a balansurilor între... între diverse viziuni, între diverse sentimente, între diverse porniri. Ceea ce mobilizează, desigur, cititorul, care nu este lăsat lenevirii. (D. P.)

A trecut mai bine de jumătate din acest an al Centenarului Marii Uniri. Deocamdată contabilizăm simpoziioanele, expozițiile, lansările de carte și festivalurile folclorice organizate în diverse colțuri de țară, cu mijloace locale și entuziasm provincial. Orice manifestare cu lustru intelectual – chit că e la a nu știu câta ediție! – este pusă sub logoul aprobat de Guvern. Executivul abia către finalul lunii iulie a aprobat un buget consistent pentru finanțarea muzeelor, monumentelor, bibliotecilor și a altor instituții culturale. Nu știm dacă pe lista bunăvoinței ministeriale vor intra și proiectele începute cu trei-patru ani în urmă, invite din inițiativa unor intelectuali ce au reușit să convingă autoritățile județene sau comunale să contribuie cu ceva bani și mult sprijin moral. Oricum, la finalizare, Ministerul Culturii și Identității Naționale bifează la capitolul „realizări centenare” toate aceste manifestări locale. Exact cum fac românii când un sportiv, care ani de zile și-a plătit din propriul buzunar echipamentul, antrenorii, tratamentele medicale și deplasările la competiții, iese campion: „Suntem mândri că am învins! Noi, românii, suntem cei mai buni!”...

Parcă a venit un „ordin de sus” și tot ce mișcă-n țara asta Centenar se numește: expozițiile pictorilor naivi, crosurile bicicliștilor, serbările tângurilor din clasele primare, renovarea unor școli care n-au mai văzut var de pe vremea lui Spiru Haret sau publicarea în regie proprie a unor plachete de poezie... „patriotică”. Până și agențiile de publicitate se întrec în a crea fel de fel de clipuri pe tema Centenarului. Unii ne îndeamnă să cumpărăm ceafă de porc, mici și piept de pui ca să-nvingem un zori până în seară. Ne rămâne speranța că prin octombrie sau noiembrie vom avea parte de inaugurarea marilor monumente finanțate de Executiv, de lansarea tratatelor de istorie și a compendiilor realizate de Academie, de prezentarea unui proiect de țară pentru următorii o sută de ani...

Puține sunt construcțiile durabile care să marcheze în deceniile următoare momentul 2018. La Buhuși, de exemplu, un colectiv condus de inimosul profesor și scriitor Ion Fercu, vreme de patru ani, a muncit la elaborarea unei interesante și exhaustive monografii a orașului. Proiectul a fost finanțat exclusiv de Primărie, Consiliul Local și câțiva agenți economici care nu au ținut seama de criza economică. La festivitatea de lansare a lucrării bineînțeles că nu au lipsit reprezentanții Guvernului și ai Președinției. „Aici, acum, ne aflăm în plin Centenar” – ne-a asigurat secretarul de stat de la Minister. „Nu înțeleg de ce cărcotim toată ziua, de ce contestăm ceea ce se face. Criticile agresive, protestele în stradă nu arată că am fi buni români.” Ce legătură o fi între mitingurile din București și monografia de la Buhuși doar oficialii supărați vor fi știind... Singura certitudine rămâne că echipa condusă de Ion Fercu a lucrat singură, cu sârguință și cu dragoste de locurile natale. Diplomele și medaliile „Centenar” le-a meritat cu prisosință și este singurul gest guvernamental concret.

Un banc vechi vorbește despre un șoricel care traversa un pod alături de un elefant. Sub greutatea pachidermului, podul vibra din toate încheieturile. Șoricelul, mândru peste măsură, zice către tovarășul său de drum: „Tropăim, tropăim!” În realitatea noastră centenară nici nu mai știm cine este șoarecele și cine este elefantul. Comunitățile mici, asociațiile culturale, bisericile, școlile dau dovadă de implicare totală pentru a marca Marea Unire, pentru a cinsti eroii locului, pentru a ridica monumente și a pune plăci comemorative, pentru a lăsa o urmă densă de dragoste și respect pentru istoria acestui veac pe care îl sărbătorim. Din când în când, de aceste evenimente se lipește și „elefantul” guvernamental lăsând impresia că tropăie.

între șold și genunchi (cum între Eylau și Rothenen – uneori

Între șold și genunchi (cum între Eylau și Rothenen – uneori
ies cai uciși sub generali și aerul se umple
de hoitari)
dezvelită, la marginea patului, sub ochii mei,
tot mai mari,
coapsa ta stă nemișcată-n muscăria luminii
din zori
și pare că răsăritu-i o câmpie mlăștinoasă
unde apar
în liniștea de după luptă și-n cercuri largi,
răscolitori,
ochii mei se rotesc deasupra ta, ca vulturi negri,
prădători,
când dormi și coapsa ta e alb-dezgolită și-mi pari

atât de frumoasă și-n somn și sânii cât de visători
când ei respiră cum șoimii mici, subclaviculari,
și din ochii mei ies luptători fără mâini și temători

și-n cercuri mici și lacomi cum vulturii princiarilor
când te trezești și mâinile-mi alungă ochii,
clarvăzători,
să te atingă și între ei să se lupte,
exoftalmici, zuliari!

pari o pisică neagră (-n pat, cum în siam stau imortalii,

pari o pisică neagră (-n pat, cum în siam
stau imortalii,
sau felul cum ții perna – ca vânătorii de dragoni
crucifixul între sâni sau poate că hierodemoni
au tăvălit cearșafurile și le-au gravat ca pe intalii

doar într-o noapte – și doi cai albi, abrași,
postalionii,
ținuți-n hamuri de damască mi-s mâinile pe talii
și ochii prinși-n carne ca sfinții în vitralii
alunecă-n lumină ca o șleahță beată de fotoni

și tu pari o pisică neagră cu ochii de rusalii
și patul o parte de cer batjocorit de histrioni
și cerul o parte de pat și o hârjoană de aeroioni

iar zorii vin – ca hoții – și se ascund printre detalii
și tu ești o frumoasă vrăjitoare cu ochii-demoni
și o pisică neagră-n mâini, cum în siam
stau imortalii)

în dragoste înapoi (dar care drum, nu?) se-ascund primejdii

în dragoste înapoi (dar care drum, nu?)
se-ascund primejdii
aici, în hipocamp, amintirile pot fi bande de tâlhari
în întuneric, s-o jefuiască de odoare
și bigoți rudimentari
(pe ea, goală!) s-o vândă schitului,
s-o-mbrace-n odăjdii

sau, din spatele curierului, copii ai deznădejdi,
marinari beți (sau ferească-sfântul, de după cărți,
bibliotecarilor!)
demoni ai crepusculului sau anarhiști revoluționari
să o răpească-n numele cauzei și a nădejdi

și eu din pat să uit (încet) cu ochi tâlhari
și negri-erudiți
să-i fur din frici și să-i fiu lumină vorbitoare,
sibilină,
cu mâinile s-o răsfioesc bibliofil și cu fiorii răzvrățiți
până la suspin, să-i fiu cuvânt și ea, mie,
nictofobă lină,
să ne iubim revoluționar, uituci și uluiți,
și să o trec din brațe-n sufler, din întuneric
în lumină.

să stai ascuns în ea și să respiri încet și-mpleticit

să stai ascuns în ea și să respiri încet și-mpleticit
și aerul să facă bășici de abur și să crape
la fiecare fior la fiecare zbatere de pleoape
în fiecare stigmat al beregatei măturisit

aural, cu tremur și sunete fantomă prea aproape
de trupurile goale-prelungi ca un cuvânt silabisit
până la cel de-al treilea sunet și presus și înjosit
ca și giuseppe tartini de oglinzile laringoscoape

și-apoi atâtea aere ținute-ascuns cu capu-n piept
și-aruncate-n liniștea somatică, inchizitoriale,
cum doi saci plini de pisici eliberate-n transept

frecându-se de icoane, de corpurile noastre goale
curbate-n aer și miorlăitoare epilept
prin lume, pisici de aer când facem dragoste,
vocale!

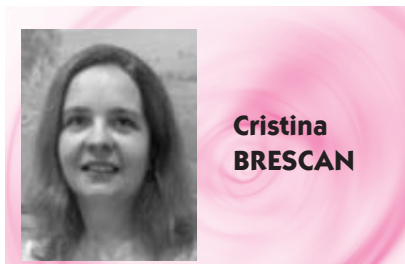
efectul dupăflutură

tu crezi că eu în dormitor închid geamul
să te feresc de răcoarea nopții
sau poate să nu între hoții
sau (Doamne-fereste !) sunt pudic în amor,
ca monogamul,

ori că biserica e prea-aproape și bigoții
s-ar rușina când țiș și gâfâi ca hipopotamul
și patul e un lac lucios, alb-electric ca wolframul,
iar tu îți miști deasupra-mi sufletul luminos
de poemoții,

nu știi că doar mi-i spaimă să intre-un fluture
în dormitor
o bătaie de aripi și poate crea (după!)
un uragan și haos
și tu fără să știi de lorenz dormi atât de frumos

și eu te-acopăr pe sâni, pe coapse,
de fluturi (temător,
sunt peste 17 mii de specii aici și cine știe
câte-n cosmos!)
și eu doar unul singur, doar singurul
poemărturisor!

**Cristina
BRESKAN**

Autobiografie

M-am născut într-o-nchisoare de cuvinte.
În locul tăcerii – ninsoarea, trecerea, vidul.
Adevărul putrezise neimbălsămat.
Nu mai rămăsese nimic de ales decât un foc hrănitor

din care am ieșit mereu mai vie.
Nu mi-au plăcut niciodată oamenii mari
fiindcă aveau mintea-mpărțită.
Îmi amintesc mireasma primei iubiri,
dispărută înainte de a-i găsi un nume,
și iată că am rămas doar cu clișeul.
Nu știu multe. De pildă, m-am întrebat deseori
cine a sfâșiat versul de cântec.
Visurile-mi sunt pline de lucruri nevăzute încă,
de ființe fără trup, legate solemn de simboluri,
ca să-mi salveze din capricii ce se mai poate salva.
Știu că exist, dar mi-e tot mai greu
să-mi desprind carnea de stânci.
Desigur, am tânjit după ce n-am putut avea –
cum ar fi orizontul, sau propriile margini.
Înainte de a veni aici am știut cumva
că dacă voi rosti un cuvânt mă voi naște imediat,
iar apoi va trebui să petrec un întreg univers
ca să-mi amintesc tot ce știu
cu-adevărat.

Câteodată simt timpul crescându-mi în porii gândurilor,
ca un copac rămușor.
E o creștere cu dureri – și urlu – un urlat fără capăt.
Ce frumos cântă! veți spune,
iar eu vă voi mulțumi pentru aplauze –
cu arterele golite și cu oasele albe,
într-un cimitir de crengi încă tinere.
Curând vă voi dărui lutul din păr și seva din gură,
ca să grădinăriți liniștiți, în cele mai potrivite
veșminte.
Totuși, în orice clipă
aș putea face alegerea finală
și m-aș putea topi fără urmă, indiferent cât de
multe trăiri
am pus deoparte, doar pentru voi.
Nu am adresă
dar
cheia este sub prag
cheia este sub prag
cheia este sub prag

În numele neamului

Mărul nu mai locuiește
în numele mărului,
dezgustat de viermele gras.
Neamul meu s-a retras
în tablouri,
statui și poeme –
precum sămânța
lovită de secetă.

Cât timp mi se va mai închirci
fructul sub coajă,
sângele-n vine,

sufletu-n pustiu?
Unde e capătul
viermelui ce locuiește
în numele neamului meu?

Cântec de trecut cu vederea

Îți amintești
când am trecut cu vederea
pe la fereastra ta?

Îți arătam
cum în mine
nu poți lega poemul
de spinarea cămiloror
fără să-mi risipești
viața din trup

Nu sunt altceva
decât o mare
de înțelesuri
întâmplătoare
lovindu-se unduios
de simțurile tale

Eroare
Minune
Eroare

Socrate

Nu loviți, nu știu nimic!

Nisipul e plin
de semne veșnic șterse de apă

Plaja se-ntinde tandră sub mine
Mă-nvelesc cu cerul
Ochii mei cuprind zările
pieptul – văzduhul

Cine ar putea să mă strige pe nume, Anytos?
Eu însumi nu cunosc marginile mele
Dar dacă păstrezi
tăcerea
vei putea păși
după mine
în sus

Cântec de dragoste

Parcă scriu de când lumea și parcă
nici nu știu să scriu
Sunt în prag de lumină și-n Arcă
se face târziu

Mi-amintesc deodată de lună
și urlu la ea
Nici un fluier n-aud, nici o strună
să cânte așa

Vino iar să iubim bucuria
în apele moi
Peștii mici să ne poarte solia
spre lumea din foi

Flori de nea să se-adune în palmă
cu zdrăngăt de stânci
Trupul mării cea sură și calmă
să-nghete în brânci

Vino iar să uităm neagra oală
cu gură de hâu
Unde-n ceas de pripas dau năvală
bunul cu rău

Spune drept –
Pironiți doar o clipă
-n sărut adăpați,
nu-i precum, fără nume, în pripă,
scoși din mâl, am crescut, în aripă
nicicând însemnați?

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Kew Gardens

„Contabilul bucătăriei va trebui să întocmească facturile pentru familia regală și pentru toate mesele din casa noastră în ajunul zilei în care se fac aceste servicii și le va prezenta contabilului-șef pentru a fi semnate de acesta, după care nicio modificare nu va mai putea fi făcută în ele decât la solicitarea expresă a acestuia.” Am citit aceste rânduri în engleză, într-un document înrămat și așezat pe un perete în holul central din interiorul casei servitorilor aflate în interiorul grădinii de flori a Palatului Kew (acum nelocuit, transformat în muzeu), aflat în interiorul Grădinilor Regale Britanice de la Londra. Imaginile îmi ies din memorie una din alta, asemenea cutiilor chinezești la care se gădea Virginia Woolf când, în urmă cu un secol, scria *Kew Gardens*, o povestire nu foarte ușor de înghițit de aceia care-și doresc în primul rând acțiune și suspans.

N-aș fi putut vizita aceste grădini fără să mă gândesc la acest text. Deși, trebuie să spun, vizita mea a părut, în ziua rece în care s-a petrecut, fără nicio legătură cu viziunea scriitoarei engleze. Ea face dintr-un strat oval de flori galbene, roșii și albastre punctul de situare al unui ochi de narator privind nu doar trecătorii, mai mult sau mai puțin indiferenți la jocul suav pe care îl face soarele cu petalele florilor, fiecarea cu povestea lui mai mult sau mai puțin tristă, ci și melcul încet care se străduiește din răspuț să urmeze o traiectorie a lui, în ciuda frunzei uscate și curbate ce îi stă în cale, punându-i o grea dilemă: să se urce pe ea, să o ocolească ori să treacă pe dedesubt?

Nu am găsit, desigur, stratul tricolor al scriitoarei, iar melcii nici în vis nu se gândeau să iasă atunci la plimbare. Clopoștii albaștri erau vizitați din când în când de câte un fluture (cum tot niște fluturi se jucau cu florile woolfiană, simbolizând, în același timp, mișcarea nereglată, haotică a oamenilor, atât prin grădină, cât și prin propriile vieți), niște rațe sălbatice adăstau pe o pajistă, un păun stătea tanțoș pe lângă tufișurile viu colorate ale colțului oriental. Adevăratul spectacol îl dădeau, de fapt, pomii în floare, azaleele bogate și superbe, lălelele multicolore pe sub pomii unei livezi, varietatea incredibilă a plantelor și arborilor.

Vizitatorii de azi, spre deosebire de aceia din trecut, sunt de foarte multe naționalități și sunt condiționați până la suprimare de mentalitatea turistului care vrea să bifeze cât mai multe obiective. După câteva ore epuizante de ctreierat poteciile, se așază flămânzi la mesele restaurantului care îi așteaptă într-un punct anume, la fel de neamestecați cu splendoarea din jur ca atunci când au venit, în ciuda numeroaselor selfie-uri. Dacă te numeri printre puținii ciudați care încă se încăpățânează să se întrebe ce căuta melcul acela în povestirea woolfiană, începi să înțelegi că un loc ca acesta nu-ți poate aduce pace decât dacă te miști prin el încet – un privilegiu pe care nu ți-l poate oferi decât soarta. Unii l-au avut, îți dai seama de asta atunci când dai de niște bănci de lemn așezate cu fața spre Tamisa, pe o iarbă de un verde ireal, donate de iubitorii ai grădinii Kew. Mesajele inscripționate vorbesc de dragostea acelora pentru acest loc intens al intersecțiilor, al varietății, al multitudinii, dar și al solitudinii, al separării și al ratării întâlnirilor. Te așezi pe una dintre ele pentru o clipă pe care ți-ai dori-o la fel de alungită ca un ceas de-ale lui Dali.

Și atunci înțelegi că melcii de azi au exact aceleași dileme, că oamenii de azi sunt, în definitiv, exact ca aceia de ieri, că, atunci când caută dinadins lălelele sau clopoștii albaștri, ei nu le caută doar pentru florile însele, ci și (fie și în mod inconștient) pentru clipa aceea neînțeleasă, dar esențială trăită de femeia din povestirea woolfiană, când un mesaj îi se oferă și îi se ascunde în același timp: „Se uita la ele [la flori] asemenea unuia care se trezește dintr-un somn adânc, vede un sfeșnic de alamă ce reflectă lumina într-un fel neobișnuit, închide și deschide ochii, vede iar sfeșnicul, în final se trezește de-a binelea și se uită la sfeșnic cu toate puterile lui. Femeia s-a oprit în fața stratului oval de flori și a încetat chiar și să se prefacă a asculta ce îi spunea cealaltă femeie”. La fel ca turiștii de azi, după clipire intensă de defamiliarizare, femeia îi spune amicei sale că e timpul să găsească un loc unde să poată sta jos și să bea un ceai împreună. În timpul acesta, murmurul vieții continuă, culorile se îngemănează, sensurile curg, fie și neîntâlnindu-se, frumusețea persistă.

Cărți primite la redacție

- Nicolai Tăcutu – *Ploaie cu soare*, Buzău, Editura „Editgraph”, 2018
- Meniuț Maximilian – *Crucea nopții*, Cluj-Napoca, Editura „Școala Ardeleană”, 2018
- Meniuț Maximilian – *Cărți și contexte critice*, Cluj-Napoca, Editura „Tribuna”, 2017
- George Ioniță – *Leagănuț toamnei*, Cluj-Napoca, Editura „Grinta”, 2018
- Grigore Codrescu – *Imposibila revansă: povestire memorialistică*, Bacău, Editura „Rovimed Publishers”, 2018
- George Schinteie – *Umbra ceașornicului*, Timișoara, Editura „Artpress”, 2018
- Nicolae Vălăreanu-Sârbu – *Respirăm în inima lucrurilor*, Cluj-Napoca, Editura „Grinta”, 2017
- Nicolae Vălăreanu-Sârbu – *Poeme pentru mai târziu*, București, Editura „Lindenfeld”, 2012
- Nicolae Vălăreanu-Sârbu – *Tăcerea umbrei*, București, Editura „Blumenthal”, 2014
- Adrian-Nicolae Popescu – *Cuvinte pe drumuri*, Arad, Editura „Mirador”, 2018
- Doina Rândunica Anton – *Trandafirul de noiembrie*, Iași, Editura „Junimea”, 2018
- Mircea Anghel – *Vitralii din cioburi de realitate*, Timișoara, Editura „Waldpress”, 2018
- Ionel Popa – *Spațiul în opera lui Liviu Rebreanu*, Cluj-Napoca, Editura „Limes”, 2017
- Arbatel Filotheanu – *Poezii modificate genetic*, Iași, Editura „Alfa”, 2018
- Christ Iónnín, *Bucătăria română. Carte coprinzătoare de mai multe rețete de bucate și bufet, 1865*, ediție de Simona Lazăr, București, Editura „GastroArt”, 2018
- Ion M. Oprea (coord.), *Să ne iubim pământul strămoșesc*. Antologie, Iași, Editura PIM, 2018
- Alexei Mateevici, *Scrieri de pe frontul românesc*, ediție de Ștefan Andronache, Tecuci, Editura „Grapho Press”, 2017
- Marin Arcaș, *Câteva păreri*, Craiova, Editura SITECH, 2017
- Virgil Mocanu, *Rezonanțe*, Bacău, Editura „Ateneu scriitorilor”, 2017
- Dumitru V. Marin, ... 77... *Noduri culturale și semne amicale*, Iași, Editura PIM, 2018
- Petre Isachi, *Docuficțiuni critice*, Bacău, Editura „Rovimed Publishers”, 2018
- Daniel Nicolescu, *Autori și cărți, la interferența veacurilor*, Bacău, Editura „Alma Mater”, 2017
- Ortensia Racoviță, *Dictionar geografic al județului Bacău* (București, 1895), ediție anastatică, studiu introductiv de Adrian Jicu, Bacău, Editura Bibliotecii „C. Sturdza”, colecția „Genius loci”, 2018-07-26
- Călin Veronica, *Itinerarii lirice*, Bacău, Editura „Studion”, 2017
- Vasile Turculescu, *O istorie a elitelor rebușiste*, ediție de Serghei Colosenco, Bârlad, Editura „Sfera”, 2018

Ghiduri metodologice (1)

Sunt foarte căutate de învățătorii și educatoarele cu adevărat interesate de calitatea muncii lor, pentru că unifică toate elementele conținutului învățământului: programă, manual, curs teoretic. Dacă autorii mai sunt și absolvenți ai liceului pedagogic pe vremea când era... școală normală, câștigul intelectual este maxim.

O fericită situație este oferită de „Ghid metodologic pentru învățământul primar”, de Petronela Savin și Monica Fichioș (Iași, Editura „Institutul European”, seria

Pentru limba noastră

Bacău (pre)primar* (V)

„Metodică”, nr. 26 al colecției „Cursus”, 2017, 214 p. format A4). Autoarele au absolvit cursurile Liceului Pedagogic „Ștefan cel Mare” Bacău, cu o oră de limba română săptămânal în toți cei patru ani de studiu, „argument al unei formări profesionale solide”, după cum precizează în cuvânt-înainte prof. univ. dr. Venera-Mihaela Cojocariu, ea însăși produs al unei școli normale. Unui posesor al diplomei de învățător-educator elaborate de vreun liceu pedagogic din țară în ultimii ani, când din programă a fost scoasă limba română, fără proteste din partea cuiva, conținutul învățării la limba (și literatura) română este redactat în... chineză: „Elemente de construcție a comunicării: vocabular, fonetică (sunete specifice limbii române, despărțirea cuvintelor în silabe) etc. – clasa pregătitoare; idem, articularea vocalelor și consoanelor, silaba, propoziția/enunțul – clasele I-II (p. 34). În celelalte pagini apar alte cuvinte... chinezești: diftongi, cuvinte plurisilabice, structură morfosintactică, funcții ale limbii, propoziție enunțiativă ș.a. Elevului de clasa a III-a i se cere „să transforme patru substantive – *jucăria, căldură, zâmbet, lena* – în adjective, apoi în verbe” (p. 191), iar la clasa I, să identifice sunetul [g] în grupul de litere *ghe* (p. 82). (Dacă grupul este silabic – ca în *ghe*, sunetul-consoană [g]

este urmat de vocala e, dar dacă grupul este nesilabic – *gheată* –, sunetul-consoană [g] este singur; *ghe* [g'e-te] – 5 litere, 4 sunete, iar *gheată* [g'a-tă] – 6 litere, 4 sunete).

În condițiile în care „limba și literatura română rămâne disciplina cu cel mai mare număr de ore în planul de învățământ” (p. 15), structurii „leneșe” ERR (evocarea, realizarea sensului, reflecția) îi ia locul proiectarea didactică de maximă eficiență CEAPDOFERT (pp. 140-143).

Lucrarea, una dintre cele mai importante apărute pe piața cărții didactice în ultimul deceniu, a fost recomandată prin programa de perfecționare metodică la nivel național. Prof. dr. Laura-Irina Gavrilu (de la Colegiul Național „Gheorghe Vrânceanu”, absolventă a Liceului Pedagogic „Ștefan cel Mare” Bacău) a utilizat-o cu succes în elaborarea cursurilor de pregătire a învățătorilor, organizate de Casa Corpului Didactic „Grigore Tabacaru” în acest an, pentru candidații la examenul de definitivare în învățământ.

Ioan DĂNILĂ

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Eveniment

Monografia orașului Buhuși

Inițial s-a vrut a se numi „Buhuși – o poveste de dragoste”, tocmai pentru că la temelie lucrării coordonate de Ion Fercu și girate de Editura „Junimea” din Iași a stat „dragostea pentru un loc, o lume și o istorie” (Vasile Zaharia, primarul Buhușului). Cartea izbutește să îmbrățișeze în 700 de pagini (format academic) aria largă a unei așezări, la 580 de ani de la întemeiere: „Repere geografice” (Elena-Manuela Borcicaru, Gh. Gligor), „Scurtă istorie despre oameni, fapte și locuri” (Tinca Vârlan), „Religie, credință, biserică” (Mihai Macovei), „Evreii” (Maria Dobroi, Neculai Dobroi), „Germanii” (Ernestina Dochia), „Țigani” (Iordana-Monica Feraru), „Trecut și prezent – emoție în imagini” (Adrian Păduraru, Eduard-Ioan Mihăilă, Gh. Gligor), „Educație și învățământ” (Oana-Cristina

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

SCÂNTEI GALBENE
pagina înscrutabilă
• anul I, nr. 1, 2018 •

Cu subtitlu „Pagina tineretului”, suplimentul revistei băcăuane „Plumb” (editat cu sprijinul Consiliului Local al municipiului Bacău) este bine-venit în peisajul publicistic local. În poezia cu care se deschide volumul din

1926, *Scânței galbene*, Bacovia ne cere să-l însoțim către anii de învățătură și de inițiere în actul meditativ: „Era mai demult o stradă,/ O școală, și bruma cădea – /Prin săli, ca nimeni să-l vadă,/ Un elev singuratic pâlea”. Cei patru semnatari ai textelor din 2018 – Teodora-Georgia Puiu, Dana Zetu, Mihnea-Cătălin Ivancea, elevi, și Diana Puiu, studentă – sunt certe promisiuni artistice. (D. I.)

Cartea lansată într-un cadru select (Casa de Cultură Buhuși), cu invitații de marcă, a primit aprecieri unanime: „Buhușenii dețin o istorie frumoasă și consistentă” (Sorin Brașoveanu, președintele Consiliului Județean); „Cartea, o veritabilă construcție, ne face să credem în renașterea noastră” (Gh. Popa, secretar de stat în M.C.I.N.); „Monografia e ca o suveică venind din trecut” (Valentin Busuioc, consilier al președinției României și poet – a citit poezia „Suflet de buhușean”); „Sunt încurajat să lucrez la monografia comunei natale, Găiceana” (Ștefan Munteanu); „Cartea a unit energiile pozitive ale orașului” (Neculai Lupu); „Făcând ceva pentru comunitate, veți descoperi că ați făcut pentru dv.” (Viorel Savin); „Cel mai important eveniment cultural din ultimii patruzeci de ani” (Ion Dinval); „O oră pe lună să se predea în școlile din oraș pe baza acestei cărți” (Dumitru Brăneanu); „Cartea e supusă revizuirilor” (Oana-Maria Andrei). (I. D.)

Imagine și cuvânt în oglindă... imaginea reflectând, completând poezia... Nu e prima dată când un scriitor și un artist vizual colaborează făcând împreună o carte, dar „Deliver ME”, proiect al artistelor Mia Nazarie (fotografie) și Maja Engler, care se semnează adesea ME (poezie), se distinge din multe puncte de vedere: e un proiect frumos, dar și tulburător, e puternic și senzual, îndrăzneț și fermecător. E modern, depășind cu mult modelele timpului, dar e și clasic – face trimitere directă la legenda Persefonei, din mitologia greacă. Maja Engler a scris

textele, fiind totodată model pentru fotografiile *underwater* realizate de Mia Nazarie. Cu siguranță munca depusă de cele două a fost dificilă, cerând sacrificii. Ne amintim că Elizabeth Siddal, atunci când i-a pozat lui John Everett Millais pentru tabloul „Ophelia”, s-a îmbolnăvit de pneumonie. În „Deliver ME” ședința foto intuim că s-a produs în condiții destul de aspre. Fotografiile reprezentând nuduri artistice s-au făcut în natură, sub cerul liber, într-un moment când toamna era deja avansată. John Everett Millais a încălzit apa din cada în care stătea scufundată Lizzie cu câteva lămpi de gaz, dar deși astăzi sunt dezvoltate atâtea mijloace tehnice, ne punem retoric întrebarea cum s-ar putea încălzi apa curgătoare a unui râu! Despre frig vorbesc și poeziile Majei Engler, dar nu se referă neapărat la temperatura mediului, ci e vorba mai ales de înghețul din interior, abisul sufletesc. Și apoi, cum să nu vorbească despre spaima venirii anotimpului rece, căci ea este întruchiparea Persefonei?! Fiică a lui Zeus și a Demetrei, o jumătate de an, când e cald, stă pe pământ; cealaltă jumătate, coboară în Infern, stăpânind împreună cu soțul ei, Hades, lumea umbrelor. Persefona e cuprinsă de disperare atunci când își urmează destinul și coboară sub pământ. Privirea Persefonei când se apropie anotimpul rece e plină de spaimă, ea își dorește eliberarea din blestem.

Mia Nazarie spune această poveste în imagini, artista a lucrat cu multă precizie și grijă

• Curtea Capelei Saint-Julien-et-Sainte-Basilisse: la masă, în planul apropiat – Mia Nazarie; în plan îndepărtat – Maja Engler

Violeta SAVU

Persefona, acum și odinioară

Mi-ar fi plăcut foarte mult să fiu prezentă în grădina capelei „Saint-Julien-et-Sainte-Basilisse”, pe data de 17 iunie. Și asta nu doar pentru că mă fascinează locurile vechi, încărcate de istorie. Situată sub dealul pe care a fost construit satul Villeneuve de la Raho, clădirea capelei este un edificiu roman, din secolul XII. A fost clasificat ca monument istoric în anul 1912.

În acea frumoasă duminică de iunie, în Villeneuve-de-la-Raho s-a desfășurat Festivalul de Poezie „Les Poésivres”, în cadrul căruia, chiar în grădina vechii biserici, a avut loc și lansarea unei cărți-album, semnată de două artiste originare din țări diferite, ambele rezidente acum în Franța, în Perpignan. Este vorba de artista Mia Nazarie, născută în România, și de poeta Maja Engler, născută în Germania. Albumul lansat, „Deliver Me”, a fost publicat în regie proprie de cele două artiste, la tipografia „LAIMPRENTA” (Paterna-Valencia, Spania). Mia Nazarie s-a ocupat de tot ceea ce cuprinde zona vizuală (fotografii artistice, copertă, machetare, tehnoredactare, așezare în pagină etc.), iar Maja Engler a compus poeziile alegând ca sursă de inspirație fotografiile, totodată ea având calitatea de model pentru fotografii. Evenimentul lansării din 17 iunie a fost deschis de muzicianul Vincent Lisita și a mai cuprins expoziție de fotografie (Mia Nazarie) și lectură publică de poezie (Maja Engler).

deosebită la detalii, la dramatismul și coerența poveștii, la expresivitatea și psihologia personajului. Este remarcabilă inventivitatea epică a artistei fotograf. Pe de altă parte, Maja Engler a răspuns ideal la cerințele fotografului, poeta cu vers deosebit de armonios se dezvăluie o formidabilă interpretă într-o artă nonverbală (ca model pentru fotografii), e trulentă atunci când trebuie și cât trebuie, senzuală în

momentele de tihnă, de așteptare, accentuat onirice. Interpretarea ei este minimalistă, tot așa cum îi sunt și versurile. Poeziile Majei sunt ermetice, în replică, în fotografiile *underwater*, timpul pare încrâmenit. Artista Mia Nazarie s-a folosit de natură pentru a sugera captivitatea personajului. Modelul e încadrat mereu de frunze și crengi vestejite, iar apa râului e vânt-întunecată. Câte un ochi de cer albastru se reflectă în oglinda lacului, simbol al unde de speranță.

În „Deliver ME”, eroina suferă profund atunci când își amintește de o iubire pătimașă și distructivă dintr-un trecut recent, traumele obsedante sunt corelate cu anotimpul înghețului în mitul Persefonei. Despărțirea survine cu puseuri de mânie și revoltă. Zbuciumul mucecă din inimă, chinuind-o. Amintirea este devoratoare. Durerea, aproape viscerală. Odată cu iertarea, suferințele sufletești scad în intensitate, se anunță venirea primăverii, vegetația renaște. Luntrea,

Așadar, „Deliver me” este o carte-obiect de artă și a fost editată în trei limbi de circulație internațională: engleză, franceză și germană, din echipa de traducători făcând parte Tabby Ebert, Adrian Topor, Max Guetta, Gerdouchka Molt Agust, Irene Dvynne, Kathleen Knitter, Moz Cie, Mir Bălan. M-am bucurat să fac parte din acest proiect, am semnat prefața și am contribuit la prezentarea profilului artistic al fotografei Mia Nazarie. Poeta Mirela Bălan (alias Mir Bălan) s-a ocupat de traducerea în limba engleză a textului pe care eu l-am scris în introducere, „Persefona, acum și odinioară”, și pe care, cu voia dumneavoastră, îl redau în continuare.

altădată simbol pentru moarte, devine acum vehicul pentru ajungerea la liman. Barca nu mai transportă morții în lumea subpământeană, ci scoate la suprafață șansa unui nou început. Barca leagănă două nereide, iar somnul liniștit va fi, credem, tămăduitor. „Bâtiment de guerre. Erre./ A sec, désafecté, dans un faux élément./ Le voile emporté par le vent. En avant...// Prisonniers de guerre d'eux-mêmes dans la galere, dans le dilemme./ Morceaux d'épaves, corps brisés a vie/ par le chant de Sirene/ Nostalgie.” Rămâne însă temerea că această poveste ar putea fi, la fel ca drama Persefonei, ciclică. Metaforic vorbind, Maja (modelul) e un fel de Euphrosyna, eroina lui Mircea Eliade din „Cele trei grații”. Și aceea, deși poartă nume de amazoană, e o întruchipare a Persefonei, trăind „ca florile, după soare”, jumătate din an fiind o tânără și frumoasă bacantă, în cealaltă jumătate supunându-se trecerii inexorabile a timpului.

În poeziile din acest album, traumele psihice sunt sugerate prin scurte afirmații sau chiar prin folosirea unui singur cuvânt. Limbajul criptic reduce intensitatea disperării, făcând-o cât de cât suportabilă. Cuvântul, chiar și atunci când reflectă stări apăsătoare, e mai mângâietor, nu are acel efect de *tipăt* de groază la Munch. Așa cum se întâmplă de multe ori în poezie, se apelează la sugestie, iar Maja Engler ca o alchimistă scrie despre ea (uneori ca alter ego, Persefona, Nereide) în coduri simbolice. Sentimentul de autoînvinovățire este exprimat prin referința la gestul Persefonei de a se fi înfruptat dintr-o rodie. Subliminal, în toate fragmentele există frica de a nu mai putea găsi vreodată dragostea (înghețul/iarna sentimentelor). Planează și un soi de *malum futurum*. Decorul pare să fie făcut din metal și piatră, în fapt efecte speciale surprinse de ochiul fotografei, oglinzind stările eului liric. Nu știi ce a fost mai întâi: fotografia sau cuvântul? Dar nici nu trebuie să afli acest secret, pentru că ai dimina (sau în mod fatal, chiar anula) câteva trăsături fundamentale ale spectacolului „Deliver – ME”: metafizicul, oniricul, stranietatea.

Paradoxal, în lirica ei, ME este laconică, dar și evocativă. Când o privești în fotografiile nud îi bănuiești erotismul, iar poezia ei e ca un tango plin de senzații. Mia Nazarie a avut inspirația de a sublinia senzualitatea personajului. Autoarea fotografiilor a procedat asemenea unui fin psiholog, descoperind soluția ideală: propriul trup îi este interlocutor modelului Maja-Persefona.

În fotografia cu barca și cele două nereide identificăm nu doar *posibilitatea evadării* din tirania blestemului, ci și trimiterea la motivul dublului, mitul androginului. Toate imaginile incluse în volum par că duc la concluzia că trupul are memorie. Umbrele întunecate din Hades însoțesc, ca niște gardieni, corpul fizic. Fotografiile sunt dark. Decorul e tenebros. Doar câte un ochi de apă e limpede într-un tînut mlăștinos, iar lumina se concentrează pe pielea netedă a modelului. Când Maja interpretează episodul trecerii în lumea subpământeană, deslușim în privirile ei disperarea, pentru că de la Emil Cioran știm: atunci când sufletul e cuprins de disolare, „orientarea privirii e furată de lumini și umbre îndepărtate”. Dar personajul întruchipat de Maja pendulează între amintire și uitare, cade în reverii. Iubirea rămâne suspendată, există, trebuie să existe, undeva, în viitor. Odată cu descoperirea ei, sufletul își va găsi eliberarea.

Personaje:

Fetița – 6 ani
Tânăra – 30 ani
Bătrâna – 80 de ani

Tincuța HORONCEANU-BERNEVIC

Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri*

(monodramă)

Fetița

(Fetița poartă șort cu flori și codițe și joacă șotronul. Se așază pe o margine de pat.)

În seara asta m-am culcat fără să mă închin. Mama ne obligă să ne închinăm și mie nu-mi place să fiu obligată. Am mințit. I-am spus că m-am închinat mai devreme.

Acum îmi pare rău. Toți ai casei dorm. Dacă mă scol din pat, mă ceartă. Mai bine mă închin culcată. Nu cred că Dumnezeu se va supăra pe mine prea tare. Eu știu rugăciunea *Îngerășul*. După ce o spun, îl rog pe Dumnezeu unele lucruri. În primul rând îl rog ca Ana să meargă în picioare. Dumnezeu are atâtea picioare sănătoase în cer, ei de ce i-o fi dat o pereche bolnave?

Dumnezeule, schimbă-i picioarele Anei, să poată merge!

Ajută-mă să cresc mare! Să-mi pot ajuta părinții, care muncesc prea mult!

„Voi sunteți nouă copii! mi-a spus o tanti. O s-o albiți pe mă-tal!“ *Mă-ta* este mama mea. Nu-mi place cuvântul *mă-ta!* Seamănă cu o mătură fără coadă. Mama e caldă și bună. Când râde, e cea mai frumoasă femeie!

Acum, pe întuneric, pot să-mi număr frații pe degete. Să vedem dacă sunt nouă: Maria, Elena, Ion, Vasile, Costel, eu, stai să mă pun și pe mine pe un deget, Ana, Gheorghită și Dănuț. Da, ies la numărati! Nouă copii, nouă copii, cum o fi să fii singur la părinți? Cred că liniștea din casă îți intră în urechi și te doare. La noi e gălăgie mereu.

Mama lucrează fără oprire. Obosesc s-o privesc. O rog să mă stea.

„Ei, nu-i timp!“ îmi răspunde mereu. Cum de alți oameni au timp să stea? Ei de unde au timp?

Doamne, dă-i timp mamei mele să se odihnească!

Uneori, la masă, mai chemăm un prieten de joacă; mama ne pune mâncare, tata râde la noi; spune că mănâncă mai târziu, că n-are loc.

Doamne, dă-i un loc și tatei la masă!

Mie, când mă rog la Dumnezeu, îmi dau lacrimile. Simt în piept un plâns care urcă în ochi. Îmi doresc unele lucruri atât de mult, că mi se face cald în inimă și lângă mine aerul e ca un abur albastru. Eu nu spun asta nimănui. Am învățat că unele lucruri trebuie să rămână secrete. *Secret* e un cuvânt care-mi place. Seamănă cu o poșetă cu flori.

Mama s-a trezit de mult timp. Stă lângă plita încinsă. Fierbe laptele într-un ceain. Vaca nu mai dă mult lapte. Va fata un vițeluş, în curând.

Eu trebuie să plec la școală. Primesc o cană cu lapte și pâine unsă cu margarină și gem.

Mie îmi place untul! Mama e supărată: *Ți-o fi plăcând!*

Mușc din felia de pâine și sunt atentă la ce vorbesc părinții mei: „Iar trebuie să dăm 300 de litri de lapte la stat! Și la copiii mei cine le dă?“

Statul vine în fiecare an și ia laptele de la vaca noastră. De fiecare dată mama e supărată. Eu nu am fost niciodată acasă când a venit statul la noi; cred că așa fi tras cu praștia în el, pentru ca mama să nu mai fie supărată.

Doamne, fă ca statul să n-o mai supere pe mama!

Astăzi am împlinit șase ani. *Nu trebuie să spui la toată lumea, mi-a spus mama. De ce o fi zis așa? Am ieșit pe drum, de dimineață, și i-am spus doar mătușii Leonora și lui moș Scridon, apoi a trecut tanti Aurica și nenea Nicu și cam atât. Voiam să mai știe cineva că este ziua mea. Ziua mea este diferită de a altor copii. E luminoasă și mie parcă îmi cresc aripi. Toate lucrurile cântă. Dar nu spun la nimeni, ca să nu rădă de mine. Când cineva râde de mine, mie îmi vine să plâng. E un lucru urât.*

Are șase ani și e așa slăbuț! spune mătușa Adela.

Nu mănâncă! răspunde mama supărată.

Este adevărat! Nu-mi place mâncarea și nici mâncăcioșii. Unii colegi de la grădiniță mănâncă întruna și parcă nu se mai satură. Îi chem la joacă, dar ei nu vin până nu termină de mâncat. Rumeș. Așa cum am văzut că face vaca mea. Am stat în grajd și am privit-o mult timp. Am văzut cum rumeș.

Am învățat cuvântul *corect*. Așa mi-a spus Maria. Că e important să învăț forma corectă a cuvintelor. Am învățat trei cuvinte noi. Maria mă verifică. Ea e studentă. (Maria e sora mea.)

Eu, când voi fi mare, voi scrie o carte. În cărți, oamenii povestesc lucruri. Și eu am multe de povestit. Când le povestești într-o carte, e ca și cum le-ai pune într-un sipet, la păstrare. Știi că sunt acolo. Ridici capacul din când în când și le privești. Uneori le privesc alții. Unii spun: „Ce lucruri frumoase!“ Alții spun că sunt bune de aruncat!

Eu voi scrie o carte pentru copiii mei. Acesta va fi sipetul cu lucruri frumoase pentru ei!

(Se aud tunete și se întrezărește lumina unui fulger.)

Tanti Saveta strigă la mine să fug acasă. Numai cât mi-am pus rochița galbenă de pânză, mi-am prins părul măturele și am făcut câțiva pași pe drum, că toată lumea îmi spune să mă duc acasă. Dacă mă uit spre cer, văd nori negri-roșietici, dar nu plouă. De unde o fi scornit ea că vine furtuna?

Voiam să mă plimb pe drum, să vadă

lumea că am rochiță nouă. Vrăbiile se spală în praf. Mie nu-mi place asta. Dacă te speli așa, nu ești niciodată curat! Mama nu este acasă. Este plecată la câmp. Sora mea iese în poartă și mă strigă. Eu nu știu de ce am frați și surori. Acum suntem numai eu și Elena. Ea e mare și face treabă în curte. Mie nu-mi place să fac treabă, că-mi murdăresc rochița.

Ea îmi citește câteodată „Fata babei și fata moșneagului“ și crede că eu sunt fata babei. Am văzut-o în poză, dar avea pistrii pe față. Eu nu am pistrii și nu sunt așa de vorbăreată ca ea. Poate o să mă cresc. Aseară am crescut, când m-a măsurat tata. 5 centimetri. Eu n-am simțit nimic.

Oricum, furtuna a venit. Elena aprinde candelă din perete și o lumânare de la Înviere. Și înfinge toporul în pământ către răsărit. Așa face și mama când e acasă. Numai că ea mă pune să citec o rugăciune la icoană, că ploaia să fie curată. Când ploaia nu e curată, din cer cade gheață și oamenii oftează.

O întreb pe mama de ce nu citește ea rugăciunea. Mama îmi spune că un copil îl înduioșează pe Dumnezeu mai mult decât un om mare. Eu l-am înduioșat pe Dumnezeu de multe ori.

Vântul deschide poarta și o trânteste. Elena mă ceartă că n-am pus poarta în clântă.

Eu stau la geam și văd fulgerele. Mama nu mă lasă să stau la geam când e furtună, să nu mă trăsnească. Nu știu cine trăsnește, dar eu o ascult.

Elena are mâncarea pe foc. Poarta se trânteste mereu. Iau pantofii tatei în picioare și fug prin ploaie. La poartă este un om. Un om străin. Străinii n-au casă. Bat în poartă când e furtună și părinții mei îi primesc în casă. Mie îmi place asta, pentru că străinii povestesc frumos. Mă întrebă dacă-l primesc de ploaie. Mama primește toți oamenii de ploaie. Îi spun că da. Stăm în picioare, pe prisma casei. Prisma e de ciment și e curată. Plouă ca de la un furtun. Pe mine ploaia mă face să râd. Omul are o pelerină neagră pe cap, care-l apără de ploaie. Este mulțumit că l-am lăsat să stea la noi.

Râde când mă vede cu pantofii tatei

în picioare. Mă întrebă dacă mă strâng. Cum să mă strângă dacă sunt așa de mari?

Din buzunar, scoate o pungă de hârtie și o întinde către mine. Are pâine. Nu-mi place pâinea lui cum arată. Îmi spune că-i pâine de casă. Ce-o fi aia pâine de casă? Pâinea-i pâine! Iau o bucătică și o gust. Brrr! Ceva mai sărat n-am mâncat niciodată.

Omul mușcă din pâine fără să se strâmbe. I-o fi foame. Are barba albă, cred că e cam țepos. Privește spre cer în timp ce mănâncă. Ploaia nu l-a speriat. Nu pare grăbit, nici supărat. Mi-a spus că ploaia se va opri în curând. Și atunci voi vedea curcubeul.

Îmi este frig. Mestec încet bucătică de pâine sărată. Îmi este rușine s-o arunc.

„Curcubeul e legământul lui Dumnezeu că n-o să mai fie un alt potop.“

Ce multe știe străinul acesta. Dacă nu-l primeam, poate răcea. Elena nu știe unde sunt. Iese din bucătărie și vine spre mine. Mă întrebă de ce vorbesc singură. I-l arăt pe omul cu pelerină, bucuroasă. Elena nu-l vede. Mie îmi este rușine că ea nu-l vede. Omul de sub pelerină este foarte înalt. Deschide poarta încet și pleacă pe drum. Unde-i? Era aici și mi-a zis că o să văd curcubeul.

Ploaia s-a oprit. Elena este supărată pe mine. Dacă o să răcesc, este numai vina mea. Mama ajunge acasă când stă ploaia. Deasupra mărului din curte a apărut curcubeul.

Doamne, dă-le și străinilor casă!

Astăzi am aflat ce-i frica. De dimineață am avut o inimă rea. Adică simteam în piept o ceață nehotărâtă. Dacă e albă sau gri. La școală am băieți în clasă. Nu sunt prea deștepti. Adică nu la note, ci așa, în general. Uneori sunt răi. Învățătoarea a întârziat la oră. Nu știu de ce. Dar m-am plictisit așteptând-o. Când mă plictisesc, îmi vine să oftez. Și am început să alerg și eu prin clasă.

Eu sunt cuminte. Dar mai alerg câteodată. Când alergăm, râdem foarte tare și uităm de toate. Colegii mei ies pe holul școlii. La început tiptil, pe urmă cu râsete cu tot. Lângă ușa clasei noastre este ușa de la clasa celor mari. Ei au biologia. Eu nu știu ce-i biologia, dar are coperta cu animale. Este frumos să înveți pe o carte cu animale. Băieții din clasa mea bat la ușa celor mari și fug. Profesora lor iese de mai multe ori și nu vede pe nimeni.

Mă duc și eu pe hol. Unul bate cu pumnul în ușă și fuge repede. Vreau și eu să fug, dar nu mai apuc. Profesora a ieșit și m-a prins. Inima îmi bate foarte, foarte repede și în capul meu este cineva care-mi spune:

„N-o lăsa să pună mâna pe tine!

Mușc-o!

Fugii!

Dar eu nu pot face ceea ce-mi spune cineva din capul meu. Colegii mei stau cumiți în bancă. Și mă privesc

• Bacău-Fest Monodrame, 2018

bucuroși că n-au fost ei prinși. Eu nu sunt bucurioasă.

Vreau să-i spun că nu eu am bătut. Dar profesoara mă ia de urechi și mă târâște la cancelarie. O urâsc. Este mică de statură, cu părul de căneșă, lung și cu gura mare. Are pantofi cu toc, dar tot mică e. Deschide ușa verde. Eu nu am fost niciodată aici. În mijlocul cancelariei este o masă lungă ca la praznic. Are o față de masă roșie. Aici e mai cald ca în clasă. Învățătoarea mea e lângă sobă. Toți se holbează la mine. Parcă l-au văzut pe dracu'.

„Ce s-a întâmplat?” Învățătoarea mă privește pe sub ochelari. Îmi vine să intru în pământ când mă privește așa. Profesoara mică spune, băgându-mi un pix în obraz, că sunt nesimțită și l-am deranjat ora.

Vreau să spun că nu e adevărat, dar cuvintele nu ies pe gât. Cred că se duc în burta. Prin părul meu călionțat trece mâna celor din jur, care mi-l smulg, de câte ori aud cuvântul „nesimțită”.

Nesimțită sunteți voi, că nu mă lăsați să vorbesc!

Obrajii îmi ard și două lacrimi apar la coada ochiului.

„Nu, nu plânge!” aud iarăși în cap vocea aceea străină.

De ce?

„Numai prostii plâng!”

Las capul în jos și intru într-o mușe-nie hotărâtă.

Vorbește!

Spune!

Dar eu nu am mai putut spune nimic. Gura mea era plină cu ură. Ura e cam amară și un pic sărată de la lacrimi.

M-am întors în clasă cu învățătoarea în urma mea și colegii mei sunt foarte cuminiți. Nu recunoaște niciunul adevărul. Dacă aș fi mai mare, i-aș bate pe toți la rând, până ar spune adevărul.

Doamne, ajută-mă să mă fac mare!

La sfârșitul orelor am plecat acasă. Cu un billet pentru mama. Este pofțită la școală. Mi-am lăsat ghiozdanul pe pat și am ieșit pe prisma casei. Stau reze-mată de perete și privesc cerul înorat prin via de la streășină. Oțez. Inima mea este mică, mică de tot. Poate că nici nu mai am inimă. Pun mâna pe piept, speriată, și o aud: tic-tac, tic-tac, bate foarte, foarte repede. E acolo! Ce bine că n-a plecat în altă parte. Oamenii nu pot trăi fără inimă. Devin uscați.

Am luat un strugure și l-am mâncat încet, boabă cu boabă.

Cum să-i spun mamei? O pasăre cântă pe gardul de la grădina. Gardul e ud și pasărea habar n-are. Ce bine-ar fi să fiu și eu pasăre... să scap din această încurcătură!

Picioarele mele sunt moi ca lâna și tremură: dacă mama nu mă va crede?

Lacrimile din ochi se duc în gură și mănânc struguri cu lacrimi cu tot. Așa am simțit eu ce-i frică și am vrut s-o alung, să nu mai tremur, și l-am dat билетul mamei. N-am bătut eu în ușa!

Doamne, ajută-mă să nu mai tremur!

Mama mă ținea de mână, trăgându-mă ușor după ea. Răcoarea dimineții trecea prin bluza mea subțire, făcându-mi pielea de găină. Coborâsem din autobuzul cu miros de motorină când se îngâna ziua cu noaptea. Am întors privirea și am rămas cu gura căscată. În față se vedea orașul adormit încă, blocurile unde clipeau ferestre luminate pe icicolo.

Aveam șosetele ude de rouă. Pe cerul cu nuanțe vineții-roșietice, un stol de ciori zbură în grabă de pe acoperișul Autogării. Mama mă ținea de mână. Degetele ei erau singura legătură cu lumea reală. Luminițele pălpăiau în vitrine. Manechine îmbrăcate frumos păreau că mă salută pe mine, copilă cu șosetele ude. Manechinele aveau șosete albe, strălucitoare. Ale mele s-au agățat în cărare, de la o tufă de măceș.

Undeva, în spate, s-a auzit cântatul unui cocoș. Vestea ziua care abia începe. Se auzeau mașinile cum huruie pe străzi. Orașul, ca un câpcaun cu burta plină, începea să se dezmoțască. Ferestrele blocurilor se luminau pe rând, semn că oamenii de abia acum se trezeau. Știu că, îndărătul geamurilor luminate, se aflau fetițe ca și mine, care se trezeau somnoroase în pijamalele lor cu fundițe și-și încăltau lenese papuceii de casă, pufoși și călduroși. Probabil erau adevărate prietene. Cred că aveau rochițe strălucitoare care le așteptau să se îmbrace și pantofi de lac. Musai, pantofi de lac. Și funde în păr.

Mama continua să mă tragă ușor după ea. Pașii mei ar fi fost mult mai șovăielnici fără ea. Ce n-aș fi dat să intru și eu în burta câpcaunului! Să fiu și eu o prietă strălucitoare! Îmi era frig. Prin geamurile unei cofetării am privit o clipă, și mama m-a strâns ușor de degete:

– Nu acum. După ce ne terminăm treaba.

Știu că trebuie să mergem mai întâi la Policlinică. Trebuie să-mi fac analizele și nu am voie să mănânc.

Probabil că prietesele sunt foarte sănătoase și nu-și fac niciodată analizele. Continuă să merg, uitându-mă în vitrinele frumoase. Din geam mă privește o fetiță cu fustă plisată și bluză roz, mergând mână în mână cu mama ei. La ce s-o fi gândind oare?

Pe holul Policlinicii este cald. O senzație de zgribuleală mă cuprinde. Mama vorbește cu asistenta și aceasta

îmi zâmbește. Intru în cabinet. Același miros pe care îl recunosc foarte bine.

– Să nu-ți fie frică, micuț!

– Nu îmi este frică, spun eu mirată.

De ce mi-ar fi frică? De acul de la seringă? De întepătură? Dar știu bine că fără asta nu voi fi sănătoasă. Nu voi putea intra în cofetăria luminată și nu voi fi niciodată o prietă. Pentru mine e foarte important ce va fi după.

– Aveți un copil curajos, spune asistenta cu mâini ușoare ca fulgul.

Mama este mândră că e mama mea. Eu eram cea curajoasă. Ele nu știu la ce mă gândesc. Sunt și eu acum în burta câpcaunului. Poate că m-a înghițit și pe mine laolaltă cu fetițele-prietese. Poate că asta e condiția să intri în rând cu ele. Un ac de seringă prin care se prelinge sângele meu roșu spumos. Poate câpcaunului îi trebuie o dovadă că vrei neapărat să te înghiță. În burta câpcaunului e cald, și fetițele au șosete albe-strălucitoare. În burta câpcaunului sunt cofetării luminate, și lumea zâmbește frumos.

Când am ieșit pe stradă, soarele lumina puternic începutul de zi. Aproape credeam că razele lui curg pe trotuare ca o cremă de înghețată prelin-să dintr-un cornet urias. Mama a vorbit cu doctorul și zâmbește, bucurioasă. Cred că acum suflul mamei este cât un bloc, ca să poată încăpea în el toată bucuria. Mama mea când e bucurioasă e cea mai frumoasă mamă din lume. Eu o privesc minute în șir ca să-i țin minte chipul; poate voi semăna cu ea când voi fi mare.

Prăjiturile nu-mi fac bine, dar le mănânc. Dacă vreau să intru în burta câpcaunului, trebuie să mănânc prăjituri. Și să beau suc. Quik. Are un gust ciudat și mă pișcă de limbă. Peste fețele de masă albe, sunt blaturi de sticlă. Și pe masă sunt flori. O muzică lină se aude de după teighea. Mă desprind cu greu de scaunul cu perniță de catifea roșie și pornim spre Autogară. Autobuzul sforăie ca un moș adormit la coasă. Prin geamurile prăfuite las în urmă orașul, cu larma lui zilnică, și oțez.

Noaptea visez câpcaunul că mă înghițe și în burta lui sunt scaune cu pernițe de catifea roșie.

Doamne, mută orașul la mine-acasă!

Voi crește mare, voi deveni femeie și voi învăța să mă dau cu ruj. Voi învăța să mint și să mă dau cu ruj. Sau întâi să mă dau cu ruj și apoi să mint. De ce mint femeile? Femeile mint pentru că se dau cu ruj. Dar minciunii nu sunt iubite de oameni. Pe când femeile date cu ruj... da?!

Doamne, fă ca rujul meu să nu mă transforme într-o mincinoasă!

Am auzit că femeile mint că le doare capul; da, mint că nu mai au bani în poșetă, da, mint că sunt obosite, că n-au cu ce se îmbrăca...

Doamne, fă ca femeile să nu mă mintă pe nimeni!

E rușinos să arunci atâtea minciuni în aer; le poate vedea cineva, le poate lua vântul să le strecoare prin vreo ferestră, în casa unui om cinstit; minciunile sunt niște animale fără codiță, cu labe pufoase care zboară în jurul nostru. Hai una, două, mai treacă-meargă, dar când sunt prea multe cred că te pot mușca.

(Își desfăce codițele de fetiță și își dă jos șortulețul.)

Tânăra

De câte ori trec prin fața unei librării, simt cum îmi tresaltă inima. Că am bani sau nu, că am nevoie de ceva sau nu, eu intru măcar pentru câteva minute. Trec pe la rafturile de cărți, le mângâi cotoarele, deschid câte una în treacăt, vânzătoarea e cu ochii pe mine, apoi privesc minute în șir jucăriile, uneori mă hilzesc la vreo păpușă hăioasă, vânzătoarea mă întreabă dacă mă poate ajuta cu ceva, eu îi răspund că nu. „Poate, dacă te întorci cu spatele”, gândesc eu, apoi zâmbesc; trec mai departe, la sectorul feliicitări.

Feliicitări de onomastică, de botez, de nuntă, de creștere a salariului, de acordare a sporului de vechime... a, nu, asta n-am văzut-o nicăieri. Cum ar fi să primești o feliicitare că ți-a crescut tarifarul cu 2%? Sau să primești o telegramă de consolare că ți s-a tăiat 5% din salariu, pentru o așa-zisă neglijență în serviciu?

Citesc cartoanele colorate, iar unele au mesaj de-a dreptul hilar. Un bebe cu ochelari de soare și țigara în gură le transmite părinților că e bine pe plajă.

Aș lua aceste feliicitări și le-aș lipi într-una singură, ca să-și piardă identitatea. Dacă toate cartoanele astea colorate, de pe tot pământul, s-ar lipi între ele, feliicitarea ar fi astronomică și s-ar putea vedea de pe lună, ca Marele Zid Chinezesc.

Vânzătoarea trece pe lângă mine și o văd că își pierde răbdarea:

– *Dumneavoastră doriți astronomic să doar pierdeți timpul?*

Acum știu, feliicitarea astronomică ar avea mesajul simplu: GURA!

Îi zâmbesc vânzătoarei și îi spun că timpul mi l-am pierdut mai demult. Acum doar îl recuperez. Ea mă privește ciudat, probabil că mă consideră contagioasă, și se depărtează ușor. Dar e tot cu ochii pe mine. Are ochii mici ca două linii. Probabil crede că vreau să fur ceva. Dar, chiar dacă nu intru niciodată într-o librărie să fur, acum mi-aș dori să fi furat măcar un pix, ca s-o văd cum face ochii mari. Măcar o clipă. Zâmbesc. Peste două zile îmi voi lua concediu de odihnă. Și voi sta în casă zile întregi. Mă voi ghemui într-un fotoliu cu o carte în mână și voi bea cafea. Adică mă voi odihni. De ce pleacă toată lumea în concediu, invadând trenurile, șoselele, avioanele? Vezi peste tot oameni cu geamantane burdușite de haine carghioase, prosoape și chiloți de schimb! Parcă nu poți muri dacă n-ai fost în Tenerife! Singurele amintiri sunt fotografiile la care te uiți ca disperatul o

• Teatrul Municipal Bacovia

• continuare în pag. 14

• urmare din pag. 13

săptămână, două, după care le abandonezi, că ai mereu alte probleme de rezolvat.

Și-atunci? Mai bine stai acasă. Prosoape de hotel? Bagaje cu haine transpirate? Prostii cumpărate de pe tarabe? Poate ai vrea să ți se lipească locul pe piele, ca un tatuaj, ca la întoarcere, să se vadă pe unde ai umblat!

Nu, mai bine în fotoliu, cu o carte în mână! Eu călătoresc numai cu gândul. N-am nevoie de pașaport, de buletin, nu stau la vamă, nici nu mi se umflă picioarele în autocar. Pot să casc gura până la urechi, n-o să-mi spună nimeni că nu-i frumos, pot circula în pantalonași scurți și o bustieră de-o șchioapă. Nimeni nu se hlizește pe unde trec. Și apoi, cine știe că sunt acolo?

În fiecare an, îmi cumpăr în concediu un puzzle. Îl întind pe o masă și lucrez la el mai multe săptămâni. Mașini, case și castele, scene din povești. Când reușesc să îmbin ultima piesă, sunt fericită. Cred că așez pe un zămbet prostesc, noroc că nu mă vede nimeni.

Ultimul puzzle făcut a fost un peisaj din țările nordice. Trei săptămâni am potrivit frunzulițe de trandafiri și norișori albi printre crengi de copac. Uneori nu reușeam să găsec mai mult de patru, cinci piese pe zi. Pentru cesulețul din turn am lucrat două seri la rând.

Îmi aleg de pe raft un puzzle care are un omuleț, i-l duc vânzătoarei, ea-mi zămbește și-mi cere 35 de lei. Cam scump, gândesc eu, dar oricum, nu plec nicăieri în concediu.

– O să fie fericit copilășul dumnea-voastră!

– O să fie, o să fie! mă grăbesc eu să ies.

De ce crede lumea că toți cei care cumpără jocuri și jucării au neapărat copii? Mă enervează și etichetarea: „pentru copii... între... și între...” Dar jucării pentru adulți? Nu jocuri pe calculator, asta nu! Jucării pentru adulți! S-a gândit cineva că și adulții au chef să se joace uneori? Adulții au servicii, au responsabilități, se gândesc la sfârșitul lumii, au fițe și frustrări, dar n-au timp de joacă. Sau n-au chef. Greșit. Total greșit. Eu una vreau să mă joc. Și ce, trebuie să-mi cer voie de la o vânzătoare de librărie ca să mă joc?

Plătesc 35 de lei și plec. Vânzătoarea e obosită ca după un salt cu parașuta!

Lucrez de o săptămână la puzzle. E pe jumătate gata. După încă cinci zile de lucru frenetic, l-am terminat. 1500 de piese. Așezate cu mîgălă. N-am mâncat de azi-dimineață. Imaginea finală: un omuleț într-o grădină de trandafiri. Frumos, pitoresc! Mă aplec și-l sărut. Sunt obosită. Mă întind confortabil pe canapea și adorm. O oră, două? Somn fără vise. Când deschid ochii, o voce clară și sigură mă întrebă:

– Vrei o cafea?

Mă ridic rapid și văd o persoană în cameră.

– Tu cine ești?

– Omulețul din puzzle!

– Tu! Serios?

Îmi mușc degetul mic. Țip! Mă doare. Nu e vis!

– Nu te mai mușca degeaba, că nu visezi!

– Ce cauți în casa mea?

– Păi nu m-ai adus tu? M-ai cumpărat, m-ai îmbinat, acum sunt gata, nou-nouț. Te-am întrebat dacă vrei cafea?

– Tu știi să faci cafea?

Tincuța HORONCEANU-BERNEVIC

Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri*

(monodramă)

În secunda următoare, omulețul a zbughit-o pe ușă.

– Să nu uiți aragazul aprins, că te căsăpesc!

Mă întind și aștept. Zămbesc. Apoi răd de-a binelea. Sunt o femeie nebună. Stau în pat și aștept! Pe ușă intră omulețul cu o ceașcă aburindă de cafea, o așază pe măsuta de lângă pat, cu dexteritatea unui chelner bătrân.

– N-ai lăsat aragazul aprins!

– Nu!

Savurez cafeaua. Gustoasă și foarte aromată. Trebuie să recunosc că se pricepe mai bine ca mine. Cât timp îmi beau cafeaua, el fluieră. Ușor, ca o sonerie. Am ochii mari. De mirare. Omulețul din puzzle a dus ceașca, a spălat-o, a ordonat bucătăria.

– Ce mai știi tu să faci?

– Orice!

– Cum te cheamă?

– Cum vrei tu!

– Nu pot să te strig oricum!

– De ce nu?

– Că ești om în toată firea.

– La înălțimea asta nu-s chiar om.

– Dar arăți bine. Ești chiar drăguț.

– Drăguț îi spui unui bebeluș că este, nu unui bărbat. M-au făcut cam spălăci! Au greșit la producție intensitatea culorii. Inițial am fost mai bruneteț.

– Și cu ce te deranjează?

– Semănăm cu Antonio Banderas!

– Și acum?

– Acum sunt așa!

Omulețul din puzzle mi-a ordonat facturile de pe frigider, mi-a achitat E-on gaz pe două luni, că eram restantă, a aspirat toată casa. Seara stăteam pe balcon și numărăm stelele.

– Nu vrei să te duc nicăieri?

– Unde să mă duci?

– În toată lumea, oriunde vrei tu!

– Nu vreau să plec nicăieri!

– Nu te plictisești? Hai să facem ceva! Hai să plantăm trandafiri în fața blocului!

A doua zi, omulețul din puzzle și cu mine am plantat 50 de butași de trandafiri în fața blocului. La început am făcut un cerc, apoi raze de trandafiri albi, roz și roșii. Cei din mijloc erau galbeni. Aveam un hârlet mic de grădină, pe care îl foloseam cu răndul. Omulețul din puzzle a adus butași de trandafiri, tot din puzzle.

– Nu gresim dacă plantăm în toiul verii trandafiri? Știam că toamna e anotimpul lor!

– Nu!

Omulețul îmi spune un secret: dacă le dai bună dimineață trandafirilor și le spui cât sunt de frumoși, aceștia te vor răsplăti tot anul cu flori.

– Sunt foarte sensibili la complimente! Și apoi când îi plantezi așa ca pe un soare, au forța de-a înflori mereu, e un secret... dar uite că mă faci să ți-l spun!

Aducem un furtun să-i udăm. Apa gălgăie în mica noastră grădină!

Omulețul are chef de joacă și mă udă cu furtunul. Apoi îl ud și eu.

– Îmi cer scuze, am spus fâstăcită. Am uitat că ești din carton și te uzi.

– E un carton special, stai liniștită! Nu mă ud!

Vecinii trec și ne admiră soarele nostru din trandafiri. Omulețul a avut dreptate. După câteva zile, trandafirii au înflorit. În centru, soarele e galben, și razele roșii, albe și roz. E o minunăție. În fiecare zi îi udăm și ne stropim cu furtunul. Le dăm bună dimineață și le spunem cât sunt de frumoși. Ei se înfoaie și îmbobocesc de emoție. Șefa de scară trece pe lângă noi și mă apostrofează:

– Doamnă, vedeți, poate mai treceți o persoană la întreținere! Știți, ca să nu se supere vecinii!

Aș vrea să-i spun că omulețul e doar al meu! Cum să trec la întreținere un om din carton? Chiar dacă e un carton special! Dar nu pot să-i spun, că m-ar suspecta de vreo boală psihică. Mă mulțumesc să-i zămbesc. Omulețul din puzzle îmi face cafeaua, îmi face patul, îmi ghicește gândurile, îmi este cel mai bun prieten.

Mai am doar o zi de concediu. Și omulețul stă la marginea patului și plânge. Adică, nu știu dacă plânge, dar e trist! A făcut curățenie în toată casa. A pus fiecare lucru la locul lui. Îl întreb ce are.

– Vreau să plec!

– De ce?

– Tu vei merge la serviciu, și eu nu pot să stau singur!

– Dar merg doar 8 ore!

– Nu pot să stau nici o oră! Țasta e defectul omuleților din puzzle!

Se ridică în picioare. Îl prind de mână, apoi vreau să-l opresc și-i apuc un deget. Acesta se desprinde și rămâne în mâna mea. Omulețul se face bucățele mici, mici, care cad pe covor. Mă repede și le adun, dar nu mai reușesc să le îmbin. Le strâng în grabă și le așez pe masă, în mijlocul grădinii de trandafiri.

De data asta, eu plâng. N-am mai reușit să fac omulețul la loc. Mi-a rămas doar grădina de trandafiri din fața blocului, pe care o îngrijesc cu drag. Trandafirii înfloresc de câte ori le spun: Bună dimineață!

Vecinii nu vor ști niciodată că sunt trandafiri din puzzle!

Doamne, fă despărțirile să doară mai puțin!

(Își pune ochelari și se sprijină în baston.)

Bătrâna

Am mințit toată viața. Să le fac pe plac celor din jur. Am spus numai ce voiau ei să audă. Măcar așa am fost ascultată. Dacă aș fi spus adevărul, nu mă asculta nimeni. Continu să mint și

să spun că am o bătrânețe fericită. Nu sunt fericită. Dar cui i-ar folosi acest adevăr? Dragostea a trecut repede. Ca un fum. Tineretea a fost vreodată? Sau nici nu a trecut pe-aici?! Am îmbătrânit. Captivă într-un trup bătrân care nu mai răspunde la comenzi. La ce ne-o folosi bătrânețea? Dumnezeu ar trebui să ne up-dateze din când în când. Să facă versiuni mai bune. Nu numai spiritual, Doamne iartă-mă, ci pur și simplu: carcase mai atrăgătoare, design mai bun, putere mai mare, da, ca la mașini...

Noi am rămas la fel... de mulți, mulți ani. Bătrânețe: ochelari, glaucom, cataractă.

Bătrânețe: impotență, pensie mică, ochelari, HTA - hipertensiune arterială, diabet.

Bătrânețe: reumatism, artroză. Dar la ce naiba folosește bătrânețea asta?

Dacă poezia e aceeași, care-i treaba cu moșnegeala? Sistemele cad pe rând, tu devii, se spune, nu înțelept, mai fript cu de toate, de fapt, ajungi să nu mai crezi în oameni, ci doar mai mult în Dumnezeu.

Un timp mi-am dorit să mor. Acum îmi doresc să trăiesc, dar mă-ncearcă o teamă. Eu îl rog pe Dumnezeu unele lucruri. Nu mă poate scăpa de reumatism și hipertensiune.

Doamne, fă ca măcar teama asta nebună de viață să fugă de la mine!

(Se aud valuri spărgându-se de țăr. Bătrâna stă pe un balansoar)

Întinderea imensă de apă e o mare. Sau un ocean. Se zbate la poalele dealului. Cu valuri uriașe care se sparg, însuflete, acoperind plaja pustie. Păsări marine dau ocol soarelui. Mici puncte vii care alunecă înspre lumină. Dealul este de un verde irlandez. Înalt, impunător, primitor cu străinii. Casa e din piatră cenușie și lemn. Nu am vecini. Poarta boltită are un trandafir cățărător, galben. M-am mutat aici cu mult timp în urmă. Nici nu mai știu de când. Anul acesta împlinesc nouăzeci de ani. Nu sunt singură. Aici, pe veranda largă, mi-am scris cărțile. În deplină solitudine. El pleacă dimineața în zori și eu îl petrec cu ochii în zare. Conduce zilnic o mașină de Poastă. Poștașul vine zilnic și îmi aduce flori. Flori de câmp, rupte în grabă. Uneori îmi aduce o scrisoare, pe care mi-o lasă pe verandă. Îmi dă timp s-o citesc. De multe ori, e doar un șervețel împăturit pe care scrie doar atât: *Te iubesc sau Draga mea*. Eu zămbesc gândindu-mă la această poveste de dragoste, veche. Doi bătrâni care joacă tenis. Uneori cu o minge imaginară, care are avantajul de a ajunge numai unde trebuie. La nouăzeci de ani ești mai viu ca oricând. Oasele nu mă dor mai mult decât la patruzeci. Părul e alb, și eu mă privesc în oglindă și-mi spun că sunt interesantă. Soarele răsare din apă ca o promisiune. Mă închin în fața lui și-i spun: *Mulțumesc!*

Anul acesta împlinesc nouăzeci de ani, și viața e atât de frumoasă!

Sfârșit

* Tincuța Horonceanu-Bernevic a primit pentru monodrama cu titlul „Eu îl spun lui Dumnezeu unele lucruri” Premiul Revistei „Ateneu” pentru dramaturgie, în cadrul manifestării „Bacău-Fest Monodrame”, ediția XXIV, 15-22 aprilie 2018.

De ce ar mai interesa o carte despre Revoluția din '89, iată, la distanță de aproximativ treizeci de ani? Evident, întrebarea se dovedește a fi neavenită, eventual formulată de un spirit care nu a prea înțeles nimic din realitățile crude ale prezentului și care își conduce viața doar după legile unui *acum și aici* gregar, pe care încearcă în zadar să îl stăpânească. Care nu are nici măcar intuiția adevărului, nu bănuiește cortina, nu distinge în niciun fel rolurile, ci rămâne în mod fatal un om al orizontalității, o replică nefericită a vreunui homo sapiens desprins din banalele și convenționale manuale de anatomie. Am convingerea că cititorii lui Eugen Uricaru fac parte dintr-o altă categorie. Sunt acei „homonaratori” ce preferă să își construiască efectiv existența și nu să o așeze simplist sub zodia unui destin inatacabil. La urma urmelor, cred că am mai arătat acest lucru și cu un alt prilej, mesajul autorului nu este unul al conveniențelor, nici al celor literare, nici al celor religioase ori pur istorice. El face întrucâtva apel la umanitatea din noi, la acea fărâșmă de sacru ce nu își permite să se abată de la adevăr – pentru că întreg edificiul construit presupune, fie și indirect, eventual paradoxal în raport cu implozia conflictelor, Lumina cea adevărată.

Ultimul roman publicat de Eugen Uricaru – „Permafrost”, Editura „Poliform”, 2018 – intră la rândul-i în această desfășurare de forțe care în manieră polifonică și intertextuală dorește să se autoînstituie într-o cale de recuperare și resacralizare a lumii de la început. Mai precis, cel de-al cincilea roman pe care autorul îl circumscrie României postbelice, de această dată chiar

Marius MANTA

Eugen Uricaru, Permafrost

postrevoluționare, dovedește un realism aparte, care deopotrivă ar putea să închidă, dar să și deschidă subiecte. Naratorul de o omnisciență mai degrabă improbabilă girează apariția unor personaje în parte antagonice. Dacă vrei, simplu, în centrul discursului se desfășoară povestea lui Valer Negrea-Negrescu, un inginer mutat fără motive (aparent!) în Surulești, localitate ce pare că a dispărut de pe hărțile obișnuite, un loc unde totul pare încremenit, în așteptare. Suruleștii nu e până la urmă nimic altceva decât o comună mai mare, cu locuitorii ce își varsă amarul la Restaurantul „Letea”. De aici nimeni nu poate ieși, întrucât orașul este înconjurat de râul „Letea”; spre *dincolo* nu trece nimeni, în afara lui Haron Luntrașu, singurul care, grație unui camion, își permite să aibă pe mai departe relații cu Capitala – de acolo, prin intermediul lui, vin câteva bunuri, în special băuturi, dar și salariile, mai bine zis pensiile, întrucât locuitorii Suruleștilui nu mai au unde să lucreze. „Mina de piatră”, altădată atât de productivă, era închisă acum, iar oamenii ajunseră să își suporte destul de ușor neputințele, preschimbându-și curvia și cu voia lor în niște marionete. De altfel, încă de la început, luăm aminte că „permafrost” este pământul veșnic înghețat care permite ridicarea unei civilizații rudimentare în

acele părți ale lumii unde altfel nu s-ar putea construi nimic”. Mai târziu, revine în roman aceeași predestinare: „Asta e mină de piatră, rece, atât de rece, încât te trage în jos, în hrubă, orice corp înghețat e mai greu decât el când e viu. Ea ne pune la pământ încet, dar sigur. În mina asta totul e înghețat. E un îngheț permanent. Permafrost se cheamă, așa îi spun geologii, doctorii ăștia. Dacă n-ai fi fost atât de frig, nimic n-ar fi putut face rusnaci”. Căci să ne înțelegem, tot acest închis castel *kalkiane* este opera sovieticilor, care au venit și au creat o micro-lume atât de solid concepută, încât de-a lungul timpului nu se semnalase niciun accident. În chip simbolic, ea devine

un satelit al unei țări întregi ce nu se regăsește. O închisoare propriu-zisă, de-a lungul căreia, peste timp, Revoluția din '89 avea să imprăstie ecouri mai degrabă groțesti!

Totuși, formulele găsite de Eugen Uricaru fac pentru încă o dată demonstrația – dacă mai era cazul! – că avem de-a face cu o scriitură de o soliditate aparte. La urma urmelor, nici nu contează ce se întâmplă în Surulești, pentru că, revin, aici nu se întâmplă nimic. Oamenii mimează revolta; oarecum caragialian, apar niște fantoze – Gicu Bostan („președintele” frontului, gestionarul restaurantului), Artimon („Artificierul”, cel care avea onoranta misiune de a conduce Garda), apoi chiar Haron Luntrașul etc. Poate ar fi nimerit să menționez și faptul că, după cum probabil s-a înteles, în Surulești nu se mai produce absolut nimic, iar tot ceea ce se „consumă” poartă însemnele „second”-ului, artificialului. Deși într-o primă fază pare că Valer aglutinează toate sensurile, cu toate acestea, într-un plan mai înalt, apar Neculai Crăciun (cunoștință mai veche pentru cei care au urmărit romanele lui Eugen Uricaru) – șef de cabinet în cadrul Ministerului de Informații – Paul Becheru, Tudor Grancea s.a.m.d. Nu voi dezvălui pseudo-identitățile acestora – ei cunosc funcții precise în economia întregii parabole, dar

amintesc fără perdea și de chipurile reale ale Revoluției decembriste. Singurul care pare să nu se supună niciunei conveniențe este Iakov Bedelica, omul sovietelor, exponentul puterii absolute, cel care plecase cu ani în urmă din Surulești cu promisiunea că peste timp se va întoarce: „Nikalai, noi plecăm, cum ți-am spus. Dar nu de tot. Pentru că ești un profesionist, de asta m-am convins, am să-ți destăinui un secret. Toată omenirea știe că există o lume a viilor și o lume a morților. Dar mai există ceva. Mai există o lume a morților vii, a morților încă în viață. E lumea unde noi suntem stăpâni absoluți, o lume care, dacă e bine condusă, valorează mai mult decât cea a oamenilor vii”. El întrușipează Răul; este cel care imprăstie frica și anatemizează dorința de libertate. Pe cale de consecință aflăm că „Intr-adevăr se făcuse frig dintr-odată în toată țara, nu mai era de mers în cămașă ori haină. Apa a început să înghețe, poighița crăpând sub tălpile raiilor trecători. În curând totul va înțepeni de frig”.

Până și Neculai Crăciun va fi surprins de un capriciu aparent nevinovat al destinului: iradiat de un artefact pe care îl ținuse la mare cinste, intră în categoria perdanților. Iar toate ierarhiile au de suferit. „Permafrost” e un roman despre mentalități deloc apuse, despre destine frânte premature, devenind cu fiecare pagină a o autoapsie în tonuri cenușii a societății postbelice, postrevoluționare. Plus multe alte surprize. Iar Eugen Uricaru e scriitorul ce are cutezanta și priceperea de a (ne) arăta până la capăt chipul hăd al „viitorului imediat”.

Bunicul

„Am închis albumul. Îmi lăsase o senzație neplăcută. Am încercat să-mi șterg din minte imaginile cu bunicul. Între timp, venise și mâncarea, așa că ne-am pus pe înfulecat.”

(Alex Moldovan – „Olguta și un bunic de milioane”)

Încerc să-mi ridic capul din farfuria cu mâncare. Înjunghiam ușor bucată de carne ce s-ar fi topit în gura altora.

– Nu ți-e foame? grație vocea nostalgică a amintirilor.

– Nu... bunicule!

Pentru un moment, mi-am rostit gândul în minte, ridicându-mi privirea și lăsând furculița să cadă peste colțurile de ceramică ale farfurei. Ochii săi erau limpezi chiar dacă se tulburau de emoție. Ne simțeam amândoi sub ninsoaara violentă a timpului.

De data asta, am rostit-o cu încredere:

– Bunicule!

Mă ridicam în picioare, dar îmi făcu semn să stau jos.

– Unde-ai fost? am întrebat, potolind de zămbetul său calm.

– Dar... unde-am plecat? Am fost mereu aici, spuse arătând spre partea stângă a pieptului meu, și tu mereu aici (împungându-și și el pieptul). Pentru a dovedi ceva, trebuie să vedem... ca să credem. Dar pentru a dovedi că ceva are valoare sentimentală, trebuie să și credem ceea ce vedem. De asta te iubesc!

Un talent precoce: Mihnea-Cătălin Ivancea

Nu de mult, adică prin februarie, am fost la o lansare de carte. Prin ce a fost deosebită? Era vorba de cartea unui copil de 12 ani, care azi este în vacanța mare, după ce a terminat clasa a V-a. Cartea se numește „Drumul către tinerete”, iar talentul literar al lui Mihnea-Cătălin Ivancea a fost remarcat de criticii literari prezenți la eveniment. În plus, pe mine m-a impresionat faptul că, dincolo de talentul literar, Mihnea gândește cu maturitate și are un sistem al valorilor. Ceea ce l-ar putea face, peste ani, un lider de generație. Biografia sa literară e abia la început. A publicat în revista „13 Plus” proză scurtă, „Singurătatea frumuseții” și în revista „Scânteii galbene” tot o proză scurtă, „Prietenul nepretuit”. Un vânt prielnic îl duce înainte pe anevoioasa cale a unei cariere literare! (D. P.)

Confuz, îl privesc de parcă îl înțeleg, de parcă el e la catedră și eu sunt studentul. O lacrimă mi se spânzură de bărbie, dar frânghia se rupe și se topește în bucațele de sentimente și emoții peste copertile albumului.

Bunicul se ridică și pășește spre mai bine, dar nu fac efortul de a-mi întoarce capul, nu că ar fi un efort.

– Venea mereu aici când era gânditor, spuse bunica.

– A mai fost aici?

– Știu că ți-e greu, dar deschide-l.

O tăcere distorsionată se lasă peste restaurant. Bunica se întinde peste masă, confuză.

– Și mie mi-e greu...

Bunica surzește și muștește la fel ca noi toți. Lacrima spartă pe copertă se topește acum pe obrazul bunicului din poza din restaurant, și celelalte poze din urmă poartă cicatricea emoțiilor și a iubirii, ca dintr-un singur tablou.

Acum pot spune că și el plânge, de undeva de sus, și că în timpul în care mi-au crescut aripile pentru migrarea spre maturitatea ce o port acum, el a zburat deja de lângă mine.

Crăpătura unei coji de nucă

O minte abandonată de ea însăși, o porțiune de uscat înconjurată din toate părțile de realitate. Minte stufosă este pătrunsă de durere doar prin crăpăturile coroanei inteligenței. Dar nu înțelegem că prin existența adevărului natura nu își poate încorona pădurile.

Fără lumină, floarea crapă în sticlă. Prea multă lumină crapă sticla.

Picioruș de copil se afundă sub frunze evitând razele strecurate ale soarelui. Se afundă în pădure călăuzit fiind, de fapt, de soare spre ieșirea din pădurea naivității.

Însă o singură mângâiere a vântului sparge sticla, iar lumina pătrunde prea tare. Adânc în tulpină, dar mai adânc în rădăcină. Iar împiedicându-se, se înalță la malul insulei.

Înfundându-și mâinile adolescentine în nisipul răcoros, scapă ușurat. Pășește cu încredere pe nisip, sub umbra coroanei.

Umbra acoperă vasul întins cu apă. Dar copacii nu se întind la nesfârșit. Și nici viața. Băiatul fu nevoit să-și ardă tineretea, dar nu și amintirile. Bărbatul se expune în fața realității.

Firele de păr de pe brațul său pălesc în fața soarelui, albind încet, încet.

Suportând în final durerea timpului, apa malului îl recreează. Cicatricele proprii sale existențe amestecându-se cu valurile apei. Barba topindu-se, iar ochii închizându-i se scufundă înapoi de unde a venit, adânc, departe... de unde soarele luminează ieșind astfel rareori la suprafață, doar când trece pe lângă o oglindă...

... nu cuprinde niciun rând care să nu fi fost trăit, dar, de asemenea, niciun rând așa cum a fost trăit" (Dintr-o mărturisire a lui Goethe către confidentul său Eckermann, privind romanul *Afinități electrice*)

Vasile IANCU

Memorial de lecturi și sentimente

O toamnă frumoasă, aproape văracă, atenuază oarecum emoțiile, așteptările, puține și ele, pe deasupra atinse și de oarece scepticism. Un scepticism bine temperat, care nu m-a părăsit nicicând. Nu eram prea încântat că trebuie să mă prezint la catedră, într-o școală gimnazială din marginea unui oraș de provincie. Visasem altceva. Cu aceste sentimente plecam către casă dintr-o cazarmă din Piatra-Neamț, după trei luni de armată la școala de ofițeri de rezervă cu termen redus. Ofițerului cu acest statut, înainte de implantarea rândurilor sovietice pe pământ românesc, i se spunea *terist*. Știam termenul de la tata care, sergent lipit de serviciul armelor, comandant de tun, vreme de trei ani, dar și în luptele pentru recucerirea Basarabiei, instruisese vreo două generații de *teristi*, mai toți absolvenți de facultăți politehnice. Bărbat inteligent, vorbea laudativ despre acei *băieți deștepți și cultivați, pe deasupra și de bun-simt*, de la care, recunoștea, avusesse multe de învățat, ascultându-le gândurile. Lepădarea la magazia cazarmei a cizmelor puturoase și a uniformei militare, îmbinate de sare – probabil niciodată ieșită cu totul, această sare a trupului, din țesătura mizerabilă de doc, fie și zilnic spălată –, rămâne o zi fericită. Pantofii din picioare, încălțări zburătoare. A fost bună la ceva și această a doua convocare cazonă, nici vorbă, obligatorie: testarea rezistenței psihice și fizice – nu-mi imaginam că pot mărșălui, marș de noapte, vreo 40 de kilometri, cu întreg echipamentul din dotare, timp de aproximativ opt ore, cu trei-patru scurte popasuri, cât să te despovăzezi de raniță, de pistolul-mitralieră și de alte buclucuri, cât să-ți reglezi respirația și să-ți ștergi bine sudoarea de pe față și gât, să bei câteva guri de apă din bidonul de aluminiu, agățat de centură, dacă erai fumător, să tragi o țigară și să mă sporovăiești cu un camarad câte ceva.

Un episod surprinzător dintr-un marș nocturn. În cea de-a doua pauză de odihnă, să fi fost orele două după miezul nopții, vine, neașteptat, într-un fel de control, cu o mașină de teren, un *Gaz* rusesc, colonelul T., comandantul școlii. Deloc mirat de zgomotul motorului, maiorul care ne avea în subordine, un tip mărunț, subțire, numai voință și mușchi, ordonă adunarea pentru raport. Se aștepta la această vizită? Cine știe? Colonelul, un bărbat elegant, îl văzusem și pe stradă, într-o

duminică, în civil, la braț cu nevastă-sa, cu ținută impecabilă, drept ca o lumânare neaprinșă, cam la cincizeci de ani, cu limbaj de om cultivat, constatase lucrul ăsta din frazele rostite la cele câteva prezente în plutonul nostru și la lecțiile de tactici și strategii exersate la *lada cu nisip*, oștean din garda veche a ofițerilor educați în fostele licee militare, miraculos supraviețuitor în armata populară, colonelul îl liniștește cu detașare aristocratică pe ambițiosul maior, care ne și ordonase *Elevi, ascultă comanda la mine! În formație, aduna-real*, și comandă: *Pe loc repaus*. Se așază, firească, pe un maldăr de coceni, ca și cum s-ar fi afundat într-un fotoliu de plus. Ne aflam într-un câmp unde se recoltase porumbul. Vrea să afle cum ne simțim. Ascultă, atent, câteva voci, face câteva remarci vag ironice, dar și cu un umor fin, la adresa celor care începuseră să adopte vâlcăreala, mai vorbim despre unele și altele, se uită către cerul instelat, brădat frecvent de ploaia de meteo-riți, noapte senină, fără lumina lunii, adâncă, liniștită, și greierii adormiseră, atât de liniștită cea noapte, încât puteai auzi foșnetul misterios al universului, și zice: *Peste vreo șapte-opt kilometri, tot către nord-est, din această șosea se bifurcă, la dreapta, un drum secundar care duce către un platou înconjurat de păduri. Acolo, se află locul bătăliei lui Ștefan, de la Valea Albă. Bătălia, cum știți, pierdută, cu sacrificii imense, dar Moldova a rămas tot întreagă. De atunci, din o mie patru sute șaptezeci și șase, apasă pe rostirea cifrelor, se numește Războieni. Cei dintre dumneavoastră care ați terminat istoria știți foarte bine drama acelei încăleșări teribile dintre mica oștire a moldovenilor și uriașa oaste a turcilor, comandată de însuși Mahomed al*

doilea. Venise sultanul să răzbuie umilinta de la Podul Înalt. Locul ar trebui marcat de un monument. Să avem răbdare, poate că va fi... După o pauză de secunde: *Domnule maior, faceți acolo un popas mai tihnit și, pe urmă, vă întoarceți în cazarmă*. M-au uitat și formula de adresare, *domnule*, și, mai ales, îndemnul de a poposi într-un spațiu pe cât de memorabil, pe atât de puțin cunoscut. Care putea, mi-am spus, să fie transformat de localnici într-un loc de pelerinaj pentru toată românimea. Cu un osuar monumental, cu o cruce mare deasupra, să se vadă de la o postă, în mijlocul unui mic parc cu iarbă și trandafiri roșii, mă gândeam. Doar cărțile de istorie îl mai consemnează. M-am convins, treptat, dar definitiv, de această indiferență a noastră pentru trecut. Însă vorbele despre acest trecut sunt la mare căutare. Colonelul T. s-a ridicat de pe gluga de coceni, a strivit cu talpa cizmei jarul mușului de țigară, ne-a urât... *marș cu spor și sănătate, i-a strâns mâna maiorului, l-a îndemnat pe șofer, un sergent în termen, să treacă la volan, s-a urcat în automobil pe bancheta din spate și a plecat în drumul lui. În urmă, se ridicau trâmbe de colb, ca niște vârcolaci, zbuciumându-se în noaptea instelată.*

... Și o altă întâmplare, de data asta, amară, din chiar ultima zi de locuire în cazarmă. Așteptam foile de drum și plecam, toți, la gară. Din om în om, s-a transmis o știre năucitoare: V. S., de-acum sublocotenent rezervist, de loc dintr-un oraș dunărean, unicul fecior al unui ciferist, cu parcurs studentesc extrem de modest, nu-și luase nici licența, deja căsătorit cu o frumoasă liceană din Iași, fika unor universitari cu vilă pe Bd. Copou, îndeplinise funcția de *tumător* al plutonului nostru. Când *împușca* câte un șase, se fălea nevoie-mare, ca și

cum ar fi luat zece cu felicitări. Tupeul, siguranța cu care rozele cele mai banale propoziții, bătoșenia afixată la examene și seminarii, deși spunea numai prostii, o păcăliseră și pe inteligenta profesoară de gramatică română contemporană, Elena T., care, stupefiată de ignoranța studentului ei, i-a zis, la un moment dat: *Dar cum se poate un student ca dumneata, cu inteligența pe care o ai, să spui așa enormități?* Or, acest V. S. debita mereu enormități, banalități penibile, atunci când lua cuvântul, foarte rar, la seminarii, însă cu aerul că ceea ce spune el e foarte important. Ne și întrebam cum naiba o domnișoară atât de delicată și chipeșă, îmbrăcată ca o păpușă, dintr-o familie foarte onorabilă, s-a îndrăgostit de acest student mărginit, infatuaț ca tot prostul, pe deasupra și chefului? Ba să se și incurce cu el într-o căsnicie? Așa cum mi-l amintesc, două lucruri m-au izbit la el, din prima clipă: trupul bine clădit, pe care stătea un cap rotund, cu păr abundent, pe care și-l aranja destul de des cu ambele palme, cu o cochetărie aproape feminină, și mersul drept, lenes, cu pași lenți și, totodată, trufași, ca și cum ar fi dorit să-și înfigă picioarele în pământ. Părinții fetei erau distruși. I-am văzut la mica petrecere de logodnă din vila lor îndestulată, cu o bibliotecă impresionantă. Parcă ar fi fost în doliu, la înmormântarea propriei lor odrasle. Unii, din preajma acestui student de două parale, cunoscându-l mai bine, bănuiau că acest tip alunecos, incult, cu o figură de fante de mahala, fără vreo urmă de inteligență pe chipul rotund ca un dovleac, practicasese *tumătoria* în toți anii de facultate. Poate și-n anii de liceu? Îndeletnicire abjectă. Un *Ausweis* pentru promovarea dintr-un an în altul? Făcuse parte din tot felul de comitete și comisii. Se băga în seamă. E

de presupus că statutul său de *colabo* era cunoscut de un universitar cu influență, și el *colabo*. Ca între niște tovarăși de încredere. Vestea nu m-a surprins. Când, în anul doi, după vacanța de iarnă, am fost luat la refec precum un infractor, într-o adunare generală U.T.M.-istă pe facultate (pe atunci, organizația tineretului comunist se numea, încă, muncitorească) – uimitor pentru toți din acea adunare, fără să fiu utemist!, fapt descoperit cu acel prilej –, am înțeles că cineva din camera de cămin fusese *ciripitorul*. Prea se știau multe amănunte despre ce fac și vorbesc. Mai târziu, am aflat cine făcea acest execrabil oficiu Securității: un coleg de grupă, un tip șters, mare amator de jocuri de cărți, pesemne jocul făcând parte din misiune. A și devenit ofițer de poliție politică, după ce a urmat școala specială de la Băneasa. Nici nu venise la repartiția pe țară, organizată în acel an la Universitatea din Cluj. De ce mă făceam vinovat? Comentasem laudativ un film american cu Burt Lancaster, altminteri un film mediocru, abia văzut la cinematograful „Republica” de pe strada Lăpușeanu, minimalizând peliclele sovietice de război, mai toate cu ostasi mereu victorioși, mereu eroi, neverosimii, cu replici parcă luate dintr-o broșură de propagandă. Spusesem toate astea. De altfel, una din întrebările ce mi s-au pus (la prezidiul din amfiteatrul judecătii colective, se cocosea constant un student din ultimul an de la Istorie-Filosofie, activist sadea, a și ajuns asistent de marxism-leninism și secretar de partid la un proaspăt institut pedagogic de trei ani dintr-un oraș mare din Moldova) a fost și aceea care suna cam așa: Ce părere am eu despre filmul sovietic? Pe urmă, interogațiile au tăsnit în trombă: Dar despre filmul românesc contemporan ce părere am? De ce nu sunt abonat la „Scănteia tineretului”? Și de ce n-am fost făcut *utemist* în liceu? *Să ralezi, aici, în fața tovarășilor colegi, de ce?* Și de ce mă semnez pe prima copertă a caietelor de curs I. V. Cowboy? Și despre un flecușteț ca ăsta, în fond, expresia aproape naivă a unui vis de adolescent (abia împlinisem 18 ani) de a avea un pseudonim pe visele cărți, și despre un astfel de nevinovat gest ciripise *tumătorul*. Să explic ce înseamnă asta? Admir filmele americane cu vâcari? Mai cu seamă doi indivizi din prezidiu – și-n acel amfiteatru se organizase un prezidiu, ca-n orice adunare

• Ammar Alnahhas

De obicei, când se vorbește despre Mai 1968, ne gândim la ceea ce s-a întâmplat atunci în Franța, însă mișcarea respectivă a avut aceleași mobiluri și efecte, deși mai estompate, și în alte țări europene, precum Italia, Germania și Cehoslovacia. Anul acesta este considerat de unii comentatori ca fiind unul jubiliar. (Atragem atenția tuturor organizatorilor de „evenimente jubiliare” – care, oricum, nu citesc revistele literare și DEX-ul – că adevăratul jubileu este de sărbătorit doar la 50 de ani și că nu se poate „jubila” din cinci în cinci ani, așa cum se face la deschiderea vreunui mini-, super-, hyper- sau mini supermarket.) Pentru alți comentatori, este vorba doar despre o comedie comemorativă, despre o mascaradă sau despre o mișcare cu tentă mondenă. Dar, indiferent de pozițiile adoptate, toți analiștii sunt de acord că acel an a fost crucial pentru trecerea de la epistema de tip modern la aceea de tip postmodern. După 1968, Europa occidentală nu va mai fi așa cum a fost, iar efectele au fost resimțite în Răsărit abia în ultimul deceniu.

Franța a marcat cum se cuvine semicentenarul respectiv, prin numeroase apariții editoriale și prin numere speciale ale revistelor. De exemplu, la jumătatea lunii februarie a acestui an, se găseau în librăriele pariziene următoarele cinci referințe nou apărute: Ludvine Batigny, „1968. De grands soirs en petits matins”, Paris, Éditions du Seuil; Jean-Pierre Le Goff, „La France d’hier. Récits d’un monde adolescent des années 1950 a Mai 68”, Paris, Stock; Malka Marcovich, „L’autre héritage de 68. La face cachée de la révolution sexuelle”, Paris, Albin Michel; Monique Bauer (coordination), „Filles de Mai”, Lormont, Éditions Le Bord de l’eau; François Hourmant, „Les Années Mao en France. Avant, pendant et après Mai 68 (1966–1976)”, Paris, Odile Jacob. Numărul dublu pentru lunile februarie și martie al revistei „GeoHistoire” avea și el drept temă „1968, une année qui a secoué le monde”.

Nu știu care este situația aparițiilor în librăriele germane, dar există încă, în aceste luni de vară, în centrul Florenței, la Librăria „Feltrinelli”, un stand special dedicat jubileului, de la care se pot consulta și cumpăra, printre altele, următoarele titluri: Robert Lumley, „Dal ‘68 agli anni di piombo. Studenti e operai nella crisi italiana” (traduzione di Davide Panzieri), Firenze, Giunti Gruppo Editoriale, 1998; Angelo Quattrocchi, „E quel maggio fu rivoluzionario. La cronica, giorno per giorno, delle giornate francesi che sconvolsero il mondo”, Interno4 Edizioni, Firenze, 2018; Franco, Ottaviano „‘68. La rivolta giovane. Cronache e documenti”, Roma, Harpo, 2017; Agostino Giovagnoli, „Sessantotto. La fiesta della

perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Nici apocaliptic, nici integrat

contestazione”, Milano, 2018; Toni Capuozzo, „Andare per i luoghi del ‘68”, Bologna, Il Mulino, 2018; Marcello Flores; Giovanni Gozzini, „1968. Un anno spartiacque”, Bologna, Il Mulino, 2018; Nando Simeone, „La rivolta necessaria. Contristoria dei movimenti giovanili in Italia, quando nascono, comme si organizzano, perché sono destinati a svolgere un ruolo decisivo sulla scena del conflitto sociale”, Roma, Red Star Press, 2018; Goffredo Foffi; Michele Colluci (a cura di), „Il ‘68 senza Lenin ovvero: la politica ridefinita. Testi e documenti”, f.l., Edizioni dell’asino (prima edizione 1998), 2018; Goffredo Foffi; Vittorio Giacomini (a cura di), „Prima e dopo il ‘68. Antologia dei Quaderni piacentini”, Roma, Edizioni minimum fax (I edizioni: 1998, II edizioni: 2008) 2018; Donatella della Porta (a cura di), „Sessantotto. Passato e presente dell’anno ribelle” (traduzione dallo spagnolo e traduzione dall’inglese), Giangiacomo Feltrinelli Editore Milano, 2018; Nanni Belestini, Franco Bifo Berardi, Sergio Bianchi, „Alfabeto materiali. Il ‘68 sociale, politico, culturale”, Milano, Alfabeto Edizioni, 2018; Paola Brogi, „Ce n’est qu’un début... Storie di un mondo in rivolta”, Reggio Emilia, Imprimatur, 2017; Paolo Pombeni, „Che cosa resta del ‘68”, Bologna, Il Mulino, 2018; „MicroMega. Per una sinistra illuminista”. Nr. 1/2018, „Sessantotto!” Questo numero e dedicato a Rudi Dutschke. Roma, 2018; „MicroMega. Per una sinistra illuminista”. Nr. 2/2018, „Sessantotto!” Questo numero e dedicato a Jacek Kurón. Roma, 2018; ****Le parole del maggio. Le scritte sui muri nel Sessantotto parigino”, Milano, Mimesis Edizioni, 2008; ****1968. Le parole e le idee”, Castel San Pietro Romano RM, Manifestolibri (prima edizione 1998), 2018.

După cum se observă la citirea acestor titluri, de obicei se... jubilează în jurul tematicii respective și cum în vacanță se cuvine să citim mai puțin (obiectul vacanțelor lungi și dese este o moștenire a decadelor șaizeciotismului), mă voi opri în rândurile de mai jos doar asupra unei cărți, aleasă de mine inițial în scopuri practice. Formatul „de poche” mi-a facilitat luarea ei pentru a fi citită în cele câteva călătorii efectuate cu trenul în orașele importante

din preajma Florenței (Veneția, Milano, Pisa, Siena și Ravenna). Aceasta a fost „Che cosa resta del ‘68”, a lui Paolo Pombeni, care în limba franceză se traduce prin „Que reste-t-il de 68?” și îmi amintește de referința Henri Weber, „Que reste-t-il de mai 68? Essai sur les reinterprétations des «événements»” (Paris, Éditions du Seuil, 1998).

Paolo Pombeni crede că, după jumătate de secol, este necesară o evaluare („bilant” i se pare un cuvânt excesiv) a acestui moment considerat istoric, de atunci de când s-a început schimbarea unui întreg univers sociocultural. 1968 este văzut de autor a fi – pentru cei din generația sa și pentru cei din generațiile limitrofe – drept anul celei de a doua revoluții de tip intelectual, după aceea de la 1848. Numai că, dacă trecerea colectivă de la o lume la alta a fost pusă în secolul naștilor sub semnul conceptului de „pars construens”, peste 120 de ani s-a pulverizat totul prin îmbrățișarea conceptului de „pars destruens”. În 1968 s-a produs ultima mișcare fondată pe „știință”, iar nu pe acțiuni de tip nihilist, așa cum au susținut adversarii mișcării, deoarece se presupunea construirea unei noi civilizații pe spațiile dinamitate și cucerite. Și aceasta pentru că recunoașterea valorilor comunitare rămâne o moștenire viabilă a transformărilor din anii ‘60 ai secolului trecut („communitas communitatum”). A fost, în primul rând, o acțiune intelectuală, dusă, de altfel, în toată Europa (desigur că Paolo Pombeni se referă doar la partea occidentală), punându-se în plan teoretizant și în practică preceptele însușite după marea fractură din anii ‘40. Este vorba despre: punerea bazelor societății de consum, confruntată cu aspecte legate de echitate, etica protestantă a muncii și păstrarea echilibrului între Nordul și Sudul continentului (dar nu și între Vest și Est).

În privința contextului internațional, Europa nu se mai putea apăra de influența „American way of live”, propagată prin canalele tot mai puternice ale televiziunii și ale cinematografiei. Mișcarea hippie se considera „figli dei fiori” și sfrunța conveniențele burgheze, ea bazându-și noul „modus vivendi” pe o experiență de tip comunitar. Și „beat generation” a exercitat o vastă

influență, prin capacitatea sa de expresie pe plan literar și poetic. Astfel, scriitorii precum Jack Kerouac și Allen Ginsberg vor deveni un fel de replici ale poezilor blestemați de sorginte romantică și au avut o mare capacitate de a fascina generațiile neliniștite din anii ‘50 și ‘60 ai secolului trecut. Dar autorul nu uită să atenționeze că, prin profilarea/ profilaxia ambientului psihedelic s-a răspândit și flagelul consumului de droguri. A intrat în joc pentru modelul imaginar european și ceea ce se petrecea în Lumea a treia: rezistența prelungită din Vietnam (realitate crudă pentru tinerii americani și doar mit pentru europeni), lupta de guerilla din America Latină (Che Guevara devenise simbol al contestatilor), izbâzile anticolonialiste din Africa, precum și alte influențe fascinante și nefaste exercitate de organizațiile parateroriste și apoi teroriste în sens larg.

Revolta studenților insurgenți s-a axat pe critica sistemului de instruire, deoarece ei voiau să aibă un acces mai lenincios la mișcarea de idei a momentului, doreau să se debaraseze de vechile practici academice anchilozante. O generație în criză pune în discuție autoritatea (priej pentru profesorul Paolo Pombeni de a face distincția față de autoritarism), prin simplul fapt că experiența matură a trecutului se confrunta cu radicalele noutăți ale momentului. În Italia, critica modului de gândire a cunoștințelor își găsea argumente în cartea „Lettera a una professoressa”, apărută în 1967 din spiritul Scolii din Barbiana și animată de părintele Lorenzo Milani. Lucrarea de mare succes a lui Lorenzo Milani pune în discuție capacitatea școlii publice de a rezolva problema decalajului pe care îl simt elevii născuți în clasele dezavantajate. Iar o evidență a acestor ani a fost reducerea, dacă nu eliminarea discriminării de clasă prezente în sistemul educativ. Paolo Pombeni amintește de o „canzoncina pseudo-rivoluzionaria”, care avea refrenul „E noi faremo come la Cina, i professori all’officina”, dar, din păcate, profesorul bolognez nu aduce deloc în discuție unele aspecte legate de acordurile semnate deceniul trecut în propria universitate. Alături de alte câteva sloganuri tot cu rol de refren, precum „Piu soldi, meno lavoro” și „Lavorare meno,

lavorare tutti”, invențiile lingvistice ale Partidului Comunist Italian din anii ‘40 și ‘50 de tipul „lavoratori del braccio e della mente” îmi amintesc de „muncitorii intelectuali” din lagărul socialist.

În dezorientarea cauzată de abandonarea vechilor canoane, Paolo Pombeni deplânge, atunci când se referă la predarea istoriei, pierderea reperelor temporale și nepuțința de situare ierarhică a importanței evenimentelor, deoarece elevii nu mai puteau distinge epoci și nu mai cunoșteau personalitățile istorice. (Dacă ar fi de înțeles astfel de greutăți de orientare, de discernere și de asimilare în cazul vastei și îndelungatei istorii a peninsulei italice, într-o istorie cu multe pete albe, precum este insula noastră de latinitate, nu este permisă necunoașterea din partea elevilor a unor date și nume fundamentale, cum ar fi acela al împăratului Traian.) Cert este că delegitimarea culturală și organizațională a sistemului educațional își aude ecourile negative și astăzi.

Complicatul raport al lumii de la ‘68 (nu numai a studenților cu sfera politicii se înscrie într-un puternic moment de criză a vieții partidelor italiene. Generația de la ‘68 era prima care se confruntau, după al Doilea Război Mondial, cu o activitate a partidelor care nu era deloc atractivă, o solidaritate de generație punând în cauză tradiționala filieră partinică-socială. Spiritul contestatar va marca decisiv și versantul religios („Chiesa, che dici di te stessa?”), deși Enciclica Populorum Progressio atesta simpatia Vaticanului față de noile popoare apărute pe scena internațională și va condamna prin cuvinte grele atât inechitățile unui capitalism care sfrunța subdezvoltarea Lumii a treia, cât și principiile marxiste. Alte aspecte analizate de autor sunt legate de problematica de gen, de criza societății de consum, de triumful individualismului și de globalizare.

„Ce n’est qu’un debut, continuons le combat!” era un slogan francez din 1968 ce a continuat să aibă eco-uri și în alte țări ale Europei occidentale. După cincizeci de ani, autorul cărții „Che cosa resta del ‘68” își pune întrebarea „Non è stato che l’inizio?” și răspunde cu claritate că nu s-a rămas ca la început și că tot ceea ce s-a întreprins atunci era destinat să se continue. Dar, înainte de toate – suntem avertizați – trebuie să vedem lucrurile nuanțat, nu „in bianco e nero”. În conturarea complexului cadru al transformărilor întâmplate din 1968 încoace, Paolo Pombeni nu adoptă nici o atitudine triumfalistică, nici una pesimistă. Potrivit preceptelor altui profesor bolognez mult mai cunoscut, Umberto Eco, Paolo Pombeni nu este nici apocaliptic, nici integrat.

Dan PETRUȘCĂ

Moralismul în viața de toate zilele

Când, prin 2013, îmi „lansam”, cum se spune, o carte de „publicistică” proprie, cei care au avut atunci bunăvoința să o prezinte publicului (un „filozof” și un „critic literar”, având în vedere „meseriile” lor culturale) au identificat aspecte pe care le consider și astăzi adevărate. Printre altele, Stefan Munteanu considera referirile făcute de mine, în carte, la „cei vechi”, mai ales la Platon, simptomatice, iar Adrian Jicu îmi identifica în unele eseuri o atitudine de „moralist”. Îmi aduc aminte că ultima aserțiune m-a făcut atunci, pentru o clipă, să mă crispez, fiindcă, asemenea multor altora, asociez pe „moralist” cu un ins antipatic și, inevitabil, plictisitor. Moralistul pare să creadă despre sine că știe mai mult decât ceilalți și că e îndreptățit să dea sfaturi, chiar fără să i se ceară. Unui Dionisiu Cato (trăitor, pare-se, prin sec. III î.H.) i se atribuie o mică lucrare sapiențială, intitulată „Disticha moralia”, care, în Evul Mediu, devenise cel mai popular manual de predare a limbii latine. Într-un loc, el ar fi spus cam așa: *Credere te sapientiam primus ad stultitiam graduus*. Cu Socrate în cuget, desigur, acel Cato spunea de fapt că acela care se crede înțelept a și făcut primul pas înspre prostie și ignoranță... Mai întotdeauna oamenii se fereesc de morală. Vorba lui Andrei Cornea, din „Când Socrate nu avea dreptate”, care consideră, pe drept cuvânt, că nimeni n-ar dori să i se scrie pe tricou, după moda prezentului, ceva de felul „Cunoaște-te pe tine însuși!”, fiindcă zicerea pare sau chiar este plicticoasă și nu dă bine. Pe de altă parte, celebrul dicton îi aduce aminte omului contemporan că ar avea o datorie față de sine însuși. Și nu e vorba numai de omul contemporan, ci și de cel de ieri și dintotdeauna. Situația are legătură, poate, și cu pretențiile *pedagogilor*, care, din birourile lor, unde își concep teoriile, îi „sfătuesc” pe practicienii catedrei cum să-și țină orele de curs, tocmai într-un moment de criză globală a educației, când smartphone-ul este în expansiune, iar cititul cărților este în derivă. Internetul este adesea plin de lucruri indigeste sau dificil de limpezit pentru cineva care n-are nici cultură și nici exercițiul gândirii atunci când trebuie să disocieze între adevăr și minciună, bine și rău. Se trăiește *hic et nunc*, iar trecutul este, pentru unii, expirat, pentru că există de o vreme tendința „postmodernă” de a lua în răspăr toate valorile consacrate. La toate acestea se adaugă pornografia pe internet... Iar școala românească, de exemplu, propune texte literare care nu prea pot trezi emoții în sufletul elevilor contemporani nici prin „Dorintă” lui Eminescu, nici prin „Nunta Zamferei” a lui Coșbuc, în care fata „roșește” atunci când băiatul o ia de mână. Nu cred că astăzi un astfel de fenomen se mai poate produce. Ceva esențial s-a schimbat în lume în ultimii ani,

și mai toți oamenii resimt această schimbare ca pe o agresiune. Conceptele inventate și descrise de antici, precum binele, dreptatea, frumosul, adevărul, cinstea etc., plictisitoare și chiar „inutile”, tind să fie înlocuite cu altele, între care tupeul și nesimțirea ar putea fi la mare preț. Jean-François Revel, în cartea sa „Călugărul și filozoful”, semnala un aspect cunoscut de multă vreme și anume acela că, după Antichitate, filozofia a abandonat idealul înțelepciunii. De atunci, gânditorii n-au mai intrat în viața de toate zilele ideile pe care le susțineau teoretic.

Sărind aparent de la una la alta, voi aminti de „utopia” celor vechi (Socrate, Platon, Aristotel și a altora asemenea lor), care erau convinși că omul trebuie să aibă drept țintă cunoașterea de sine și căutarea adevărului; iar omul politic, dintre toți, ar fi îndreptățit și obligat să facă acest efort pentru binele celor care l-au ales și pe care îi reprezintă. Platon, în „Legile” (într-o traducere de St. Bezdechi; București, Editura IRI, 1999), în Cartea a V-a, identifică una dintre cauzele răului din societate atunci când afirmă că dacă „amorul propriu e prea viu, el devine cauza tuturor păcatelor”. Așadar, acest „amor propriu”, sinonim cu „mândria” (și, oarecum, cu orgoliul, vanitatea, îngâmfarea, iubirea de sine), îl face pe om să judece greșit, preferând, cum afirma Platon, „interesul său înaintea adevărului”. Tot în „Legile”, în continuare, atenivna adaugă faptul că acela care vrea să urmeze calea desăvârșirii de sine (vor fi fiind și astăzi oameni de acest fel!) „nu trebuie să se iubească nici pe sine, nici ale sale”, pentru că, prin iubirea de sine, omul „se orbește singur relativ la obiectul iubit”. Și chiar mai mult: din pricina *amorului propriu*, „neștiutorul pare înțelept în propriii săi ochi; el crede că știe totul, deși nu știe, ca să zicem așa, nimic”. Așadar, susține Platon, datorită fiecărui om ar fi „să se ferească de iubirea aceasta *excesivă* (subl. noastră) de sine și să nu-i fie rușine a se alipi de cei mai buni ca el”. Înțelegem mai întâi că poți avea „amor propriu”, dar nu în exces. Însă oamenii, mai ales cei puternici, nu se „alipesc” de cei mai buni ca ei, fiindcă puterea pe care o au ține loc și de inteligență. Ei se înconjoară de cei mai proști, de lingusitori, de cei pe care îi pot controla, după cum arată experiența istorică. Această filozofie a „amorului propriu” este rezolvată mult mai simplu de poporul român, printr-o zicere ritmată și rimată, care sună, după cum se știe,

cam așa: „Prostul, dacă (până) nu-i fudul, parcă nu e prost destul”. Prostia e în legătură cu „fudulia”, sinonimă cu îngâmfarea, mândria, aroganța, iar „fudulia”, din limba populară, se referă la „testicul”. Insist puțin asupra acestui aspect, pentru că, în limba noastră populară din zona argotică, există încă un cuvânt, cunoscut de toată lumea, care astăzi este consemnat și în DEX. Spre nemulțumirea pudibonților, desigur. În mentalitatea românească, cine e purtător de așa ceva este de lăudat. Cuvântul a fost preluat și de „critica literară orală”, fiindcă am auzit pe unii critici spunând, iar nu scriind, că Hortensia Papadat-Bengescu, de exemplu, „are coaie de prozator”. Dincolo de misoginismul subsidiar, sintagma este un argument în favoarea talentului de necontestat al doamnei, din moment ce a fost în stare să creeze o Lume.

Dacă iubirea, la cei vechi, era semnul unei „nedesăvârșiri” înseamnă că prin iubire omul dorește să se împlinească, deoarece se zice că el vede în ceea ce iubește ceva superior. Și în felul acesta Eros ne generează nevoia de contemplație și de cunoaștere, dincolo de realitatea crudă a morții și a repetatelor nașteri, de care vorbea Diotima, în „Banchetul” lui Platon. Erosul platonician, ca *daimon*, ca mijlocitor între om și zeu, tinde să unească „lumea sensibilă”, adică pe aceea dată nouă prin simțuri, cu „lumea inteligibilului”, unde locuiesc

„ideile” (arhetipurile, paradigmele), care sunt eterne, imuabile, perfecte. Oricum am spune-o, Erosul stărnește în om interesul pentru cunoaștere. Dar iubirea este, înainte de toate, o „lipsă”, care naște în om nevoia de împlinire. Însă ea nu este totuna cu „prietenia”. Aristotel, în „Etica Nicomahică”, așază iubirea în sfera moralei și eticii, iar nu în cea a instinctului, ca Platon, care transformase această „emoție” umană într-o forță cosmică. În lucrarea amintită, filozoful născut în Stagira vorbește despre „iubirea de prietenie”, pe care el o numește „philia”, deoarece aceasta apare, din punctul său de vedere, între oamenii care practică virtutea. Alexander Baumgarten, în „7 idei înăuritoare ale lui Aristotel” (București, Editura „Humanitas”, 2012), preciza că, pentru Stagirit, prietenia este altceva decât camaraderia sau iubirea utilitară. Comentând pe Aristotel, în continuare, Baumgarten afirmă că, prin prietenie, „omul are experiența unui sine multiplicat și a unei unități multiple. Prietenul este celălalt eu. Unitatea lor e divină”. Capacitatea de a fi prietenul cuiva ține așadar de noblețea și frumusețea sufletului, susținea Aristotel... Aș mai spune că prietenia, asemenea iubirii, are nevoie de reciprocitate ca să se împlinească... Dar există și lipsa reciprocității în iubire sau prietenie, după cum se știe. Mai sunt, poate, și oameni cu veleități de sfinți, care iubesc sau fac bine altora

„cu de-a sila”. Ceea ce ar putea deveni plictisitor și chiar inutil. Astfel de porniri generoase au dus astăzi la meditații paradoxale, de tipul: „Nicio faptă bună nu rămâne nepedepsită”.

Însă dincolo de generozitatea acestor idei născute de mult și care ne-au dat și nouă de treabă până astăzi, e bine să ne întrebăm unde mai „gresesc” uneori filozofii atunci când meditația lor despre bine, adevăr, frumos, dreptate, iubire, prietenie etc. nu prea are acoperire în lumea concretă. Fiindcă, de exemplu, mai mult decât societățile cu regim totalitar, cele democratice sunt pândite mereu de pericole majore. Să nu uităm că în Germania, Hitler a fost ales, până la urmă, în mod democratic. Iar *iubirea de prietenie*, de care vorbea Aristotel, nu se naște numai între oamenii care practică virtutea, cum îi plăcea filozofului să creadă. Fără ochiul vigilent al societății civile, în fruntea statelor democratice se pot instala, cum cu tristețe îmi place să spun, confrerii ale minciinoșilor sau hoților, cărora nici prin gând nu le trece să conducă o țară (sau lumea) pentru binele celor care i-au ales. Prostia, lipsa de cultură și de educație, subiectivitatea electoratului sunt semne că democrația are defectele ei, semnalate chiar din Antichitate de unii gânditori, precum amintitul Platon. Marile și generoasele idei la care încă ne închinăm, uneori cu pioșenie, sunt mereu în pericol, iar pentru pesimiști, acestea par mai întotdeauna utopii... Chiar dacă nu mi-am propus aici să dezbat iubirea de Dumnezeu, adaug totuși în treacă paradoxul că, în Evul Mediu, cu cât iubirea de Iisus și de Tatăl era mai aprigă, cu atât rugurile Inchiziției sfărâiau mai tare... Dar ce mai putem spune despre „războiul lumilor”, de astăzi, dintre jihadiști, pe de o parte, și creștinii (și evreii), pe de alta? Pentru exemplul unui război mai degrabă religios nici nu trebuie să ne raportăm la Evul Mediu, ci să ne aducem aminte de recentul conflict din Europa „civilizată”, adică din fosta Jugoslavie, din ultimul deceniu al secolului trecut, și de gropile comune în care combatanții și-au îngropat „dușmanii”. Cam așa suntem noi, oamenii... Multe dintre informațiile din rândurile de mai sus vin din cercetările altora, ca de obicei. Ele sunt „semne din cărți”. Unele idei (cum sunt cele din „Legile” lui Platon sau din „Etica Nicomahică” a lui Aristotel), pe care le-am adaptat necesității intime ale propriului discurs, am avut bucuria să le întâlnesc într-o lucrare de doctorat, devenită carte, semnată de Daniel Jitaru, „Iubirea ca esență a umanului” (Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2016, pe care o recomand în egală măsură celor care dau de ea, fie și din întâmplare, cât și celor care se plictisesc uneori „să joace jocuri” pe smartphone.

Ammar Alnahhas

• O vreme – recunosc – mi-a plăcut întrebarea câte unui confrate redactor: „Nu mai ai nimic din «Bacovia»?” Deși e o cerere politicoasă de colabore, acum aproape că mă irită. Îmi vine să replic pe loc: „Crezi, oare, că altceva n-aș putea să-ți ofer?”! Imaginea de ins dedicat exclusiv unui scriitor nu mă mulțumește, în primul rând fiindcă nu-i reală. E drept, am tocit sau am rupt cotoarele unor ediții Bacovia, citindu-le, dar n-am staționat continuu lângă opera sa. Am migrat aproape zilnic. Regimul meu de lucru e variată; fără ea nu iese nici o „scinteie”. Îmi place mai degrabă să fac figură de diletant decât de specialist. Propriu-zis, despre Bacovia am scris puțin; în schimb, am scris mult despre „mediul” și „epoca” lui. La fel aș fi făcut dacă îmi luam ca temă oricare alt autor capital. „Discursul” meu e cultural, istoric, psihologic, etic și numai tangențial critic. Aci lucrurile mi s-au părut lămurite încă de când m-am apucat de treabă și incontestabile. Am preferat să umplu goluri, nu să repet în alte formulări și să îngroș ceea ce e cunoscut. Întrebarea „Nu mai ai nimic din «Bacovia»?” mă determină să privesc uneori agasat și înspre poet, intrucât m-a aservit dincolo de termenul pe care, inițial, credeam că o să-i acord. Or, depășirea lui înseamnă ratări în privința abordării unor autori de asemenea preferați.

• Cum se leagă uneori lucrurile!... Citesc un medalion al sculptorului Filip Marin, scris de Costin Petrescu (v. *Universul literar*, 44, nr. 47, 18 noiembrie 1928, p. 759). Dacă aș întreba prin cancelarii și redacții cine sînt cei doi, mă îndoiesc că aș primi multe răspunsuri. Costin Petrescu e cel ce a pictat Ateneul Român. Despre Filip

sertarul cu fișe

Constantin CĂLIN

Între „Dosare” (7)

Marin nu știau nici în '28 decit puțin, din cauză că – spune autorul articolului – „devenise în ultimul timp un uitat”. „Vreme de mai bine de zece ani, o boală îngrozitoare îi întunecase mintea, îi prăpădise corpul, îi gonise prietenii”. A fost prieten cu Eminescu, iar la moartea acestuia i-a luat masca în Ospiciul Pantelimon. Ulterior, din proprie inițiativă (adică fără comanda vreunei instituții sau asociații), „a muncit ani de zile” la un monument al poetului, rămas neterminat. Opera sa numără lucrări „pline de viață nepieritoare” (unele achiziționate de Regele Carol I), dar contemporanii nu i-au acordat prețuirea meritată. „Singura ființă care l-a priceput, care l-a îmbărbătat, care l-a mîngîiat” a fost – relevă Costin Petrescu – soția sa, rînduri care mă duc cu gîndul la Agatha. În fine, care-i legătura lui cu Bacovia? Filip Marin (alături de N. Meșederu, Vladimir Hegel, G. D. Mirea) a făcut parte din comisia care i-a acordat elevului Vasiliu Gheorghie „premiul I cu cunună” la concursul de desen al „Tinerimii Române” din mai 1899.

• Cum de nu mi-am dat seama mai de mult? Orice comemorare e un filtru. Anumite elemente, prețuite anterior, nu mai trec prin sita nouă a gustului actualizat.

• Comparete, poezia și proza lui Bacovia arată că poetul a lucrat, în mai mult de un caz, cu vorbele prozatorului, dar nu și că prozatorul cu ale poetului. De aci „realismul” celei dintîi și sentimentalismul reținut al celei de-a doua.

• Bacovia se adună cu simbolizii (cei mai damnați dintre ocupanții cafelei) nu numai din afinitate literară, ci și din loialitate față de Macedonski. În „școala” (cenaclul) acestuia, el a găsit, înainte de toate, o formă de solidaritate umană, solidaritate de minoritari huliți, strînsă. În adînc, psihologia sa e însă de solitar și decadent. Cert, ideile despre decadentism l-au marcat și i-au inspirat nu puține dintre atitudinile caracteristice. Comparat cu Maestrul și cu elevii lui, apare diferit. De unde rezultă că a fi solidar cu ceilalți nu înseamnă neapărat a fi otova cu ei.

• Titluri ca „Secolul lui Bacovia” derivă din această

concluzie elegant formulată de Vladimir Streinu: „Considerat în timp, dl Bacovia rezumă adjectival și anticipativ o epocă” (v. „Cu prilejul unui volum epuizat” [articol din 1922], în *Pagini de critică literară*, IV, Marginalia, eseuri, Ed. „Minerva”, 1976, p. 29). Criticul n-are dreptate însă cînd afirmă că autorul *Plumbului* (acesta era volumul „epuizat”, cel puțin în librăriile din Capitală) reprezintă, „în etnica sufletească a noastră”, „un accident psihologic”. Nu e cazul să mai subliniez un lucru recunoscut: Bacovia nu e singur, are atît precursori, cît și urmași. „Accidentul” consemnat de Vladimir Streinu e adevărat numai în raport cu epoca – îndeosebi cu primii ani postbelici – dominată la suprafață, ca de un curent, de „o stare de eferescență și de bucurie”, care, după ce trece, îi „lasă seci” (cf. Mihail Chirnoagă, „Despre solitudine”, în *Basoreliefuri*, Ed. „Dacia”, col. „Restituiri”, p. 54) pe oamenii acesteia.

• „La littérature n'est separable du rest de l'homme” (Sainte-Beuve). Sînt în stare să mă „bat” pentru acest adevăr. Cei ce-l neagă o fac pentru că n-au răbdarea de a-l verifica.

• Oare de cînd n-a mai fost omagiat Bacovia la sate? Probabil, de la centenar. În anii '80, au dispărut – natural – ultimii învățători formați de

Tabacaru, care cultivau atît amintirea Profesorului lor, cît și pe a poetului. Un V. D. Manciu, de pildă. Acesta aduna, la Răcăciuni, cite 200 sau 300 de săteni pentru evocările și „medalioanele” sale literare. După '90, odată cu transformarea căminelor culturale în discotecă, posibilitatea organizării unor comemorări a devenit din ce în ce mai mică. Și-apoi, cine să se mai ocupe azi, în sate, de așa ceva? Activiștii culturali au fost desființați, iar noii „animatori” se ocupă prioritar cu divertismentul. Pentru gustul lor, Bacovia e prea grav și deci nepotrivit. La ei, vorba poetului din prima „Note de toamnă”: „Tot haosul e-o veselie de eter”.

• Dacă a-ți urma cu obstinție vocația, ignorînd chiar și meseriile ce-ți asigură traiul, înseamnă egoism, atunci Bacovia a fost un mare egoist. În contrast însă cu egoismul achizitiv, opulent, egoismul său l-a pus în situația celui ce descoperă, ca în „Poemă finală”, că „Foamea grozavă nu-i glumă, nu-i vis”. Revelație pe care nici un confrate avocat (inclusiv din cei cu puține procese) nu putea s-o aibă!

• Balansurile stimulează mai mult receptarea decît constanța opiniilor favorabile. Cine a început sus cariera în critică (v. Al. T. Stamatiad, I. Minulescu, Octavian Goga) riscă o slăbire a interesului față de el. Din contra, cine a pornit mai de jos are perspectiva redresării și mării.

• „Lunecau baletistele albe/ Și lumea sufla împătimită – / Albe, rîzînd spre lumea proastă./ Lunecau baletistele albe” („Balet”). Ce fotografie grozavă! „Prostită” nu numai că rimează cu „împătimită”, dar e cum nu se poate mai sugestiv și ca „diagnostic”. Am pus în loc „uimită”, „zăpăcită”, „năucită” – efectul nu mai e atît de precis. „Prostită” redă cel mai bine paralizația gîndirii produsă de intensitatea fascinației.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

OBSERVATOR CULTURAL

nr. 926, 14-20 iunie 2018, anul XIX / serie nouă

Urmăresc numerele revistei „Observator cultural”, din care mă pot informa despre semnificative noutăți editoriale, expoziții de artă recent vernisate, premiere cinematografice și teatrale. Ediția din 14-20 iunie 2018 este densă, de mare diversitate tematică. Din paginile ei am aflat că la Sighisoara s-a desfășurat „Turnirul scriitorilor”, ediția a IV-a, în cadrul căreia s-a jucat o piesă a dramaturgului Matei Vișniec, „Despre sexul femeii – câmp de luptă în războiul din Bosnia”; pusă în scenă de Trupa „T.a.C.T.”, cu actrițele Gianina Iconaru și Daniela Costea. „Atăta emoție s-a acumulat în și printre spectatori, încît respirația scenei și a sălii era una” (Mariana Gorczyca). Silvia Dumitrache ne comunică impresii de la Festivalul Internațional de Teatrul de la Sibiu, care s-a deschis cu un spectacol de 4 ore și 15 minute: „Trei surori”, regizat de Timofey Kulyabin, „realizat în limbajul semnelor”, ar putea fi „privit și ca un statement”. Concursul de debut al Editurii „Polirom” este unul dintre cele mai prestigioase din țară. În 2018, la secțiunea proză, câștigător a fost Iulian Bocai, cu romanul „Ciudata și înduioșătoarea viață a lui Prită Barsacu”. Cartea este descrisă pe site-ul editurii ca o „bildungs-novelă”, dar tînărul critic Bogdan Cretu argumentează o opinie diferită: „De formare a personajului nu poate fi vorba: el e la sfîrșit ceea ce era și la început: o victimă a lumii în care s-a născut. [...] Fără să fie vreo capodoperă, volumul e un bun debut. Nu știu

dacă e unul care poate consacra, dar deschide, oricum, interesul pentru ulterioarele isprăvi ale lui Iulian Bocai, un tînăr prozator cu abilitate și inteligență narativă, cu o frază bună, atent construită”. Atunci cînd scrie cronică la carte de poezie, Octavian Soviany o face cu rafinament de est. „Ea își refuză pateticul, ostentativul sau histrionicul, poetizînd în registrul notației grave, cumva pe urmele Marianeii Marin, cu care împărtășește de altfel oscilația între o lirică a angoaselor existențiale și deschiderea către social”, ne spune despre poeta Ruxandra Novac.

Incitante sunt și articolele „Desant francez pe urmele lui Panait Istrati” (Mugur Popovici), interviul cu romancierul Elias Khoury, realizat de poeta Doina Ioanid, cronică plastică „Încă un efort, Cristian Răduță!” (Bogdan Ghiu), eseu „Para-Haptics” despre „reprezentarea mișcării în artele vizuale” (Călin Dan), cronică festivalului de film de la Cluj-Napoca „Daci, femei și principii morale la TIFF” (Iulia Popovici), eseu „Iosif Király, forme de creativitate” (Magda Cărneci), episodul IV din serialul „Bătălia Cum vă place. Studiu de caz” (Miruna Runcan).

Pe ultima pagină admirăm fotografia în care Simona Halep strînge în brațe, plîngînd, dar ascunzîndu-și lacrimile, Trofeul cîștigat la Roland Garros. Valentin Protopopescu a făcut o paralelă între victoria lui Rafael Nadal și cea a Simonei Halep, chiar dacă „în planul performanțelor, Nadal e la ani-lumină”. V. Protopopescu conchide fără a disimula empatia: „După cele întîmplate la ediția 2018 a Roland Garrosului, eu cred că nici bunul Dumnezeu nu i-ar fi putut opri pe Simo și pe Rafa din marșul lor spre victorie. Dar de ce să fi dorit Domnul din ceruri așa ceva? Chiar: *de ce?* Ce e frumos și Domnului îi place!” (V. S.)

• Ammar Alnahhas

Cartea „Poeme pentru mai târziu”, de Dumitru Brăneanu (Ed. TIPO MOLDOVA, Colecția „Bibliofil. Poezie contemporană”, 2018) te îmbie, cu un freamăt al delicateții, să o deschizi ori de câte ori vei avea nevoie să saluți zorii zilei unei iubiri continue de viață, dar și să-i admiri amurgurile în măsura în care acestea s-ar anunța *curs opțional de studiere a culorilor sufletului universului*, cu o ulterioară resetare imediată, pentru a te lăsa pradă poeziei *zbrăntitei* valoroase ale eului prin hățurile adorabilelor, pline de miresmele paradiziace, trăiri, ce te-ar face să te identifice cu el, ordonându-ți și odihnindu-ți gândurile („*cuvintele sunt fântâni/ din care îți potolești dorul...*”, p. 112) într-o melodie intonată de suflet în limbajul metaforelor („...și trupu-ți rătăcit de înserări/ se va dezbrăca rănit de tăceri/ ca o tresărire albă de stânt/ prin genele nesomnului meu...”, p. 9). Ocroitor al decenței, poetul va extinde acest spațiu până la o eventuală zvăpăiată emoție („*păstrează-mă/ în fagurele sufletului/ pierdut/ merindă pentru mai târziu/ cât încă nu mă destruzesc/ amintirile...*”, p. 13) ce îți va încuraja îndumnezeirea simțurilor, recompensă fiind una surprinzătoare – dezvăluirea misterelor lumii: „*am ajuns să-ți știu/ respirația inimii/ și sufletu-ți ce vibrează/ a răsărit de soare...*”, p. 10. Armonie dintre inimă și gând („*Cald. Suficient de cald/ cât să ungi/ o felie din pâinea inimii/ cu untul de arahide al gândului...*”, p. 14), cu ochii neliniști deschși spre o „lcoană a numelui”, eul însușește dezarmarea răspunsurilor nedorite din „*vesnicia dragostei [care]/ prinde contur ca o chemare*”, p. 11. Chiar și în toamna cuvintelor lui Dumitru Brăneanu, elitarul dor românesc intră în posesia poveștii ce atrage umbre, cucerind adâncul celei mai reale/concrete așteptări, „pe un umăr de anotimp” („*e atâta agitație în mine/ cum n-a mai fost de la facerea lumii/ ninge cu așteptări și viscolește cu întrebări...*”, p. 16), dar fără a condamna tristețea, numele lui Dumnezeu fiind câștigat prin credință, nu cerșit în restriște: „*din colo... de dincolo/ ești Tu/ răspuns nesfârșirii/ se înserează în dreapta/ sufletului/ dar în stânga/ se face lumină/ cât o inimă/ cât o așteptare...*” („*Dincolo... de*”). Și aici, trebuie să deschidem niște paranteze: numele lui Dumnezeu, în creația lui Dumitru Brăneanu, este un acoperământ sigur al Cuvântului prin care descoperim sufletul poetului, pozițiile, atitudinile în „războiul” cu sinele, întotdeauna acestea caracterizându-l ca înainte-mergător dinspre/spre Decalog. Or, „Cel care nu crede în Dumnezeu vede în lume doar haos și cade

Lidia GROȘU

Curs opțional de studiere a culorilor sufletului

pradă disperării”, sublinia scriitorul și filosoful A. Camus, dar poezia lui Dumitru Brăneanu nici pe departe nu poate fi clasată ca disperare. Ea denotă o legătură stabilă a celestului cu teluricul, fapt de care ne asigură multitudinea poemelor cu motive religioase, prin care răsuna continua chemare la o confesiune cu Cel de Sus, inclusiv prin „Psalmii 1-7”, „Din cupa ta, eu”, „În crugul vieții noastre se face seară”, „Ascultă-mi rugăciunea”, „Noapte de Crăciun”, „Sonetul Învierii”, „Fiul risipitor” etc., etc., toate fiind o sursă inepuizabilă de a studia lecția mântuirii în numele căreia „Trudim o viață, Doamne, visul nemuririi”, care este Cuvântul, așadar, Lumina: „În gândul tău sunt picur de lumină”.

Continuând ideea de dor, vom constata că o simplă peregrinare pe urmele dragostei, dincolo de etern („ultimul dans rontăie eternitatea” – „Ultimul dans”, p. 81), este o deschidere spre o văpaie de sublim („*să aprindem candela iubirii/ cu mirarea florii de cireș*”), aceasta monumentalizând „un dor nebulos ce adânc mă sapă” („*Trup curgător*”), într-un tot unitar cu „ceasul de taină al speranței”, până la cristalizarea prin el a unui „vis albastru”, interpretat ca simbol al profunzimii și marii deschideri spre viață, așadar ca o curgere în cuvântul ce stăpânește începuturile până în infinituri, chiar

dacă „neguri grele-n suflet cem”: „*voi presăra poeme sub pașii tăi/ spre a urmări drumul/ până la sărut/ vom trage obloanele/ peste ochii adânci ai cerului/ și ne vom iubi/ ne vom iubi/ până iama va uita de noi/ și vom deveni vis albastru*” („*Ne vom iubi*”, p. 17).

Poetul explorează sentimentul de dragoste în multitudinea aspectelor anotimpurilor vieții și, pe undă pudorii, ne lasă să descoperim „un glas de înger/ pe o colină/ o casă”, întâmpinând cumințenia uluirii pentru tot ce este mișcare ca pe o salvare și o pretinsă vindecare de o eventuală rugină a trăirii de elită: „*Cupidon curăță pașii de rugină*”, p. 76. Și deși este vorba de trecerea în timp, eul inspiră o nouă doză de optimism pentru pictarea traicectoriei zborului spre niște răspunsuri, spațiul efemer reflectând continuu lumină: „*Zâmbetul tău/ amețit de lumină trece/ peste cuvinte/ leagănă ruinele timpului/ când ziua ninge/ cu semne de întrebare*” („*Zâmbetul tău*”, p. 77). De remarcat că în poezia lui Dumitru Brăneanu semnificația ninsorii este determinată de stările de spirit ale eului, de cele mai multe ori aceste peisaje ale sufletului contopindu-se cu pretinsa „*Poiana visului*” („*un joc de curcubeie/ se prinde în degete de rouă/ unde picură a uitare/ ninge a bucurie/ și a zâmbete grăbite*”, p. 72), ce ne păstrează într-o oază a rafina-

mentului în care există o atmosferă înălțătoare de purificare („*...O, înger bălai/ în seri de primăvară/ doar licărul dragostei tale/ îl port cu mine/ în buzunarul de la încheietura inimii*”), în condiția în care „*totul e memoriu și detaliu*” („*cu ziua în brațe/ cu tine arcuș/ pe strunele amintirii/ parcă te văd/ stea învechind/ iubirea/ nelinișt vindecate/ de mirarea/ unui înger căzut din vis*” („*Rămân cu tine*”, p. 75). Cititorul va fi pasionat de exersarea reprobării spațiilor închise – pădurea-labirint a ființei –, susținând pledoaria eului pentru „*spiritul pădurii ca un sfânt*” („*Balada pentru moartea pădurii*”, p. 71), simbolul ei reflectându-se, potrivit experților în domeniu, ca „*forță eternă, vitalitate și tendință de a reveni mereu la rădăcinile permanente, pure ale rațiunii adormite, ale civilizațiilor pierdute în neant*” (Doina Ruști, *Dictionar de simboluri din opera lui Mircea Eliade*, București, Ed. „Vremea”, 2005, p. 161).

De altfel, versurile lui Dumitru Brăneanu ne oferă necondiționat scufundarea în permanența regalității sângelui nobil al unei gândiri care răsună și „*Între prieteni*”, la masa luminii, unde „e nevoie de mult alb”, cu o continuă imploratoare rugă sentimentală, cu imboldul păstrării semnelor calității omului, expresiv fiind acest continuu limbaj ce poartă coroana iubirii: „*agață-ți haina dragostei/ în cuiul inimii/ nu pentru acum/ nici pentru mâine/ pentru atunci/ când crește iarba și urlă uitarea/ cât să nu-mi dau seama/ că aș putea să lunec/ în altă viață*” („*Între prieteni*”, p. 25).

La ceremonia de devastare a clipei, sensibilitatea rămâne cu ochiul pe recuperarea din ea a sentimentelor dăruite/rătăcite pentru a sparge liniștea din sângele gândului și a se îmbrățișa cu acesta într-o instiga o uitare: „*să prăvălim*

uitarea/ de la ușa prezentului/ ca două pete de culoare/ captive în cercul împătimirii” („*Astăzi*”, p. 24). De altfel, acest zbucium interior, această „*stihie*” mobilizează la o suscitare a unui avânt („*...azi plutesc ca o stihie/ în care sunt doar lacrimă/ și nu m-aprind/ cu pleoapele căzute a nesomn...*” („*Izvor*”, p. 118) întru delimitarea reperelor și a sensurilor existențiale ce se surpă în interior („*Tânjesc/ mereu aud chemări/ în mine curge/ un adânc ce mă zideste-ntr-însul/ ca o tăcere/ și totuși, un izvor umbilă prin mine/ printre aceleași maluri/ surpate de dor*” („*Izvor*”, p. 118). Ar fi același dintotdeauna izvor al credinței în tot ce este Dumnezeu, recunoscându-L ca pe CUVÂNT, LUMINĂ, și prin care visul se desprinde în materializare: „*vis încolțit/ m-adun din risipire/ cât freamătul frunzei în liniștea frunții/ căci în semnul de cruce/ a încăput atâta lumină*” („*Atâta lumină*”, p. 67).

La un anumit punct, aceste reflecții ar putea continua ca idei într-o continuă delectare cu jocul de lumini transpus în cuvântul/ cuvintele/ poeziile lui Dumitru Brăneanu, ce rămân un fluviu al optimismului și un zbor curceritor de înălțimi, prin care deducem **formula nesfârșirii eleganței artistice a cuvântului**, distincție acordată, în primul rând, **măiestriei** de a încăpea în ea titluri cu diverse conotații în dansul imuabil al **stelei** ce le dictează melodia conținuturilor lor, la fel de semnificative când este vorba de a desluși/aprecia/pretinde prezența noastră, a cititorului „în fiecare cuvânt” într-o a-i inspira miresmele – „în fiecare vocală este o floare”. Și răsună o „*Nocturnă*” în care „*ochiul meu/ prindează dealul/ cu miros de tristețe*”, ce ne asigură de realizarea unui nou program în care am întui rostul continuității, al acțiunii la timpul prezent pentru viitor: „*învăț să strâng în inimă sevă vie/ să-mi fie hrană pentru vesnicie*” („*Învăț*”). Așadar, și în cazul aceluiași răsănit nostalgic – „*Azi mă întorc din pațimi*”, „*învesnicindu-mă-ntr-o altă viață*”, mai rămâne loc pentru o sfidare sieși: „*Nu mai plâng*” și „*Nu-mi mai număr anii*”, pentru că „*Vreau să trăiesc! Tu, Doamne, deci mă iartă*”. E cea mai firească dorință ce se materializează „*Duminică dimineața*” – print-o nerisipire continuă de cuvânt în „*Sonet final*”. Acesta cutremură toate sensurile care se cuprind în unul singur: „*Port în sine crucea ta, Lumină*”. Acesta este poetul Dumitru Brăneanu – cu o traicectorie bine definită a zborului însoțit de toți heruvimii, serafimii și arhanghelii trăirilor de intensitate, prin al căror cor devin răsunătoare în cuvânt melodiile înălțătoare ale divinității ce sfidează inutilitatea clipei.

Nicoleta IFTIMIU

De la „Rebreniana”, la „Ex-temporale”

Rar ca apariția unei cărți să stârnească un ecou atât de rapid în presa de specialitate ca sinteza „Rebreniana” – două volume ce încheie ciclul celor 23 de tomuri ale seriei de „Opere” Rebrenianu” –, datorată lui Nicolae Gheran, serie realizată pe parcursul unei jumătăți de veac (dacă le adăugăm și opurile-anexă, publicate sub egida Editurii Academiei). Realizare ultraoligotă, mai ales dacă ținem seama că e și singura ediție critică din cultura veacului 20, din multele începute și abandonate. Iluștri predecesori ca Perpessicius, Șerban Cioculescu, Al. Rosetti sau Tudor Vianu – ca să mă refer doar la temerarii editori ai operelor lui Eminescu, Caragiale și Odobescu – au trecut de mult în eternitate, înaintea de a-și termina monumentalele lor ediții academice, rămase cu valoare de modele. Din cele 20 de volume proiectate de Perpessicius – considerat mentor al școlii filologice de îngrijire și de comentare a textelor clasice –, acesta a izbit să tipărească doar șase tomuri, de-a lungul a peste două decenii, ca după moartea sa, un întreg colectiv de la Muzeul Literaturii Române, coordonat de doi profesori universitari, Petru Creția și Dimitrie Vatamaniuc, să le adauge 11 tomuri. De opere cvasicomplete, într-un singur volum, am putea vorbi în cazul lui Creangă, gândind la excelența ediției critice a lui Iorgu Iordan, care, să nu uităm, beneficiase și de laborioasă activitate anterioară a lui Kirileanu, numai că, din pădure, a scos din joc cele două povești corozive ale hătrului humuleștean, rostite în cercul „Convorbirilor literare”.

Solitar, Nicolae Gheran a preluat canoanele edițiilor de tip academic, numai că le-a sporit interesul istoriografic, reprofundând aparatul critic, dotat cu dosare alcătuite fiecărei opere, peste cadrul lor lingvistic, fără să ignore obligația reverderii tuturor manuscriselor și edițiilor antume, multe la număr, coroborate pentru stabilirea textului definitiv. Parafrazându-l, a întocmit dosarul fiecărei opere „ca la poliție”, răspunzând la un întreg chestionar: când și unde a fost produs „delictul” (idem dacă s-a repetat), de unde obligația de a prezenta toate datele bibliografice, circulația operei în țară și peste hotare); declarația făptasului, dată „ex abrupto” în presă, modificată sau nuanțată în interviuri, jurnale, scrisori etc.); ce s-a găsit la locul „crimei” (caiete de creație, ciome, însemnări pe documente colaterale), declarațiile martorilor (referințe critice, ecourile din presă – imediate sau ulterioare –, dar și variantele edițiilor antume, studiu pe baza cărui s-a stabilit textul final al respectivului dosar).

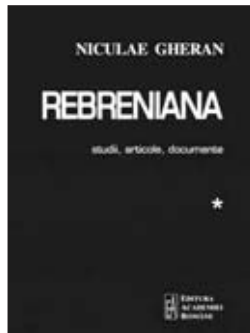
Tonul elogiilor aduse celor două volume de sinteză l-a dat Nicolae Manolescu cu „Rebreniana” lui Nicolae Gheran”, în „România literară”, cronică urmată de Irina Petraș,

în numărul următor al aceleiași reviste, cu „Arta de a fi învingător”, parafrază la tetralogia aceluiași autor: „Arta de a fi păgubaș”. La fel de obiectiv s-a manifestat Gheorghe Grigurcu în „Viața românească” cu „Rebreanu în monument”, articol ce excelează prin profunzimea documentației. În presa centrală mai semnalăm ecouri de aceeași factură în revista „Observator cultural”, unde Cristina Manole își întregește serialul „Lecturi în vremuri de austeritate” cu „Studii românești”; în „Clipa”, unde Dinu Săraru publică o „Cronică de întâmpinare a unei cărți fundamentale”, precum și în „Bucureștiul literar și artistic”, cu articolul „Rebreniana”, semnat de Ion Brad.

În țară, în reviste ca „Acolada”, „Echinox”, „Expres cultural”, „Mișcarea literară”, „Pro Saeculum”, cercetători prestigioși precum Magda Ursache, Ovidiu Pecican, Adrian-Dinu Rachieru și Petre Isachi n-au conținut să remarce meritele autorului, singular în bibliografia cărții românești prin osârdia de a fi dus la bun sfârșit o ediție critică. De aici și variația titlurilor pe portativul bibliografic al respectivelor publicații, de la „Rebreniana”, la „Rebreniada” lui Gheran” ori „Gheraniada” sau „Un mit critic”. Dintre ei, Petre Isachi a deschis chiar un serial în „Pro Saeculum”: „Liviu Rebrenianu ca destin”, cu subtitlul parodic „54 de ani de stupidă perseverență”, sintagmă preluată din „Cuvânt înainte și înapoi”, cu care Nicolae Gheran își prezintă osârdia de-a lungul unei jumătăți de veac, cu toate sineuzitățile și dezamăgirile târzii.

Nu e de mirare că, de curând, Uniunea Scriitorilor i-a conferit Premiul Special pentru „Rebreniana”, sinteză care, alături de „Eminesciana” lui Perpessicius și „Caragialiana” lui Șerban Cioculescu, formează un triptic de mare valoare istoriografică, mai ales că titanii poeziei, dramaturgiei și prozei românești – un moldovean, un muntean și un ardelean – simbolizează unitatea de neam și țară a spiritualității noastre naționale.

Lată însă că la capătul unei exegeze extrem de laborioase, Nicolae Gheran revine cu o nouă carte, de data aceasta în afara preocupărilor ce l-au consacrat, intitulată „Ex-temporale”, apărută sub egida Casei Cărții de Știință din Cluj-Napoca.

Alcătuind sumarul volumului – mozaicat ca manieră de tratare –, Nicolae Gheran a optat în favoarea cronologizării pieselor, dateate între anii 1990 și 2018. Aș spune că e o completare sui-generis a tetralogiei „Arta de a fi păgubaș”, operă ficțional-memorialistică, datată finalmente la 14 octombrie 2014. O atare organizare îi întregește cadrul istoric, cu meritul de a reliefa consecvența autorului în privina credințelor sale, detașarea sa de orice mesianism politic, după cum o mărturisește el însuși pe versoul copertii: „Exceptând libertatea cuvântului – mare cucerire democratică, dacă nu și singura cu care ne-am pro-copsit –, pentru mine bariera din 1989 n-a însemnat mai nimic. Experiența trăită după 23 August 1944 – când Stalin, Churchill și Roosevelt se tociseră și pe pielea noastră – mi-a anulat iluzia că, aflați la răscruce de drumuri, vom rămâne în afara oricărui obroc. Nu spera și nu ai teamă – zice Poetul – și m-am ferit ca de dracul de talciocul eșchierului politic (atent supravegheat de-aproape și de departe).

Este mărturisirea celui care, ca și până atunci, și-a continuat în tihnă exegeza rebreniană, cu peste 5 000 de pagini despre opera și viața ilustruului romancier (fără a mai socoti cele peste 1 100 de pagini, antologate în „Rebreniana”). În prodigioasa operă literară a lui Nicolae Gheran, publicistica, în genul pieselor din „Ex-temporale”, ocupă un spațiu redus. O afirmă și singur: „Despre contemporani și actualitate am mai scris câte ceva, de regulă zeflemitor, fără teamă”. Se referă, desigur, la foiletoanele, proza scurtă și interviurile publicate ocazional în presă. Modelul l-a oferit însuși Rebrenianu, care, în amurgul vieții, și-a strâns scrierile răzlețe în volumul „Amalgam”.

La fel de interesantă ar fi fost o altă compartimentare a sumarului, mai apropiată de natura scrierilor: schițe și po-

vestiri, foiletoane de actualitate; scrisori și interviuri. Mai toate au un numitor comun în spiritul hazliu în care sunt tratate diversele teme de actualitate, tragicul și comicul dovăduindu-se fete ale aceleiași monede. În mai toate, umorul și satira predomină, împinse până la auto-parafrază (a se vedea „În loc de C.V.”). Nu-i de mirare, dacă socotim că în ucenicia sa literară Nicolae Gheran s-a manifestat ca un pasionat cititor al creației caragialiene și a urmașilor umoriști, debutând în revista „Tânărul scriitor” cu schițe satirice, iar editorial cu reconsiderarea operei lui Gh. Brăescu, autor căruia i-a închinat și o monografie. După zeci de ani de studii consacrate creației rebreniene, te-ai fi așteptat ca opera romancierului să-și fi pus cât de cât amprenta asupra propriei proze. Nici vorbă, cu excepția **aglomerării de fapte** – trăsătură de bază a narației rebreniene –, prezentă și în scrierile exegetului nostru, prin modul în care își concentrează acțiunea în timp și spațiu. De aici și clasificarea diferită a tetralogiei „Arta de a fi păgubaș”, considerată de unii roman, de alții povestiri sau memorialistică. La fel, în „Ex-temporale”, granițele speciilor literare se întrepătrund, formula prozastică reținând deopotrivă atenția cititorului de rând, prin palpitant lectură, dar și a istoricului literar. Exemplificăm prin schița „Șeful”, ce-l are în centrul acțiunii pe Nichita Stănescu, iar din foiletoane „Conu Pirache” și „Pomind de la o poză”, care aduc pe prim-plan figurile profesorilor Alexandru Piru și Adrian Marino, iluștri asistenți ai lui G. Călinescu, surprinși în pragul împlinirii intelectuale, într-un moment de desfășurare bahică, prilejuită de o aniversare Macedonski. Remarcabile ca realizare artistică sunt și prozele „La Snagov”, „Fata cu ochi albaștri”, „Marș nupțial cu afoni și trompetă”. În ele, comicul de situații și de limbaj cunosc prapuri paroxistice, cu valoare de simbol. Spiritul polemic crește, între real și fantastic, în „Imposibila despărțire”, cronică parodică, la moartea „Poetului” – ușor de identificat în persoana lui Vadim, adevărat scenariu cinematografic, de un umor irezistibil, câtă vreme întreaga distribuție privește lumea unor „elitiști”, la rândul lor ușor recunoscutibili.

Arta portretistică, atât de lăudată pentru galeria plastică din „Arta de a fi păgubaș”, se remarcă și în volumul de față, prin tablourile închinete unor confrăți ca D. R. Popescu și Ion

Vlad, la împlinirea unor venerabile vârste. Reținem în mod deosebit cadrul existențial în care aceștia și-au desfășurat activitatea, esențial pentru cunoașterea evoluției lor, dar și a perioadei istorice date. Prin „Scrisoare deschisă către un prieten”, adresată rectorului Ion Vlad, dar și prin epistolele publice către înalți reprezentanți ai vieții academice și scriitoricești (precum Ioan-Aurel Pop și Nicolae Manolescu), Nicolae Gheran se dovedește a fi și un iscusit epistolar, ilustrativ prin stil, dar și prin capacitatea de a descifra substratul unor stări impropii actualității noastre, făcând haz de necaz, în spiritul unei netăgăduite solidarități de breaslă, dragoste de neam și țară, pledând pentru unitate, îngrijorat de războiul român-român la care asistăm.

Personalitate accentuată, Nicolae Gheran a stat multă vreme departe de tumultul vieții literare, săpând în tunelul ediției sale critice, în întuneric, un monument literar unic, din multele începute și abandonate. Metaforic vorbind, un maraton mai lung de 50 de kilometri, pe parcursul unei jumătăți de veac. De-a lungul anilor, a fost onorat cu ordine prezidențiale, cu numeroase premii literare, inclusiv Premiul Academiei. (Personal, cred că locul său ar fi trebuit să fie, de mult, sub cupola Academiei, printre nemuritori). Public, a intrat însă în atenția confracților și cititorilor săi odată cu apariția scrierilor proprii, când, terminând ediția critică de „Opere” Rebrenianu” – 23 de volume, plus câteva tomuri de documente, publicate de Editura Academiei –, a revenit la vechi proiecte, prilej de a-și spune cuvântul despre lumea în care a trăit și trăiește, denumite, în paralel, Epoca de Aur și Epoca de Arginți și Tinichea. Inexistentă în librării, tetralogia „Arta de a fi păgubaș” – cronică de răsă-plânsu a unei vieți de om, dar mai ales a lumii prin care a trecut – a cumulat zeci de cronici elogioase, în țară și peste hotare. De unde și ploaia de interviuri atașată în Addenda volumelor „Rebreniana”, cărora li se adaugă trei convorbiri în „Ex-temporale”.

Prețuindu-i contribuția adusă culturii române, curajul și îndrăzneala de a spune lucrurilor pe nume, l-am întrebă cândva la Bacău – oraș în care se refugia să-și termine unele lucrări, să i se piardă urma – ce-ar mai dori. Răspunsul a fost scurt: „Am fost și rămân optimist: **Contez pe un subit**. Nu râde. Dumneata n-ai văzut ce-a pătit Marquez sau Cioran? Mai devreme sau mai târziu tot acolo ajungem”.

De atunci a trecut mult. Într-adevăr, moartea este sfârșitul vieții, dar – cum spunea Blaga – nu și scopul ei. Așa încât să-i urăm „păgubașului” sănătate și voie bună, să scrie inspirat și cu haz mai departe, spre desfășurarea celor care au ochi și urechi să vadă și să audă.

Grecia este fără nicio îndoială o națiune orgolioasă, demnă și plină de curaj. Grecii au iubit de când se știu geometria și puritatea. Așa se face că au reușit să impună tragedia, atât ca instrument, cât și ca gen literar. Suspînul tragediei elene este de fapt geamătul eroilor ei. Cel puțin în acest punct pot fi de acord cu Lessing. Tragedia pretinde o lume vastă, precis împărțită, o ordine ierarhică opusă ieșirilor din sistem.

Grecul preferă liniștea calmă, poezia și certitudinea albastră a cerului. Tragedia greacă personifică lumea, mitologia grecilor sugerând o ordine firească și organică, o hartă destul de savant întocmită a sufletului uman. Luându-se de piept cu propriile sale dureri, grecul de rând a fost în stare să opună cerului frumusețea corpului său, încordarea și energia sa, splendoarea și truda lui sisifică de a pune ordine în lucruri. De aici izvorăsc poate atât profunzimea, cât și acea energie și încordare a versurilor grecești. Un ritual grav și eroic, cu accente erotice, nu e de natură să poată supraviețui într-o lume anapoda.

Grecia și oamenii ei au tendința de a încuraja evadările leneșe în confort și iluzie și de a trăi patetic și adevărat tragic, la un nivel afirmativ, întrucât tragicul e un sentiment acut, de care se simte încorsetat și încercuit. În același timp, luându-se de piept cu durerea, cetățeanul grec a reușit să transforme sentimentul tragic într-un adevărat instrument de luptă al spiritului.

„Tragedia apare în secolele carnale”, era de părere Camus la Atena, acolo unde pentru întâia dată spectacolul suferinței conținea sensul adânc uman al supraviețuirii și pe cel al reconcilierii. În acest sens, într-o orgolioasă dispută vizavi de durerile cerului, Nietzsche, refuzându-l pe Hegel, înaltă de fapt echilibrul tragic nu pe conflict, ci pe o imensă forță afirmativă, cu accente catastrofice, și imaginează la modul dezastroasă umanitatea.

Tragicul teatrului nostru este lipsit de principii afirmative. Refuzul sistemelor filozofice ale liniștii, fragmentarismul, modalitatea de abstractizare, sugestia fulgurantă, dar și ambiguitatea fac din tragicul de astăzi, cel de pe scenă, un tragic al epuizării, unul al sfârșitului din care absentează certitudinea afirmativă, cea albastră a Greciei Antice, ca și vântul călduț și primăvăric de început, prezent altădată în tragedia antică greacă.

Pentru a înțelege spiritul grec este nevoie de un studiu aprofundat, de o vastă cultură, voință, perseverență și multe alte calități. Să mai notăm aici că, după știința mea, Grecia este singura țară europeană care a purtat un „război” pentru limbă. Lirismul este una dintre coloanele de bronz care se disting de departe atunci când vine vorba despre amprenta specifică a caracterului grec.

Theodor-George CALCAN

Poetul grec contemporan scoate întunecimea din nori și o ascunde în sonete

Cartea despre care intenționez să scriu mai jos este o selecție de traduceri din treizeci și trei de poeți greci contemporani, selecție de care s-a ocupat cu acritie și competență Sorina Munteanu. Tot ea semnează prefața, postfața, notele bibliografice și cele de subsol.

Pentru a familiariza cititorul cu numele și activitatea Sorinei Munteanu, se cuvine să adăugăm că a urmat cursuri de neogrecă în România, la Iași, și în Grecia, la Salonic și Patras. Are certificat de cunoaștere a limbii grecești la cel mai înalt grad (Delta) și este traducător autorizat de Ministerul Culturii. Este lector la Catedra de limbi clasice din cadrul Facultății de Litere a Universității din Iași, traducător de neogrecă la Editura „Trinitas” din Iași, redactor-șef al revistei „Viața băcăuană”.

Antologia „33 de poeți greci contemporani” a apărut la Editura Fundației Culturale „Cancovic” Bacău, în anul 2008. Lucrarea acoperă un gol în România, literatura neogrecă fiind mai puțin cunoscută la noi.

Sub un titlu profund și destul de incitant, „Dulcele doliu al luminii”, autoarea antologiei destăinuie criteriile pe care le-a avut în vedere atunci când a ales din vastul câmp de selecție poezii care fac obiectul acestei antologii. Titlul este de fapt un vers memorabil al poetului Nikos Karouzos. El semnifică atât chinul voluptuos de la nivelul actului de creație, cât și efortul depus pentru traducere: „Ai pus în mine doliu purtător de bucurie”; un apel subînțeles de paradigmă hristică, în care Moartea sau Jalea devine cale spre Bucurie. Durerea, la rândul ei, departe de a fi forța nimicitoare a libertății noastre, este, în ultimă instanță, sursă a potențialului nostru interior de a atinge întăritul reflex de Lumină.

Sorina Munteanu își pune întrebări pertinente, atât în ceea ce privește Destinul cultural al ființei umane, cât și despre acclimatizarea culturii neogrecești în spațiul românesc.

La noi au mai apărut antologii: prima în 1983, aparținând lui Dimitris Kanelopoulos, iar a doua în 1987, aparținând poetului Ion Brad. Se pot adăuga aici efor-

turile făcute de universitățile din Iași, Cluj, București, cu un plus pentru profesorii de la Iași Andreas Rados și Valeriu Mardare, autor și al unui curs practic de învățare a limbii neogreacă. Așadar, în acest context, pe un teren destul de puțin exploatat, Sorina Munteanu a fost pusă în ipostaza de „homo faber”.

Câteva nume cuprinse în antologie erau deja familiare cititorilor din România: Ritsos, Elitis, Kavafis, Seferis ori sora lui, sensibila poetă Ioana Tsatsos.

Inevitabil, suprapunerea registrelor lingvistice nu poate fi identică. Nivelul de sensibilitate al limbii în care se traduce și grija față de fidelitatea mesajului poetic sunt doar două dintre problemele unui traducător elitist. În general, un traducător are mereu în vedere universalitatea spiritului uman, unitatea lui de esență.

Una dintre amprentele arhetipului lingvistic neogrecesc poate fi lirismul izvorât din nevoia de puritate a sufletului clasic grec. Lirismul irigă atât canalul de comunicare cu limba vechilor greci, cât și nevoia de lumină care să acopere dolii și să lumineze cu putere nevoia de spirit a cetățeanului. El iese în for, împrumutând de la marmură tocmai puterea de a rezista concentrat unei dureri și singurătatii colective, în fața mării care se zbcuimă („Îndepăntată Ifigenie a păsărilor de mare/ Știi bine/ pecetea norului trecător./ Șterge numele predestinate/ de pe suprafața pământului” – Ioana Tsatsos, **Semne de întrebare**).

Într-o postfață cuprinzătoare, Sorina Munteanu punctează cu aplomb caracteristicile principale în poezia contemporană din Grecia: profunzimea, lirismul, tradiția, plusul de sensibilitate, viziunea morții; nu în ultimul rând, acea „sinteză hristică” pe care o reclamă ca fiind răspunsul problemelor insurmontabile puse, la nivel filozofic, de veșnicia de dincolo de moarte. Poezia neogreacă exprimă spaima existențială înăuntrul mormintelor ori în afara lor, uluirea omului simplu în fața peisajelor metafizice, austere ori lunoase, afectuoase ori ucigătoare, albe ori negre.

Asocierile dintre dragoste și moarte, sfășiere și examenul de conștiință nu sunt deloc întâmplătoare. Sorina Munteanu combate fervent falsa decadență, bizara nostalgie după vremurile de glorie trecute, blazarea de care unii dau dovadă, indiferența religioasă, spleenul, „urătenia și micimea prezentului”. E o viziune care afectează profilul spiritual, moral și cultural al societății grecești din zilele noastre.

Trebuie înțeles că poezia profundă a Greciei, cea în care sufletul se confundă în sine însuși, e una în care moartea e prezentă la fiecare pas, iar durerea sufletului grecesc e fără sfârșit. Dar niciun grec nu fuge din fața morții. Moartea nu are nimic respingător, nu semnifică înfrângerea, ci mai degrabă stimulează curajul și pune capăt durerii. Abordarea morții în poezia greacă e una de abilitare a unei sensibilități aparte, a unei reflexivități neobisnuite.

Fațetele lirismului neogrecesc sunt puse în relief, subliniate cu onestitate și profesionalism de cercetarea făcută de Sorina Munteanu. În cele din urmă, doliu este acoperit de lumină. Lectura ne va fi lămuritoare și vom constata diferențele între tiparul tradițional și cel cult. Ambivalența tiparelor tradiționale preocupă în special pe cei care clamează excesiv pseudodecadenta culturii grecești. De asemenea, se poate constata foarte clar că lirismul străbate ca un fir roșu poezia neogreacă, o fortifică definind-o caracteristic.

Notele biobibliografice aferente scriitorilor antologii sunt clare, exacte, concise, preluate și traduse de pe site-ul Societății Scriitorilor din Grecia. S-au folosit și pagini web ale mai multor antologii de poezie greacă, site-urile de poezie neogreacă ale Bisericii Greciei, site-ul realizat de Nektarios Mamaloungos și, de asemenea, site-ul cipirot de poezie neogreacă „Mathesis”, pe care Sorina Munteanu le-a consultat, citit și tradus.

Dumnezeu devine spațiu, un ideal, dar și un partener de cunoaștere și o metaforă suferită inefabil. Forța anamnezică a acestei metafore nu poate fi altceva decât memoria figurativă a omeniilor, care se punctează pe sine ca Eu în impactul dramatic dintre ideal și

real. Profunzimea poemelor citite asimilează și consemnează mitosul, dar și retragerea în sine, izolarea, solitudinea. Poetul în sine nu poate fi decât vocea unui Epigراف programat, mărturisind reflexiv afectul unor gesturi simbolice.

Mi-a făcut plăcere să-i descoperă pe Andreas Embiricos, Nikos Engonopoulos, să-i redescopăr pe Iannis Ritsos, m-au convins Iorgos Ieradis, Sotiris Sarkis, Thomas Gorpas, Markos Meskos, Titos Patrikios, Thanasis Venetis, Tassos Denegris, Tasos Livaditis, Nikos Karouzos, Nasos Vagenas, Ilias Laios, Stavros Ambelas ș.a. Acestor poeți nu le este străină nici elegia, nici tensiunea persuasivă a versului sau latentă unei explozii care e în stare să miste orizontul divin al poeziei. Revelatoare este vibrația sufletescă în construcții lirice de sferă atitudinală, care conving prin tensiune pulsativă, umbra cuvintelor fiind una dăiană de multe ori.

Confesiunea și meditația, simbolul sau paradigma sunt și devin de cele mai multe ori o realitate trăită. Realitatea figurativă poate reactualiza o biografie, iar biografia poate uneori transcende mitul sau parabola. Poezia știe la modul sublim să dea rezonanță nostalgică și sens tulburător gesturilor subsidiare.

Mărturisirile lirice sunt expresia unor spuni coerențe, credibile, probând acumulări progresive și o identitate cuprinsă între sensibilitate, creație și o minte efervescent-speculativă. Acesta pare a fi verbul neogrec în dinamica lui: „Îți imaginezi adesea moartea/ Dar nu noroaiile pământului/ Ci grădini, ape, copaci înfloriți./ Mâni albi/ iar pe creste tu, străbătând râul/ (Aici nimic nu s-a trădat pe sine./ Toate au trecut/ Și toate au rămas pe loc)...” „Era pe cale să sfârșească poemul/ Când m-am apropiat/ (Era dansul nemuritor sau nu?)/ Privea cum se adăpau păsările./ Eu îi vorbeam/ Iar el apuca în mâini trâmbița/ Să cânte morților.../ Eu îi arătam părul alb/ Iar el se temea de moarte./ Eu îl îndemnam să mi se alăture./ Să rădă, să salte și să plângă/ dedesubtul ploii îndurerate./ Iar dansul socotea cuvintele mele/ drept un semn de bădăranie/ Și-și ascundea prezența în multime./ așa cum un animal rânit/ își ascunde prezența în pădure” – Markos Meskos. Frumoasă parabolă memoria acestui poet. Cu reflexivitatea tristeții lui, cu forma deschisă și spiritul liber, el plânge cum n-am mai văzut într-o multime de sensuri cumva anonime, exterioare, dar mai ales lăuntrice. Și avea doar douăzeci și trei de ani când a compus poemul. Ca definelul eozat, Poezia redefineste conturul tragic al spiritului uman.

N. 7 iulie 1923, în Bacău. Ofițer, profesor, inspector școlar, prozator, memorialist. Este fiul lui Constantin Zavate, casier al Regimentului 4 Artilerie Grea Bacău, și al Paraschivei (n. Ghinet), casnică. A copilărit în orașul natal, începându-și studiile la Școala de Bă(i)jeți Nr. 2 (1930-1934) și beneficiind de o educație aleasă, atât în instituțiile de învățământ, cât și în familie, care poseda, între altele, un pian de concert, o bogată bibliotecă, dotată îndeosebi cu volume de știință, și două aparate de radio, primele din localitate, construite de tatăl său. Ca subofițer în cadrul Regimentului 4 Artilerie Grea din Bacău, acesta l-a îndrumat spre cariera militară, în 1934 fiind admis ca bursier la Liceul Militar Internat „Ștefan cel Mare” din Cernăuți (1934-1942), unde s-a distins îndeosebi la materiile științifice și la limbile străine, la absolvire vorbind fluent germana și franceza. Grație rezultatelor obținute, în 1942 este admis, tot cu bursă, la Școala Militară de Artilerie din Germania, unde pleacă în iunie, același an. După un stagiul de acomodare la Dallgov-Döberitz, lângă Berlin, este repartizat la un divizion de artilerie moto în orașul Wuppertal-Elberfeld, la Sagan Kaserne, în septembrie 1942. Aici face un stagiul ca recrut, timp de șase luni, după care, în martie 1943, pleacă la un stagiul de front obligatoriu pentru viitorii ofițeri, pe frontul de est – U.R.S.S. Aici ia parte, în zona Smolensk, Orel, Kursk, la pregătirea ofensivei CITADELE, în vederea luptelor de la Kursk, în cadrul Regimentului 10 Artilerie Moto. După terminarea stagiului, pleacă la Praga, în refacere. Urmează Școala de Ofițeri de Artilerie la Groß-Born, în Germania (actualmente, în Polonia), la absolvire fiind înaintat la gradul de sublocotenent și numit ofițer instructor la un regiment de artilerie din Magdeburg. Înainte de termen, toți ofițerii români care au făcut studii în Germania sunt chemați, în iunie, în țară. Aici este numit ofițer instructor la Școala de Ofițeri de Rezervă de la Craiova. După 23 august 1944, Școala este desființată (în martie 1945), iar el pleacă, în cadrul Brigăzii a II-a Artilerie, pe frontul de vest, unde ia parte la lupte în Cehoslovacia, până la finalul războiului. Este decorat cu Ordinul „Coroana României” clasa a V-a cu spade și panglică de Virtute Militară și cu Medalia sovietică „Victoria”. Se întoarce în țară în cadrul Regimentului 9 Artilerie Craiova, unde activează în Armata Regală Română, până la 9 august 1946, când este trecut drept cadru disponibil.

După încetarea ostilităților a împărțășit, din păcate, soarta tuturor ofițerilor de carieră care

au supraviețuit celui de-al Doilea Război Mondial, fiind epurat din armată și silit să-și găsească alt mod de a-și câștiga existența. Se înscrie, în consecință, la cursurile Facultății de Chimie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași, unde în perioada 1947-1951 face studii strălucite, fiind unanim recunoscut ca student eminent și favorit al profesorului Radu Cernătescu, o somitate în materie, cu care s-a specializat în chimie industrială. Deși termină primul ca medie, nu este recunoscut ca șef de promoție, motivația fiind că nu are origine sănătoasă și că fusese ofițer de carieră. În 1951 îi este refuzată repartiția ministerială ca asistent universitar la Facultatea de Chimie a Universității „Al. I. Cuza” și ca preparator științific la filiala Iași a Academiei Române, motivul fiind și de această dată că a fost ofițer de carieră, cu studii în Germania. Ca să scape de el, oficialitățile ieșene îl trimit la sediul din București al Academiei R.P.R., la secția biochimie, dar nici aici nu i se acceptă repartiția, intrând, în plus, în vizorul Securității, care-l urmărește vreme îndelungată din aceleași considerente. Șansele s-au legat de Bacău, unde în 1951 este numit profesor de chimie și fizică la Liceul „George Bacovia”, la secția zi, și la Liceul „Vasile Alecsandri”, la secția serală. Din 1952 predă doar la acesta din urmă, mai întâi la ambele secții, iar din 1953 până la pensionare, numai la cursurile de zi. În anul 1954, participă la

acțiunea de alfabetizare a populației și ține conferințe de popularizare a științei la sate și în întreprinderi, fiind totodată lector la Universitatea Populară (S.R.O.C.) și participând la peste 100 de activități organizate la căminele culturale de la sate și în unitățile industriale. Se desăvârșește, totodată, profesional, absolvind cu foarte bine, la 31 iulie 1956, cursurile de perfecționare a cadrelor didactice, organizate de Ministerul Învățământului. La 6 august 1954, Președintele Marii Adunări Naționale îi recunoaște contribuția la victoria asupra cotoptitorilor germani, acordându-i Ordinul „Steaua Republicii”, clasa a V-a. În 1957 publică la Editura Pedagogică din București studiul *Legarea teoriei de practică*, iar în anii '60 este lector la cursurile de chimie ale Secției postliceale de asistente de far-

macie din cadrul Liceului Sanitar Bacău (azi, Liceul „Mihai Eminescu”) și, concomitent, îndeplinește atribuțiile de șef al Catedrei de chimie și al Cercului pedagogic, precum și pe cele de președinte al filialei Bacău a Societății de Fizică și al Comisiei Radioculbului din oraș. Obține, cu notă maximă, toate gradele didactice, iar la 23 iunie 1964 este numit *Profesor fruntas*. Inițiază și construiește în cadrul Liceului, împreună cu maestrul Constantin Coșescu, primele laboratoare pe specialități din județ, devenite etalon la nivelul Ministerului Învățământului, care itinerează aici delegațiile venite din străinătate. Lecțiile sale model îl fac cunoscut pe plan republican, unde obține și Premiul I la Concursul Național de Material Didactic, inițiat de Ministerul Învățământului între 1959 și 1960, *Modelul atomului de hidrogen*, confecționat în tandem cu același maestru, fiind apoi introdus și utilizat de toate școlile și liceele din țară, iar macheta practică și diagrama fiind, la rândul lor, incluse în manualele aferente. În 1964, obține o mențiune și la Concursul de manuale școlare, dar notorietatea i-a sporit prin colaborările la prestigioasele publicații *Steagul roșu*, *Lectura pedagogică* și *Revista de fizică-chimie*, în paginile cărora publică, pe parcursul deceniilor 6-7 ale secolului trecut, numeroase traduceri din revistele de specialitate germane. Figurează, din 1965, în colecтивul de redacție al revistei Liceului, *Orizont*, unde publică articole și studii, cu evocări fiind mai târziu inclus și în volumele colective *Istoria Asociației Naționale a Veteranilor de Război - Filiala „General Eremia Grigorescu”, județul Bacău, în secolul al XX-lea* (coordonator, profesor colonel (r) Pintilie Hăineală, Bacău, 1999), *Ani, chipuri și voci 1921-2006 / Monografia Colegiului Național „Vasile Alecsandri”* (coordonator, Preda Marin; Bacău, 2006) și *File din Istoria Cavaleriei și a Tancurilor din Armata Română* (coordonatori, general de brigadă (r) Emil Gheorghită și colonel (r) George Gheorghiu; Editura „Vasile Cârlova”, București, 2007). În paralel cu activitatea de profesor a activat ca metodist la Casa Corpului Didactic „Grigore Tabacaru”, iar în 1968 a funcționat ca inspector școlar la specialitatea chimie, în cadrul Inspectoratului Școlar Județean Bacău, în această scurtă perioadă dotând cu materiale

școlile din județ și realizând, după o concepție proprie, peste 70 de laboratoare-clasă. Ca profesor a organizat și a participat activ la zeci de manifestări științifice, pentru bogata și rodnică sa activitate fiind răsplătit cu Medalia Muncii (1970) și Medalia „Crucea Comemorativă a celui de-al Doilea Război Mondial 1941-1945” (1995). S-a pensionat în 1983, dar a continuat să mențină o strânsă legătură cu actualul Colegiu Național „Vasile Alecsandri”, cu Casa Corpului Didactic „Grigore Tabacaru” și Casa Armatei, fiind sărbătorit pentru întreaga activitate în 2003, când, în cadrul Zilelor Colegiului Național „Vasile Alecsandri”, s-a dezvelit o placă pe ușa principală a Laboratorului de Chimie, care-i poartă numele din acel moment. Ca veteran de război a fost, într-un fel, reabilitat, fiind avansat prin decret prezidențial la gradele de căpitan, maior și colonel în rezervă, iar ca profesor eminent a devenit membru al Societății Științifice Medicale din R.P.R. (1 aprilie 1957) și a fost inclus în mai multe dicționare naționale și internaționale.

În ultimii ani s-a impus atenției ca memorialist și prozator, publicând texte în revistele *Ateneu*, *Armonii culturale*, *Banchetul*, *Confluente literare*, *Constelații diamantine*, *Lira 21*, *Observatorul*, *Onyx*, *13 Plus*, *Plumb*, *ProSaeculum*, *Regatul cuvântului*, *Viata militară* și volumele *Memoriile unui ofițer de artilerie: Liceul Militar din Cernăuți, al Doilea Război Mondial: pe frontul de est și pe frontul de vest* (Bacău, Editura „Ateneul scriitorilor”, 2015), *Coincidențe* (Târgoviște, Editura „Singer”, 2015), *Memorii din copilăria mea* (idem, 2015), distins de Liga Scriitorilor din România cu Premiul pentru „Cartea de memorialistică și spiritualitate”, *Memoriile unui profesor de chimie în comunism* (idem, 2016), *Memoriile unui pensionar în perioada de tranziție* (idem, 2017) și *Satul copilăriei mele* (Bacău, Editura „Docucenter”, 2018). Cu proză este prezent, de asemenea, în antologiile *Scrisul de azi* (Târgoviște, Editura „Singer”, 2015), *Nicu Enea* (Bacău, Editura „Ateneul scriitorilor”, 2015), *Limba noastră cea română* (Galați, Editura „Olimpias”, 2016) și *Dincoace... Dincolo... Respectu!* (Iași, Editura PIM, 2016), dar în așteptarea propriului centenar are și alte proiecte, care vorbesc de la sine despre vivacitatea și tinerețea sa spirituală.

Cornel GALBEN

• Ammar Alnahhas

Ofensivele și contraofensivele austro-germane dezlănțuite, în cursul zilei de 22 august 1917, organizate pe două linii de atac pentru consolidarea pozițiilor avantajoase (de la Coșnea), au fost respinse de către apărătorii români. Formațiunile agresive au fost nimicite de apărătorii tuturor locurilor de traversare a Carpaților din zonă. Forțele agresive au folosit capacitățile incendiare pe care le dețineau și le-au aruncat, în seara zilei respective, asupra orașului Târgu-Ocna. Locuințele golite de populația citadină au fost incendiate. Pașnica localitate urbană de pe Trotuș a fost transformată într-o tortă. Cartierele situate în vecinătatea Penitenciarului au căzut pradă flăcărilor. Pentru multe din case, populația nevinovată era lipsită de mijloacele financiare necesare reparării distrugerilor cauzate de faptele armatelor dușmane. Ultima fază a bătăliei pentru străpungerea strămtorilor Carpaților din zona Oituzului a fost terminată în condițiile incendiării localității urbane de pe Trotuș. Inamicii nu au mai încercat asemenea efort în perioada următoare. Situația finală a luptelor a rămas una favorabilă dușmanilor, deoarece posedau Coșnea, cota 789, și Cireșoia, cota 772. Forțele inamice aveau mari posibilități să realizeze lovituri de moarte apărării statului român. Aflăte în nepuțință, acestea și-au întărit și consolidat apărarea.

Cu toată rezistența și eforturile depuse de către forțele militare românești, în prima jumătate și la mijlocul lunii august 1917, pozițiile avantajoase pentru inamicii de la Cireșoia și Coșnea au rămas sub autoritatea dușmanilor. Aceștia puteau folosi situația strategică în beneficiul lor. Organizarea unor ofensive viguroase putea provoca tragedia statului și a poporului român prin expansiunea la nord și la sud pe bazinul Trotușului. Pericolul era enorm pentru români și pentru statul lor.

Conducătorii Comandamentului Suprem au fost conștienți și informați corect asupra situației și stărilor de spirit din tabăra inamică. Situația generală era una favorabilă unităților de luptă românești, deși multe dintre formațiunile militare rusești se aflau sub influența ideologiei bolșevice și refuzau să mai lupte pe frontul românesc. Militarii acestora aruncau armele și creau situații periculoase pe întinsul frontului românesc.

Considerentul acesta a determinat pregătirea unor acțiuni ofensive românești pentru îndepărtarea primejdiei inamice și scoaterea forțelor sale armate de la Coșnea și Cireșoia. Pentru succesul acestora, era absolut necesară participarea unor formațiuni de luptă din Armatele a IV-a și a IX-a rusă, comandată de gene-

Prof. dr. Dumitru ZAHARIA

Necesitatea contraofensivei românești, după rezultatele luptelor din 22 august 1917

• Regele Ferdinand decorând eroii de la Cireșoia, 1917

ralul prinț de Rogoza. În rândurile acestora se aflau mulți militari adevărați ai bolșevismului. Românii aveau pregătite forțe puternice din formațiunile Armatei a II-a, comandată de generalul Averescu, și altele dintre cele încredințate a fi comandate de generalul Văitoianu. Contribuții importante au adus unitățile militare ale Diviziei a VII-a Română și Batalionul Grănicerilor Români.

Pozițiile rămase sub control inamic erau apărate de unitățile Diviziei 225 germane la Cireșoia, iar la Coșnea erau cele ale Brigăzii a XV-a de Infanterie Bavareză și de la Divizia a 70-a de honvezi. Toate acestea formau Corpul al VIII-lea al armatei dușmane, pusă sub comanda generalului Gerock.

Regele Ferdinand și generalul Averescu au sosit în zona de conflict în data de 7 septembrie 1917, atunci când au fost terminate pregătirile necesare dezlănțuirii marii bătălii susținute de oștirea română și aliații ruși. Acțiunile au fost amânate pentru 9 septembrie din cauza manifestărilor potrivnice din rândurile soldaților ruși, care refuzau să lupte. Începutul luptelor a avut loc pe data de 9 septembrie a acestui an.

Deși au avut parte de insuccese ale marilor și puternicelor armate germane și austro-maghiare din vara anului 1917, comandantii lor au considerat și au anunțat înainte de începutul luptelor speranța dispariției statului român de pe harta lumii, însă după rezistența eroică și biruințele obținute de ostașii români, au fost constrânși să renunțe definitiv la asemenea gânduri și

planuri. Marele comandament german nu a mai putut susține armatele austro-maghiare angajate pe frontul românesc. Ele trebuiau folosite pe alte fronturi de luptă, pe care nu mai dovedeau vigoarea și capacitatea ofensivă de la începutul războiului. După insuccesul de la Varnița-Muncelul, aceste armate nu au dovedit capacitatea de a lupta pentru ducerea la îndeplinire a planului de a se întruni în lașul victoriilor anunțate și de a hotărî dispariția statului român de pe harta lumii și eventual a poporului român, ucis prin crime.

În condițiile superiorității sperate și a posibilităților ofensivei victorioase asupra unor armate slăbite de biruințele românilor, comandamentul acestora a adoptat hotărârea declanșării bătăliei de la Cireșoia, zonă strategică rămasă sub autoritatea militară dușmană la vest de Târgu-Ocna, situată la cota 772. De aici, dușmanii puteau declanșa acțiuni militare încununată de succes, către Slănic și Târgu-Ocna și către Doftana și zona centrală a bazinului Trotușului. Poziția respectivă putea fi ocupată cu eforturi pe măsura celor declanșate de armatele devotate cauzei victoriei românești de către armatele ruse pe la nord, iar de la sud de către cele românești. Pe această zonă au fost obținute

recentele succese românești de către Regimentul 27 și de formațiunile militare ale vânătorilor de munte din luna precedentă.

Scopul acțiunii militare pregătite pentru luna septembrie 1917 a fost acela al dobândirii pozițiilor de luptă de la Cireșoia și Coșnea, rămase sub autoritatea inamică. Acestea avantajau forțele dușmane să întrerupă circulația pe bazinul Trotușului dintre Doftana și Onești și mai departe. O acțiune ofensivă putea asigura un succes formidabil forțelor dușmane. Ambele zone au fost pregătite să asigure oștirii germane și austro-maghiare o rezistență formidabilă în zilele dintre 28 august și 9 septembrie 1917.

Oamenii din Armata a IV-a Rusă au fost destinați să lupte la nord de Cireșoia. Comanda ostașilor ruși era încredințată generalului prinț de Rogoza, cel care a creat mai multe probleme comandamentului militar român pe frontul marilor victorii românești de la Mărășești. Vigilența românilor a evitat „catastrofa”. De această dată, formațiunile rusești aflate în colaborare cu românii erau din Corpul XXIV Rus, ajutate de unele forțe de infanterie și de artilerie. Acestea au fost poziționate la vest de Cireșoia.

În dimineața zilei de 9 septembrie 1917, unitățile de artilerie ale Diviziilor 1, 6, 7 Române au început bombardarea pozițiilor pe care le controla inamicul la Cireșoia. Acestora li s-a alăturat un obuzier rus. Peste două ore a fost controlată eficiența bombardamentelor. Rezultatele n-au mulțumit pe comandanți și nici pe luptători. La ora 9, artileria și-a prelungit linia focului, iar unitățile stabilite au pornit ofensiva, dar au constatat că inamicul și-a pregătit rezistența printr-o defensivă foarte bine calculată. Focurile de mitralieră din fața românilor și tunurile

instalate la Slănic, Slănicel, Cerdac și Muncel au fost capabile să oprească înaintarea vertiginosă a românilor. La greutățile întâmpinate s-a adăugat eroarea voită a rușilor. Aceasta a făcut ca atacul lor să nu fie în concordanță cu cel al românilor. Atacurile au fost repetate, și trupele ajutate la fiecare oprit. Seara, unitățile Diviziei 1 erau prezente în jurul Cireșoiei. Din rândurile românilor au căzut mulți luptători. Între aceștia s-a aflat și profesorul voluntar Ion Grămadă. Ziua de 9 septembrie 1917 nu a adus deplina satisfacție pentru români, datorită rezistenței formidabile a inamicului și lipsei de coordonare a luptelor susținute de români și a celor pe care le-au dezlănțuit unitățile armatei ruse. Ziua de 10 septembrie 1917 a fost sacrificată pentru a controla eficiența bombardamentelor din ziua precedentă.

Luptele au adus avantaje românilor, dar scopul urmărit nu a fost realizat. Românii au ajuns la concluzia corectă că rușii nu îi ajută și în consecință nu le erau de folos. În aceste condiții, deși lipsiți de un ajutor eficient, ei au reînțeles lupta în cursul nopții de 10 spre 11 septembrie 1917. La ora 2 și 30 de minute, patru grupe de voluntari din Regimentul 31 Infanterie, pregătite cu foarfecele de tăiat sârma ghimpată și grenade, s-au deplasat pe valea Fundul Bogatei până la rețelele dușmane. Alte patru grupe de militari erau pregătite pentru a lupta cu un inamic periculos. După primele acțiuni, au fost descoperiți. Rezultatul a fost începutul luptei, cu rezultate favorabile românilor. Bătăliile s-au desfășurat cu intermitențe. Ultima fază pentru cucerirea Cireșoiei a început la ora 14 și 30 de minute. Și de această dată, Compania a VII-a din Regimentul 17 Infanterie a pătruns în liniile inamice, unde a contraatacat pe dușman. După o jumătate de oră a fost însă respinsă peste liniile de sârmă ghimpată.

La ora 7 seara, la finalul episodului eroic al românilor, generalul român a comandat încetarea oricărei lupte pentru Cireșoia. Situația a fost determinată de comunicarea transmisă de generalul prinț de Rogoza, prin care l-a informat pe Averescu că „după două zile de eforturi sterile, în care ne-am încercat zadarnic să aruncăm trupele noastre la asalt, a trebuit să renunțăm definitiv și să revenim la defensivă”. Părăsire de ajutorul cel mai eficient posibil, unitățile Armatei Române au fost nevoite să înceteze lupta pentru alungarea inamicului de la Cireșoia, fără să o înceapă pe cea de la Coșnea. Cele două forțe militare au rămas pe pozițiile de luptă, respectând rezultatele bătăliilor purtate. Situația de la Cireșoia a fost rezolvată în alte condiții de evoluție a evenimentelor militare și politice.

• Bătălia de la Oituz

E necesar, deocamdată, să reținem că prietenul lui Pierre Louis frecventa bisericile nu pentru a-și afla solitudinea, iar, la plecare, reveria, ci pentru solemnitatea ceremoniilor. Explicația o găsim, mai târziu, într-o scrisoare adresată lui André Gide: „[...] Am petrecut această după-amiază în jurul confesionalilor în catedrala mea, unde forme îngenucheate de penitenți așteptau momentul câinței. Și asta trezește atâtea visări! Sub violaceea strălucire a vitraliilor, în amurg, câte nu spun acei ochi deschiși [...] Măine, la liturgia mică, voi merge să surprind misterioasele străluciri de aur ale ciboriului sub făclia de ceară, cum va merge preotul de la credincios la credincios ținând ostia cu vârful degetelor. Și mă voi duce și la cea mare. Când, în gura episcopului [...], latina prozelor evanghelice va reînsoși ardoarele palide și va reaprinde pentru o clipă magică stea Sirius a celor trei regi fabuloși”. Ne-am putea gândi, mai întâi, la exuberanța viziunii a unui Claudel; apoi, am putea discerne o plăcere cu totul activă cedând aparențelor exterioare, fastului, luminilor, strălucirii, desfășurării unor gesturi simbolice. Propoziția „Si asta trezește atâtea visări!” pare a fi punctul slab al argumentării entuziaste a tânărului Valéry, o mărturisire a supunerii față de un sentiment străin rațiunii, accentuat de cuvintele „magică” și „fabuloși”, care, în curând, vor fi excluse cu dispreț din vocabularul valéryan. Se vor întâlni atunci, într-o voință de a uita, cu „extazul gotic” de care se îmbată când laudă farmecul descoperit prin lectura pasionantului „Notre-Dame de Paris”, pe care îl menționează în precedenta scrisoare trimisă lui Pierre Louis. E expansiv peste măsură, cum citim într-o altă scrisoare (din 15 august 1890), adresată aceluiași Pierre Louis: „Am curs cu apa fremătătoare, căutând câte ceva din senzația păsărilor înolând liber. Trupul îmi părea oarecum eliberat de greutate, iar spiritul meu, el însuși îmbătat ușor de sare, părea eliberat de rațiune, greutatea asta a Spiritului”. Dacă, după această misivă, o citim pe cea din 27 iunie 1916, în vremea când „Tânăra Parcă” era în plin proces de elaborare, deslușim o oarecare rigoare în mersul înainte al gândirii lui Valéry, pe care, probabil, și prietenul său, Pierre Louis – devenit, după „Cântecul lui Bilitis”, Pierre Louÿs –, o sesiza: „Puterea ta nu trebuie să se exerseze decât împotriva neputinței limbajului și nu împotriva neputinței tale. Nu inventa când e suficient să știi! Nu te revărsa când n-ai prea multă apă!” Dar pentru Valéry, înainte de a împlini 20 de ani, nu venise ceasul să-și fixeze o doctrină: scilicet putea încă să-l facă să ignore necesitatea sursei, strălucirea putea părea

Gheorghe IORGA

mai mult sau la fel de atrăgătoare ca materia a cărei operă era. Prietenul lui Pierre Louis ceda încă... efuziunii.

André Gide, pe care Valéry îl întâlnise la Montpellier în 1890 prin intermediul lui Pierre Louis, era și el într-un soi de așteptare a literaturii. O întrepatrunderă a spiritelor s-a manifestat de îndată, iar viitorul autor al „Cimitirului marin” și cel ce avea să scrie „Falsificatorii de bani” urmau să-și rămână fideli de-a lungul întregii lor existențe, în ciuda nepotrivirii de caracter, comportamentului, carierei și succesului lor. Nu s-au lăsat influențați unul de altul: pentru Valéry, a fost o prietenie hrănită de o oarecare fidelitate în întâlnirile specifice vârstei de douăzeci de ani; pentru Gide, o afectuoasă admirație, mereu tânără pe cât de ferventă și aproape, în anumite momente, plină de respect. Păreau stăpâniți de o bucurie literalmente creatoare când se întâlneau și când pronunțau aceleași nume: Mallarmé, Baudelaire, Edgar Poe, Verlaine, Rimbaud... Bucuria de a-și confirma capacitatea de a admira și de a împărtăși unii altora. Se simteau toți trei cuprinși de un asemenea elan, încât acesta devenea una dintre condițiile necesare ale vieții, în drumul ei către Artă, către Frumusețe, către puterea limbajului, cuvinte noi, pentru ei, ca astrii descoperiți dintr-odată. Cu aceeași bucurie, Valéry îi scrie lui Gide la 1 februarie 1891: „...toate spiritele arzătoare și pure ajung mereu, în cele din urmă, la a adora trei sfinte Icoane ale artei, în capela ultimă și încântătoare a Simbolismului”. Să fi fost simbolismul un țel pentru tânărul grăbit să afle certitudinile artei? Știm sigur că, la cererea lui Pierre Louis, fondator și director al revistei „La Conque”, e pe cale să compună un poem: „Narcis vorbește”. Iată ce-i scrie lui Gide: „Mi-am luat pana și iată-mă în chinuri. Căci Narcis îndelung visat n-ar trebui să se facă decât minuțios, în răstimpuri scurte. Și sufăr să-l simt crescând aproape ușor, iar eu sunt foarte emoționat căci văd Opera detașându-se cu ingratitudine de mine și inspirându-mi visul de efeb singuratic. Vă implor, dacă-l termin și dacă-l trimit lui L., judecați-l fără să fiți avocatul diavolului și blestemați-l pentru totdeauna. [...] Dar nu vă imaginați ce sfâșiere...” Deja începem să-l găsim pe Valéry: impulsivitate către perfecțiunea operei, obsedat de imaginea maestrului său Mallarmé, el știe că, în vers, nici forma, nici gândirea nu

Tânărul Valéry (2)

sunt produsul hazardului și al precipitării. Știe? Mai bine spus, presimte. Visând atâtea vreme la Narcis, ideea pe care și-o face despre acest poem se impune din ce în ce mai mult și se coace în secretul inconștientului său. Imagini, un anumit ritm, versuri sau fragmente de vers tănesc în el, semne ale unei autentice valori poetice, dar informă, abia bănuită și nuanțată de o vagă și tandră tristețe cauzată de o inscripție funerară din grădina botanică a la Montpellier: „Narcissae placandis manibus”. Valéry, preocupat de un Narcis fără legătură cu inscripția, se simțea frustrat: își dorește să edifice o operă profundă, pregătită de bunăvoie silabă cu silabă, cântărită cu greutatea rigorii; voise să creadă în nevoia de a smulge puțin câte puțin adevărul limburilor unde îl simțea împuținat. Și iată că dorința lui de a crea era depășită de creație: altcineva, un misterios personaj îi furase munca și începuse să ducă mai departe o realizare în mod inconștient. La 20 de ani deja, Valéry refuză facilitatea, repudiăzând ce-i dau alții, nu vrea să recunoască inspirația. Ceea ce pretinde că vine de la eul său a apărut prea repede, împotriva propriei voințe, eul său e ademenit. Refuzul a ceea ce nu e invenție calculată se impune spiritului său ca o dogmă a artei demne de acest nume și înțelegem de ce se detașează de Hugo, ezită uneori în fața lui Baudelaire, nu-și dorește să-l frecventeze pe Verlaine și de ce, în consecință, e și atras de rigoarea constructivă a lui Edgar Allan Poe. Cât îl privește pe Mallarmé, înaltul, Purul, acesta rămâne incarnarea idealului, „un colț de cer care se deschide”. Prin „Narcis vorbește”, tânărul Valéry

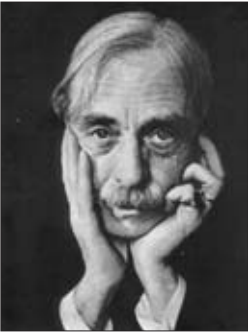
ajunge la certitudinea gândirii, demnitate, forță și disperare a omului. De aceea e important acest poem pentru formarea autorului „Cimitirului marin”. Când Valéry se plimba în grădina botanică din Montpellier (avea atunci 19 ani), pașii îl purtau deseori către o boltă de piatră învechită de un trecut îndelungat, pe care o plăcă de marmură oferea o inscripție în latină: „Narcissae placandis manibus”. Inscriptia îl făcea să viseze pe tânăr: tradiția spunea că, în acest loc, poetul englez Young își înmormântase fiica, moartă la Montpellier la sfârșitul secolului al XVIII-lea și care n-a putut să-și găsească liniștea în cimitir din cauza apartenenței ei la religia protestantă. Dar gândirea poetului nu s-a lăsat ispitită de eventuale efuziuni sentimentale; dimpotrivă. Cert este că, trăind cu amintirea pioasă a unei tinere, numele Narcisse i s-a impus și, desigur, l-a atribuit eroului mitului antic pe care își dorea să-l reînsoșea. Valéry medita deja la imaginea frumosului adolescent îndrăgostit de propria frumusețe și ajungea să-și descopere ființa eului: tânăr, vibrant, dar în pericol din cauza propriei existențe. Primul „Narcis vorbește” datează din 28 septembrie 1890, cum aflăm de la Henri Mondor (omagiul lui Valéry, publicat în „Les Nouvelles littéraires”, la 26 iulie 1945). Compoziția poetică inițială, urmată de trei versiuni, cuprinde teme diverse consacrate temei frumosului efeb, mort pentru că s-a contemplant în oglinda apelor.

Parcurgând diferitele stări pe care ni le oferă „Narcis”, de la invarianta „Narcis vorbește” (din volumul „Album de poezii vechi”), având drept motto chiar inscripția „Narcissae placandis manibus”, până la „Fragmente din Narcis” (din volumul „Farmede”) și chiar până la „Cantata lui Narcis”, distinctă totuși, precizează autorul, de textele precedente (distinctă, dar nu eliberată de tema dintâi), constatăm cum Valéry, foarte devreme, se construia ca Valéry. Sonetul din 1890, „Narcis vorbește”, nu e decât o eboșă, dar e un punct de plecare important: „Que je déplore ton éclat fatal et pur,/ Source magique, à mes larmes prédestinée/ OÙ puisèrent mes yeux dans un mortel azur/ Mon image de fleurs funestes couronnée // Car je m'aime... ô reflet ironique de moi! / O mes baisers jetés à la calme fontaine./ Roses vaines que vers mon image lointaine/ Épard sur l'eau ma main suave avec effroi!!! De mes propres

beautés ma bouche est amoureuse./ Je lis dans mes regards ma fureur malheureuse./ Ma vie adore un spectre, inviolable et cher.// O ma soif de moi-même, invoque l'améthyste/ De ce miroir dont m'attire la lueur triste/ OÙ dort ce noble vase harmonieux, ma chair!” Narcis vorbește, adică Valéry. Cum am mai spus, punctul de plecare al poemului e inscripția din grădina botanică, o idee (în sens etimologic, *idea* e o imagine, o formă vizibilă). Amintirea, moartea, neantul sunt tot atâtea expresii concrete ce au creat în inteligența lui Valéry certitudinea unei prezente confuze. Operațiile mentale al căror spirit e teatrul au dus la un efort de posesie de sine la fel de real ca și cea mai imediată realitate. Toate evocările în *jurul* lui Narcis, toate reminiscențele conținute în acest nume erau abolite, făcând loc dintr-odată unei ființe convinse că era vie și înzestrată cu o prezență fizică. Mai mult decât Narcisa, fata moartă, i se impune poetului un oarecare Narcis pentru că acesta se întoarce spre o vedere interioară a propriei personalități. Complezența lui Narcis ademenit de oglindă și, în curând, pedepsit de atâtea complezență îl instruieste pe trecătorul din grădina botanică cu ceea ce îl așteaptă dacă se încredințează privirii conștiinței sale. Deja Valéry e încercat de pesimism, exprimat în primele cuvinte ale sonetului: „Que je déplore...”, accentuare marcată de construcția gramaticală a frazei, cu adverbul „que” plasat la început și folosirea a trei adjective, în prima strofă, ce ne duc cu gândul la cele trei Parce, triplă prezență confirmând sfârșitul omului: „fatal” (semnul destinului, afirmarea condamnării oricărei ființe), „mortal” (semnul sfârșitului oricărei vieți), „funeste” (semnul morții perfecte, a ultimelor rituri). „Car je m'aime” frizează discernământul, e o tresărire a inteligenței în fața primejdiei ce o amenință. Poetul acceptă și recunoaște prețul gândirii care permite o privire spre cunoaștere și, în același timp, îndoiala dureroasă a cunoașterii („ô... reflet ironique de moi!”). În privința tetetelor, deslușim în ele luciditatea și disperarea ființei conștiente de imperfecțiuni, dintre care prima e de a se vedea un „spectru”, cuvânt ce definește mirajele eului uman, spirit și trup. La 19 septembrie 1941, în saloanele domnișoarei Marguerite Fournier, la Marsilia, Paul Valéry a expus circumstanțele pasiunii sale pentru tema lui

• Ammar Alnahhas

Narcis, recunoscând cele 58 de versuri publicate în „La Conque” sub titlul „Narcis vorbește” drept o autobiografie. Astfel, în imaginea lui Narcis, omul care se vede om, Valéry și-a plasat, foarte devreme, idealul. A știut să marcheze că omul e carne și inteligență: conștiința de sine e o bogăție înăscută și, în egală măsură, o încercare deșartă de a înțelege eul mereu divers, evaziv, inaccesibil. Fața dureroasă a lui Valéry îmbătrânind era din ce în ce mai mult reflectarea, în fântâna mitică a cunoașterii, a unei sincerități extrem de lucide.

„Tânăr pierdut în fundul provinciei”, Valéry îi scria, pentru prima oară, lui Mallarmé, la 20 octombrie 1890. Scrisoarea era completată cu două poeme. Se declara „profund pătruns de doctrinele savante ale marelui Edgar Allan Poe” și doritor să primească „sfaturi scrise chiar despre această scriitură care, în *Irodiada*, uimește și disperă”. Răspunsul lui Mallarmé e cât se poate de încurajator pentru tânărul scriitor. În comparație cu alte personaje ale istoriei literare, Edgar Allan Poe și Stéphane Mallarmé sunt scriitorii care contează pentru Valéry. Un paradox? Leșită din finuturile aride și reci ale Parnasului, școala simbolistă tocmai înflorirea cu scânteietoare efuziuni ornamentale. În răspz cu ce se întâmpla în epocă, autorul „Cimitirului marin” tinde spre simplificarea cuvintelor, spre un limbaj restrâns la ceea ce putea fi formă sau cel puțin semn al ideii. Descoperindu-i pe Mallarmé și Poe, Valéry descoperea o gândire poetică diferită, deși primele sale poeme, concepute în climatul simbolismului, i-ar fi asigurat deja un loc onest în această școală, alături de René Ghil, Francis Viéle-Griffin, Ephraïm Mikhaél, Gustave Kahn. Opțiunea nu e totuși așa de clară. Chiar admirându-l pe Mallarmé, Valéry nu renunță la strălucire, la culoarea insolită, artificul exterior versului, nu accede la esență. Din corespondența cu André Gide aflăm că, primind de la acesta, în februarie 1891, un exemplar al amplului poem *Irodiada*, scrie: „*Irodiada* îmi provoacă halucinații, lugubra *Irodiada*, în aurul sinistru al flăcărilor părului său, îmbrăcată ca într-un trist și arzător fast ce incendiază oglinzile”. Dar peste puțină

vreme, fără să renege ceea ce credea despre poezie, sub influența lui Poe, va învăța un lucru uimitor: dincolo de cuvinte, se întinde un univers unde, misterioasă, e atotstăpânitoare puterea, neluată în seamă, a limbajului. Insuși Mallarmé caută cu asprime, cu neliniște, uneori cu o rară credință pătrunsă de angoasă, să facă din cuvinte expresia ideii de univers neexplorat. Poe nu-l va îndepărta nicicum pe Valéry de Mallarmé, va continua să-i admire efortul suprauman, dar sub influența scriitorului american se va îndepărta în curând de poezie. Ne putem întreba cum au reușit cei doi „eroi”? ai lui Valéry să-l determine pe tânărul student de la Montpellier să renunțe la poezie și, prin asta, să descopere calea cunoașterii, aceea care e mai consistentă decât aparențele imediate.

La 18 ani, Valéry îl citea pe Edgar Allan Poe. O adevărată revelație, despre care aflăm dintr-o scrisoare către Gide, din 13 iunie 1892: „Poe [...] e singurul scriitor fără nici un păcat. Niciodată nu s-a înșelat – nu în mod instinctiv călăuzit –, ci cu luciditate și noroc a făcut sinteza vertijurilor...” Nouă ani mai târziu (scrisoarea din 24 iunie 1901), admirația e constantă, dar observația critică e cât soarta literaturii viitoare: „E în mod absolut singurul scriitor care a avut intuiția să lege literatura de spirit”. E cel puțin ciudat că Valéry a așteptat până în 1921 ca să ne explice pe îndelete relația sa cu Poe. Ori poate că nu. Detaliile alcătuiesc chiar subiectul textului *Cu privire la „Eurêka”*. Valéry începe prin a reaminti că, la 20 de ani, convins de forța intrinsecă a gândirii, simțea că există și că nu există, că în mod sigur avea în el puteri infinite, dar era disperat de slăbiciunea lui în raport cu ele. Poezie, roman, filozofie îi păreau la fel de inutile, iar mistica, goală. Prin *Eurêka*, afla că există o știință fizică. E atât de pătruns de ideea aceasta că se gândește intens să se pregătească pentru École Navale. Renunțase la acest proiect, descoperindu-și o incompatibilitate funciară cu matematicile (mai târziu, Albert Coste, un prieten din Montpellier, pasionat de științele oculte, i-a explicat importanța lor). Regretul se deslușește într-o lipsă de iubire pentru matematici pe care le-o reproșează profesorilor săi. Iubirea pentru o astfel de știință ar fi însemnat să le inculce „tinerelor capete originea, înalta destinație și virtutea vie a acestor calcule și a acestor propoziții foarte aride, în loc să li se impună fără nicio ordine și chiar cu o coerență destul de remarcabilă? Aceste științe, cu atâta răceală învățate, au fost fondate și extinse de oameni care puneau în ele un interes pasionat. *Eurêka* m-a făcut să simt ceva din această pasiune”.

Cu semnul Sfintei Cruci pe cerul Ierusalimului

• urmare din pag. 32

Suntem încă pe cuprinsul fostei fortărețe Antonia, tabără pentru soldații romani, când, între arcadele de piatră care leagă creștetul zidurilor de pe o parte și cealaltă a Drumului Crucii, se ivesc, construită se crede în secolul II de împăratul Adrian, arcada „Ecce Homo!”, după cunoscuta exclamație reverberând prin milenii a lui Pilat aducându-L pe Iisus în fața mulțimii. La fiecare popas, pelerinii noștri se închină, aprind lămpădă, se roagă și cântă. Continuându-și merul cu bună-cuviință, nu ezită însă să cumpere o cafea în fugă, să bea un suc sau chiar să fotografieze cu privirea și telefonul nu doar impresiunile clădirii, ci și tarabele cu diverse mărfuri și suveniruri. O micuță capela construită de Biserica Armeană Catolică ne evocă trupul frânt sub cruce și o alta, ochii Maicii Domnului ungând cu alifii tămăduitoare și uleiuri întăritoare rănile Fiului urmându-Și calvarul. În acest moment nici aerul nu se mai clinteste; din mijlocul românilor se ridică spre Golgota un cântec de jale pentru măicuța care își pierde fiul.

De aici, părăsim zona comerțului stradal timid, ne strecurăm de-acum printre tarabe cu fructe, grâmezi de genți și valize din piele de cămilă, sculpturi în lemn de măsline cu personaje și scene biblice, pe lângă terasele restaurantelor și uriașe tăvi cu dulciuri, pentru ca exact acolo unde Via Dolorosa se încrucează cu strada Hai Gai să descoperim cercul celui de-al cincilea popas, unde Simon Cireneanul a fost obligat să-L ajute pe Iisus să-Și poarte Crucea. O piatră veche cu o adâncitură poartă urma mâinii Mântuitorului, căutând și găsind un punct de sprijin în zid ca să-Și tragă sufletul și să-Și continue drumul. Nu sunt puțini cei care își doresc o amintire cu mâna lor pe urma mâinii Lui, dar o fac sfielnic, parcă ezitând între dorința de a o avea și întrebarea dacă se cuvine. E rândul meu să aleg, când cineva aduce vestea porții închise la Casa Sfintei Veronica. Îmi pare rău, cu mama și nepoțica cea mică purtându-i numele, tare aș fi vrut să-i trec pragul, dar mai mare este bucuria de a o privi chiar și așa, ieșind iar și iar de multe ori pe zi, de ani și ani, veac după veac, ca să-L atingă lacrima-lacrimă, lacrima de sânge, lacrima de transpirație cu vâul, cât de cât să-L răcorească chipul, fără să vizeze popoarele de meșteri iconari și de rugători care îi vor binecuvânta prin vremi gestul.

Trupul Mântuitorului s-a frânt din nou sub lemnul ca de plumb al Crucii în punctul în care Via Dolorosa se desparte de bazarul Khan Az-Zait;

• Locul Răstignirii, în Biserica Sf. Mormânt

practic dispare, nu înainte de a marca a opta oprire după Poarta Judecății, prin care a fost scos din oraș și dus spre Golgota Răstignirii. Glasul cald al lui Viorel Hojbot, dascăl în Mănăstirea Humorului, citește fragmentul care îi este asociat din Evanghelia după Ioan. Așa a fost și la celelalte opriri, o dată lectura aparținându-i preotului, altă dată lui Mihai-Constantin Bichel, elev la Seminarul Teologic Liceal „Mitropolitul Dosoftei” din Suceava.

În această clipă stăm umăr lângă umăr vreo treizeci de femei deodată, mai mult decât cu ochii ațintiți la piatra cu crucea latină de pe zidul Paraclisului Ortodox Grecesc al Sfântului Haralambie, cu auzul atent înlăuntru, ascultându-L pe Mântuitor: „Nu plângeți pentru Mine, ci plângeți pentru Ierusalim!” După cele două căderi, cu fiecare ridicare tot mai anevoioasă, tot mai lentă, nu înțeleg cum de mai are forță să vorbească. Dar iarăși pe coloana din fața Bisericii Copte a Sfântului Antonie și locul celei de-a treia frângerii, pe Golgota: „Părintele Meu, de nu-i cu puțință să treacă pe-alături de Mine acest pahar, ca să nu-l beau, facă-se voia Ta!”

În fața Bisericii Sfântului Mormânt, căutăm întâi însemnul celei de-a zecea opriri. Este la dreapta, la capătul unei scurte scări exterioare: în acest spațiu a avut loc împărțirea veșmintelor Mântuitorului după Răstignire. Până la ea, două porți: una larg deschisă, cealaltă zidită. Semnul opririlor de pe Via Dolorosa se repetă înăuntru de încă patru ori, evocând țintuirea pe Cruce, Răstignirea, pogorârea de pe Cruce și așezarea pe Lespedea Ungerii. Iar în centrul Bisericii, așezarea în Mormânt. Capela care îl ocrotește are o formă circulară, înlăuntru de mai multe ori de șiraguri de pelerini. Unii se roagă cu ochii închiși, alții citesc din ceasloave, mai rar se bănuiesc și discută în șoaptă; de fapt nu discută: cineva povestește ascultat de altcineva cu toată bunăvoința, înțelegerea și implicarea afectivă pe care le trezește și le intensifică Biserica. În ceasurile Sfintei Liturghii nocturne, îmi apăruse de culoarea mierii pe fundalul când bleumarin, când indigo, prin suprapuneri de transparente, al nopții. Acum impun masivitatea de cetate de neclintit, rezistența edificiului din vremea Sfinților Împărați Constantin și Elena, aerul său de eternitate, în ciuda reconstrucțiilor și transformărilor suferite. Sau poate tocmai de aceea, pentru semnificația sa de sumă de eforturi nedescurajate de timp, de moștenire căreia să-i porți maximum de grijă, de elan hrănit de viul unei credințe în care suferința are preț și în care viața de după moarte se hotărăște pe pământ. Oare când au trecut ceasurile așteptării aici și ale anilor de până aici? Sunt în prag și inima îmi bate cu putere.

Ce dimineață curată! Câtă frumusețe sub cerul Ierusalimului! Suntem același grup compact feminin care și-a ridicat frunțile și aripile întinse pe Lespedea Ungerii, inspirând până în adâncul plămânilor bucuria de a fi împreună și aici, la Biserica Înălțării Domnului aparținând Bisericii Ruse, zidită pe ruinele celei ridicate de Sfânta Împărăteasă Elena în veacul al patrulea. Biserica este a unei mănăstiri printre ale cărei monahii se numără și românce. În exteriorul locașului, în partea dreaptă, se păstrează urma pasului Maicii Domnului, apăsând pământul ca să ajungă cât mai sus cu privirea, să ajungă pe vârful Eleon de pe Muntele Măslinilor ca să-și vadă Fiul în clipa Înălțării la Cer. Urma pasului este protejată de un grilaj de fier forjat, în care meșterul a așezat ca o floare de aur conturul unei inimi. Oare ce a simțit Maica atunci când și-a văzut ultima dată a Fiului aievea? Poate dacă aș atinge inima scânteind blând în soare, aș afla răspunsul. Dar nu îndrăznesc.

Se întâmplă lucruri bune și frumoase la Suceava, la cel mai tânăr teatru din țară. Care este și foarte ambițios și cât se poate de temerar în proiectele sale, în programul său estetic, unul de mare deschidere spre noile forme și modalități spectaculare. După ce am văzut anul trecut o montare de zile mari a lui Alexander Hausvater cu *Fernando Krapp mi-a scris această scrisoare* (o adaptare a unui text de Tankred Dorst și Ursula Ehler), promițându-mi că voi merge mai des la Suceava, de la a doua mea descindere la Zilele teatrului m-am întors cucerită de un alt spectacol, îndrăzneț, original – *3 surori*. Cunoscută piesă a lui Cehov *Trei surori* este tradusă și adaptată de Raluca Rădulescu și recitată scenic de regizoarea Catinca Drăgănescu în cadrul unui proiect Punctart (coordonat de Catinca Drăgănescu), realizat în parteneriat cu teatrul sucevean. Colaborarea dintre independenți și instituite a funcționat admirabil, o echipă profesionistă, alcătuită din Andreea Simona Negriță – scenografia, Simona Deaconescu, Mariana Gavricu – coregrafie, Dan Băsu – light/video design și sunetistii de la interior, împreună cu actorii din distribuție, realizând un spectacol memorabil. Și care, deținând toate atribuțiile modernității, rămâne foarte cehovian în spirit, ceea ce este într-un totuși remarcabil.

Teatrul „Matei Vișniec” Suceava

Așa nu se mai poate trăi!

Ce și-a dorit Catinca Drăgănescu să ne spună, montând acum singura piesă pe care Cehov a numit-o dramă, față de celelalte pe care le socotea niște vodeviluri? Că e atât de ușor să te ratezi, să-ți irosești viața, dacă nu trăiești în prezent, dacă nu ești viu cu adevărat, refugiindu-te în trecut, în balta stătută a nostalgiei sau îți faci visuri deșarte despre un viitor iluzoriu. Situație în care se complac cei din familia Prozorov, fratele și cele trei surori. Adaptând la contemporaneitate piesa, Catinca Drăgănescu elaborează

un concept de spectacol foarte unitar, concentrat, pus în practică aplicat, minuțios, cu atenție la orice detaliu. Schimbă statutul unor personaje, ofițerii superiori fiind transformați în niște arhitecți de la un departament mobil al unei firme de resort, dinamizează acțiunea introducând elemente de musical, astfel că, în prima parte îi vedem pe actori vorbind și cântând la microfoane (*Imagine* a lui John Lennon și *E vina ta*), efectul fiind unul de distanțare, de comentariu, de dezbateră a chestiunii fericirii. Întrebările

sunt adresate și persoanelor din public, implicate, așadar, în discuție și în desfășurarea spectacolului. Care continuă, în acele următoare, în alte registre, în cel al teatrului de interioritate, revelând trăiri, stări sufletești, ajungând apoi în zona absurdului, a unei gestualități mecanice, repetitive și a unei degradări a umanului, pentru ca finalul să fie unul absolut surprinzător, prin expresivitatea metaforei și intensul efect spectacular. Este o scenă fascinantă, tulburătoare, în care, după plecarea arhitecților, prozorii sunt acoperiți de ramuri de vegetație, de liane care se ivesc dintr-un teren mlăștinos care-i acoperă, îi trage la fund. „Viața trece fără menajamente pe lângă ei, la fel ca și anotimpurile”, după cum, concis și exact, este formulată tema spectacolului într-un text de prezentare.

3 surori, în această viziune proaspătă, modernă, aduce la zi tema ratării, a deusolării, a unei existențe vegetative. Model depășit de educație, blocaje emoționale, derută, destrămare sau cea neputință și nepricepere a oamenilor de

a-și trăi autentic viața, despre care vorbea însuși doctorul Cehov? Din a cărui întrebare dramaturgie parcă se aude acel revoltat și îndurerat strigăt, aparținând unui comentator: „Așa nu se mai poate trăi!” sau, tot atât de grăitor, reproșul din exclamația lui Gorki, după ce a văzut *Livada de vișini*: „Urât mai trăiți, domnilor!” Un reproș teribil de actual, pe care-l regăsim în montarea suceveană, incisivă, polemică, semnă de o regiune lucidă, cu idei, cu imaginație, și cu știința lucrului cu actorii. Aceștia fac o echipă omogenă, bine sudată, având versatilitate și un joc precis nuanțat. Clara Popadiuc (Irina), Diana Lazăr (Mașa), Cristina Florea (Olga), Cosmin Panaite (Andrei Serghievici Prozorov), Sebastian Bădărău (doctorul Cebutâkin, un cinic hipnotic) Cătălin Ștefan Mândru (Verșinin), Delu Lucaci (Natașa), Sergiu Moraru (Kulâghin), Horia Andrei Butnaru (Tuzenbah) și Alexandru Marin (Solionâi) își individualizează personajele (au și niște costume bine găsite, caracterizatoare, inspirat create de Andreea-Simona Negriță) sunt cu toții credibili, expresivi, evoluând într-un spectacol-expertență, inteligent, complex, actual.

Carmen MIHALACHE

„You Must Remember This” este un podcast despre poveștile secrete din primul secol al istoriei Hollywoodului. Creată în 2014 de criticul de film Karina Longworth, această emisiune audio este formată din numeroase episoade ce pot fi descărcate gratuit de pe iTunes sau de pe site-ul oficial <http://www.youmustrememberthispodcast.com>. Fiecare episod al acestui podcast detaliază anumite aspecte despre istoria Hollywoodului, de la biografii ale unor actori, actrițe și regizori celebri (Judy Garland, Marlon Brando, Mia Farrow, Howard Hughes etc.), până la evenimentele istorice și politice care își au originea sau au o legătură importantă cu celebra capitală a filmului.

Episoadele sunt adesea grupate sub forma unui sezon, asemenea unui serial de televiziune, combinând armonios analiza de film și biografia alături de contextul istoric și sociopolitic. Înainte de a prezenta câteva sezoane ale acestui podcast, țin să menționez că episoadele sunt toate în limba engleză, un aspect important pentru cei care poate nu stăpânesc pe deplin această limbă, dar doresc să-și îmbunătățească abilitățile de înțelegere. Fiecare episod durează aproximativ o oră, fiind rezultatul unei munci de cercetare asiduă și al pasiunii evidente pe care o demonstrează Karina Longworth pentru fiecare subiect pe care îl abordează.

Unul dintre primele sezoane pe care le-am descoperit se numește „Star Wars” și, în ciuda titlului foarte cunoscut, acest sezon nu este despre celebra serie de filme SF, ci mai degrabă despre viața și cariera mai multor actori și regizori în perioada celui de-al Doilea Război Mondial și despre modul cum aceste figuri cunoscute au fost impli-

Cinema

Sezoane și episoade

cate în acest celebru conflict militar. Primul episod al acestui sezon se concentrează asupra actriței Bette Davis, care în urma atacului de la Pearl Harbor a devenit una dintre figurile cele mai importante al localului Hollywood Canteen (un club de noapte pentru soldații ce aveau să plece la război), unde vedetele de cinema și-au asumat rolurile personalului pentru a ridica moralul forțelor armate. Clubul de noapte a reprezentat un mijloc eficient pentru propaganda militară, fiind imortalizat în filmul intitulat, după cum vă puteți aștepta deja, „Hollywood Canteen”, însă anumite aspecte negative ale acestui local au fost ținute sub tăcere, printre care o crimă și o investigație FBI ce a condus la campania anti-comunistă din următorul deceniu (Hollywood blacklist), campanie care este explicată în detaliu într-unul din celelalte sezoane. Printre celelalte episoade ale seriei „Star Wars” se numără unul despre actrița Marlene Dietrich (mai precis despre viața și cariera sa, dar și despre activitățile de spionaj pentru aliați) și, bineînțeles, un episod dedicat lui Walt Disney, ce se concentrează asupra desenelor animate propagandiste realizate în timpul războiului, contrapuse cu numeroasele convingeri sociale și politice pe care acesta le-a avut în viața personală.

Al doilea sezon pe care l-am ascultat a fost din punctul meu de vedere cel mai meticolos cercetat, ținând cont de

subiectul delicat pe care Longworth l-a abordat, anume crimele comise în anul 1969 de Charles Mason și adepții săi, în Hollywood. Seria explorează mai întâi contextul istoric și social din anii '60, prezentând scena muzicii și a filmelor din Hollywood într-o manieră interesantă și accesibilă. Este uimitor modul eficient în care se diseminează informația încă din primul episod. Apoi, Longworth face o prezentare a persoanelor implicate în aceste crime, urmând ca în celelalte episoade ale sezonului să exploreze viața și carierele muzicienilor și actorilor ale căror drumuri s-au încrucișat din nefericire cu Mason, unele într-un mod tragic. Ultimele episoade sunt dedicate crimelor în sine, investigației și procesului. Prezentarea tuturor episoadelor este făcută cu foarte multă grijă și respect pentru victime și familiile acestora, fără a face apel la lucruri de senzație și speculații, lucru pe care l-am considerat a fi remarcabil, considerând numeroasele podcasturi de „true crime” ce au apărut recent și care nu demonstrează aceeași sensibilitate, acest gen de podcast concunând un fel de renaștere în ultimii ani.

Ultimul sezon pe care îl voi discuta este probabil cel mai accesibil și se numește „Dead Blondes”. După cum sugerează titlul, fiecare episod se concentrează asupra unei actrițe blonde de la Hollywood care a cunoscut un final tragic, final ce adesea a eclipsat cariera

cinematografică a fiecăreia. Episoadele conțin multe informații interesante despre viața și cariera acestor actrițe, despre modul în care ele și-au construit imaginea și efectul pe care l-au avut datorită (sau mai degrabă din cauza) culorii părului, informații ce ilustrează modul în care industria filmului le-a exploatat pe aceste actrițe și a beneficiat de pe urma succesului lor. Episoadele conțin analize detaliate ale celor mai importante filme ale acestor actrițe, unele foarte celebre, precum Jean Harlow, Grace Kelly și Marilyn Monroe, iar altele mai puțin cunoscute publicului de azi, precum Peg Entwistle, Thelma Todd și Barbara Loden, cea din urmă fiind prima femeie care a jucat într-un film pe care ea însăși l-a scris și l-a regizat.

Acestea nu sunt singurele sezoane care fac parte din „You Must Remember This”. Dacă sunteți pasionați de film, istorie și biografie (și vă descurcați cu limba engleză), vă recomand să încercați acest podcast și să descărcați toate episoadele (sau măcar cele care vă interesează). Deși scopul acestei emisiuni audio este Hollywoodul secolului al XX-lea, veți vedea foarte repede varietatea de subiecte ce pot fi abordate într-un cadru atât de restrâns și modul captivant în care Karina Longworth narează fiecare episod. Sezonul recent încheiat se concentrează asupra vieții și carierei lui Boris Karloff („Frankenstein”, 1931) și Bela Lugosi („Dracula”, 1931), doi emigranți care au dat viață unor personaje legendare din literatură și cinematografie, iar următorul sezon a debutat în iulie.

Antonia GÎRMACEA

Continuând firesc sărbătorirea bicentenarului nașterii lui Vasile Alecsandri în data de 14 iunie 2018, sărbătorire organizată sub forma unui proiect desfășurat în cadrul „Alecsandriadei”, ediția a II-a (Bacău, 23-26 mai 2018), în data de 22 iunie 2018 a avut loc un inedit act cultural la Biserica „Precista” din centrul orașului, și anume bicentenarul botezului lui Vasile Alecsandri. Evenimentul, însușit și organizat de conf. univ. dr. Ioan Dănilă, președintele executiv al Societății Cultural-Științifice „Vasile Alecsandri” Bacău, a strâns în așezământul bisericesc o pleiadă de personalități culturale, notabilități ale urbei, profesori universitari, scriitori, artiști, artiști plastici, intelectuali, publiciști, ziariști etc. Printre invitați, au fost Daniel Pavăl, directorul Serviciului Județean Neamț al Arhivelor Naționale, Mihaela Chelaru, directoarea Serviciului Județean Bacău al Arhivelor Naționale, Carol Schnakovscky, rectorul Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, muzeografi, reprezentanți ai Direcției Județene pentru Cultură Bacău ș.a. Un numeros public format în principal din poporeni ai Parohiei Bisericii „Precista” a asistat la o slujbă plină de har, evlavie și sfințenie, oficiată de un sobor de preoți (Constantin Gherasim, Constantin Tomozei, Constantin Grădinaru, Adrian Bărdan) condus, cum era și firesc, de preotul paroh Mihail Tomozei.

Un eveniment emoționant

Bicentenarul botezului lui Vasile Alecsandri

De-a lungul vremii, din Evul Mediu și până astăzi, Biserica „Precista” a fost martorul de faimă al multor evenimente petrecute în viața comunității băcăuanilor și nu numai. Potrivit documentelor existente și declarației făcute de familie, botezul a fost oficiat de preotul Ioan în data de 22 iunie 1818, în Biserica „Precista”, aceasta

fiind cea mai apropiată de Casa „Alecsandri”, a cărei familie locuitoare figura probabil în aria parohiei. Cum se știe deja, Biserica „Precista” a fost ctitorită la 1491 de către Alexandru Voievod, fiul lui Ștefan cel Mare.

Cum era și firesc, cei doi preoți Tomozei, tată și fiu, și-au pregătit atent cu ocazia acestui

eveniment lăcașul de cult. În mica expoziție amenajată cu prilejul bicentenarului botezului lui Vasile Alecsandri, au fost expuse câteva obiecte de cult, între care o cristelniță veche, din timpul evenimentului reamintat, câteva cărți care purtau de asemenea patina timpului. De altfel, în biblioteca Bisericii se găsesc circa 400 de cărți de valoare, printre care și câteva evanghelii de mare preț, din secolul al XIX-lea.

Ceremonia a început cu momentul în care conf. univ. dr. Ioan Dănilă, cu glas ferm dar și emoționat, a dat citire unei mărturii de mitrică aflate în custodia Serviciului Județean Iași al Arhivelor Naționale, în care Vasile Alecsandri-tatăl a notat: „Vasilică este născut la 14 iunie 1818 în târgul Bacăului, botezat în lege pravoslavnică de preotul Ioan de la biserica numită Precista din Bacău”. Chiar dacă mitrica respectivă i-a fost eliberată spre a-i fi de folos la Paris, e foarte puțin probabil ca Vasile Alecsandri-tatăl să fi mințit și să fi făcut „fals în acte publice”,

fie și pentru faptul că la vremea aceea el însuși răspundea printre altele și de Arhivele Moldovei. Ori, cu ceea ce notăm în Arhive e strict necesar să fim sinceri și cât se poate de exacti. Până una-alta, e deocamdată singurul act existent care certifică nașterea și botezul poetului. De ce să nu-l credem? Au făcut-o deja celebrul director al Arhivelor Statului Iași și cărturar Gheorghe Ungureanu în 1943, specialiștii de la Cabinetul de stampe al Bibliotecii Academiei Române, dicționarele literaturii române apărute sub egida Academiei Române în 1979, 2008, 2016, istoricii literari Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Alexandru Piru, Georgeta Antonescu, Florin Faifer și alții. De 28 de ani Ioan Dănilă luptă cu toate armele sale și cu toată convingerea și știința sa de carte să reconstruiască statura, personalitatea și perspectiva activă a acestei personalități în conștiința băcăuanilor.

Am remarcat, printre altele, lipsa de documente din veacurile trecute privind evenimente majore petrecute în viața locuitorilor de pe aceste meleaguri, motivele fiind probabil două, conform declarației lui Daniel Pavăl, venit de la Piatra-Neamț: un mare incendiu, în care au ars majoritatea documentelor de la Biserica „Precista”, respectiv încercarea eșuată de a salva ceea ce mai rămăsese: înspire Pângărați, cărțile cu care erau transportate actele s-au răsturnat în apele Bistriței, iar mare parte din documente au fost compromise ori pierdute. Arhivele cu pricina nu au mai putut fi reconstituite. Oricum, slujba de pomenire ținută de preoți a însuflețit asistenta, îmbogățind spiritual pe fiecare dintre cei prezenți, iar după slujbă s-au cercetat obiectele expuse, s-au schimbat impresii, într-un cuvânt s-a socializat într-o atmosferă destinată și de bună-cuviință specifică locului, dar și celor prezenți.

Theodor-George CALCAN

Succes al unui meșter băcăuan

Comisia Națională pentru Salvaguardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, organism de specialitate al Ministerului Culturii și Identității Naționale, a decis să acorde titlul onorific de *Tezaur Uman Viu* doamnei Anica Fichioș, în cadrul sesiunii aferente anului 2018. Adresa prin care Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Bacău îi este adusă la cunoștință îmbrucătoarea știre poartă semnătura lui Alexandru

Pugna, secretar de stat în M.C.I.N. Vestita țesătoare din Oituz a fost prezentată convingător unui juriu exigent de către Feodosia Rotaru, referent de specialitate la C.J.C.P.C.T., care a portretizat-o recent într-o carte dedicată meșteșugurilor populare băcăuane. Fotografia de alături este datată 22 iulie 2018, când am întâlnit-o pe Anica Fichioș la Târgul Meșteșugurilor Artistice Tradiționale, de la Slănic-Moldova. (Ioan D.)

Laureații concursurilor de creație literară „Alecsandriada” 2018

Poezie – I. Andreea-Elena Chiriac (Suceava), II. Emilia Nedelcov (Iași), III. Daniel Sascău (Bacău); *Dramaturgie* – I. Dana Zetu (Bacău; dramaturgie lirică), II. Mihai Zota (Bacău).

Există o adevărată idolatrie a multora întru Nietzsche. Stilul său este captivant, zonele prin care ne invită cugetarea sunt nedefrișate, semnele de exclamare pe care le formulează au aura unui Strigăt creditat cu însușiri purificatoare. Acuzându-i chiar și pe germani de păcatul fundamental al lipsei de nuanțare în discursul filosofic, și nu numai, Nietzsche ne îndeamnă să viețuim într-o altă paradigmă a rostirii/cugetării: „Germanul nu posedă *degete* pentru nuances [...] Căci *dansul*, sub orice formă nu poate fi despărțit de *educația aleasă*, de puțința să dansezi cu picioarele, cu noțiunile, cu vorbele; să mai spun că trebuie să știi s-o faci folosind și condeiul –, că trebuie să înveți să scrii?” („*Amurgul idollor sau Cum se filosofează cu ciocanul*”, Editura Humanitas, 2007, p. 74). Mai mult, crede el, „nu-i suficient să ai spirit: mai trebuie să și faci uz de el, să ai *îndrăzneala s-o faci*” (Ibidem, p. 65). **Nuanțele** lui Nietzsche sunt uneori adevărate prăpăstii sau piscuri (depinde de cel care percepe...), în vreme ce **îndrăznelile** sale cochetează cu veritabile declarații de război în lumea ideilor, credințelor, filosofiei, științei... Să-l ascultăm... „Crestinismul este o metafizică de gâde...” „Noi îl negăm pe Dumnezeu, negăm responsabilitatea în Dumnezeu: abia *prin asta* mântuim lumea...” „Azi nu mai

Ion FERCU

șoaptele nuanțelor

Mitul veșnicei reîntoarceri (I)

cunoaștem milă față de notiunea de «liber arbitru»: știm prea bine ce-i aceasta – tertul teologic cel mai dubios din câte există, în scopul de a face ca omenirea să devină «responsabilă» în sensul ei, adică *de a o face dependentă de sine...*” (Ibidem, p. 56, 58, 55). „Vin să vă-nvăț ce este Supraomul. Omul este ceva ce trebuie depășit. Voi ce-ați făcut pentru a-l depăși? (Ce e maimuța pentru om? Doar o bațocură sau o rușine dureroasă. Așa trebuie să fie și omul pentru supraom: doar o bațocură sau o rușine dureroasă. Voi ați parcurs distanța de la vierme până la om și multe în voi sunt încă vierme. Cândva ați fost maimuțe și chiar azi un om păstrează din maimuță mai mult ca o maimuță oarecare.” („*Așa grăit-a Zarathustra*”, „*Precuvântarea lui Zarathustra*”, § 3, Editura Humanitas, pag. 68).

Dumnezeu a murit!, proclamă Nietzsche... Un potop de reproșuri s-a abătut

asupra sa. Filosoful german a formulat această concluzie ca pe o finalitate a transmutării tuturor valorilor. Supraomul este un ideal pe care el îl propune pentru a oferi un alt sens ființării umane. Sau, dacă-l ascultăm pe Nietzsche (*Ecce Homo*, „De ce scriu cărți atât de bune”, §1, Editura Dacia, p. 52), Supraomul este cuvântul folosit pentru a desemna un tip de cea mai înaltă realizare, „prin opoziție cu omul «modern», cu omul «bun», cu creștinii și cu alți nihilști –, un cuvânt care, în gura lui Zarathustra, anihilatorului moralei, este un cuvânt ce poate, în cea mai mare măsură, să dea de gândit, este înțeles aproape pretutindeni, cu o nevinovăție deplină...” Gilles Deleuze propune o interesantă interpretare de care, probabil, chiar și Nietzsche ar fi satisfăcut: „*Moartea lui Dumnezeu*: momentul recuperării [...] Ideea lui Nietzsche este că moartea lui Dumnezeu reprezintă un mare eveniment zgo-

motos dar cătuși de puțin suficient. Căci «nihilismul» continuă, abia schimbându-și forma. Până acum, nihilismul înseamnă: depreciere, negare a vieții în numele valorilor superioare. Acum, el înseamnă: negare a acestor valori superioare, înlocuirea lor cu valori umane – prea umane (morala înlocuiește religia; utilitatea, progresul, istoria însuși iau locul valorilor divine. Nu s-a schimbat nimic, căci aceeași viață reactivă și aceeași sclavie care până acum triumfau la umbra valorilor divine triumfă acum prin intermediul valorilor umane.” („*Nietzsche*”, Editura All Educational, București, 2002, p. 24-25). Supraomul este ființa care vrea mereu să se depășească, insul în care clocotește puterea creatoare, voința de a deschide orizonturi noi, căci morala creștină, crede Nietzsche, degenerată, mortifică viața, motiv pentru care trebuie înlocuită cu o morală care afirmă viața. Grigore Spermezan ne trimite

(„Introducere în gândirea unor mari filosofi”, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București, 2006, p. 134), la o glumă conform căreia autorul „Genealogiei moralei” ar fi scris pe un zid: „Dumnezeu a murit (Gott ist tot). Nietzsche”. După moartea filosofului, un necunoscut ar fi adăugat: „Nietzsche a murit. Dumnezeu”... Poate că toți cei care cred că Nietzsche ar fi un tartor al blasfemiei se simt mult mai confortabil în acest univers al zămbetului... Supraomul nietzscheean este visul unui nonconformist care ar fi vrut ca lumea să fie altfel croită. Într-o scrisoare trimisă către Lou Salomé, de care Nietzsche era fascinat, el spune: „N-am creat eu lumea, Lou, dacă așa fi vrut s-o fac – atunci așa purta întreaga vină că lucrurile s-au petrecut așa cum s-au petrecut între noi” (Apud Irvin D. Yalom, „*Plănsul lui Nietzsche*”, Editura Humanitas, 2010, p. 278). Poate că *Los Angeles Times*, într-o cronică la romanul lui Irvin D. Yalom, a sintetizat cel mai fericit drama proiectului nietzscheean: „Un roman despre o obsesie, o poveste gravitând în jurul lui Nietzsche, punând «supraomul» în situația paradoxală de a sta întins pe divanul psihoterapeutului” (Ibidem). Când Supraomul are nevoie de leacuri, mai este el... supraom?...

Sunt destul de rari artiștii care corelează o etapă a creației lor cu un concept filozofic. Printre ei se numără și Maxim Dumitruș, care a răspuns invitației de a aduce în Bacău, la Galeriele „Karo”, o parte dintre lucrările seriei intitulată „Absențe încercuite”. Băcăuanii au mai putut admira o expoziție a artistului Maxim Dumitruș, purtând același titlu, în urmă cu câțiva ani (în 2009), la Centrul de Cultură „George Apostu”. Foarte important este faptul că la prima expoziție „Absențe încercuite”, vernisată în Bacău, artistul a prezentat lucrări de mari dimensiuni, lăsând mult loc liber între ele, iar acum a ales lucrări minimaliste, care au umplut spațiul intim al Galeriei „Karo”. Atât datorită acestui fapt, cât și prezentării unor lucrări de dată recentă (sculpturi din lemn, bronz și andezit, desene tehnică mixtă), la care s-a adăugat modalitatea foarte originală a panotării de care s-a ocupat curatorul Constantin Ținteanu, am avut ocazia să vedem o *altfel* de expoziție, mult diferită de cea din 2009. Au rezultat noi dimensiuni, cum ar fi: absența locuită de o altă absență, absența în vecinătatea unei absente, absența generând nu îndepărtarea, ci apropierea ș.a.m.d. Maxim Dumitruș a îmblânzit lemnul rotunjindu-l în lucrări ce sunt solide, paradoxal, prin însuși sentimentul de imponderabilitate pe care-l induc.

Vernisajul din data de 5 iulie 2018 a fost deschis de scriitorul Florin Toma, din alocuțiunea căruia spicuim: „Artistul ne propune un sacru cuminte, plăcut, cu gust. Expoziția este o succesiune, un traseu de goluri. Absența este o lipsă, fără a fi anulare. Absența este obligată să se predea! Golul din filozofia chineză, considerat la fel de valoros ca pinul, este reesentializat în arta sculptorului Maxim Dumitruș, care este capabil să creeze un vortex temporal”.

Forma lucrărilor din expoziție (cercuri,

Încercuind absența și tăcerea

arce de cerc, elipse), cât și titlul sugestiv invită la numeroase interpretări. Putem vorbi la nesfârșit despre principiul vidului enunțat de maestrul chinez Lao Zi sau despre ideile filosofului german Martin Heidegger, care consideră fundamentală pentru metafizică întrebarea „De ce este de fapt ființare și nu, mai curând, nimic?” „Tot ceea ce este nimic cade sub această întrebare, în cele din urmă chiar și nimicul însuși; dar nu pentru că el ar fi ceva, o ființare – de vreme ce vorbim despre el –, ci pentru că el este «nimenic»”. Putem continua cu părerile poetu-

lui român, cu doctorat în filozofie, Ioan F. Pop: „«Nimicul» se ruinează în sine, în propria absență. [...] Dumnezeu este singurul care își conturează prezența direct dintr-o *absență*”. Iată o altă trimitere la sacru, la divinitate, la absolut. Ne amintim de Descartes, care spunea că neantul, zero absolut nu există, iar fizicienii moderni confirmă aceasta. Ceea ce nu poate exista în concret (în analiza matematică există expresia „când x tinde la zero”) devine sursă de inspirație pentru anumiți artiști, poeți, acei visători pe care unii îi numesc vizionari.

Vorbind despre lucrările din expoziția „Absențe încercuite”, așa recurge nu doar la analogii filozofice. Mă gândesc la arta modernă, conceptuală, minimalistă. În 2007, Miroslav Balka înscrie un bec cu incandescență într-un cerc. De altfel cercul, la fel ca la sculptorul Dumitruș, este un motiv recurent al artistului polonez. În anul 2000, Martin Creek prezenta la Muzeul de Artă Modernă din New York („MoMA”) o lucrare ce consta dintr-o cameră goală, cu pereți albi, în care lumina și întunericul alterna, câte cinci secunde, purtând sugestivul titlu „The lights going on and off” („Luminile care se aprind și se sting”).

Poate cea mai potrivită lectură a expoziției sculptorului Maxim Dumitruș de la Galeriele „Karo” s-ar produce într-o liniște absolută, publicul auzind acea compoziție din 1954 a lui John Cage – „4'33” – în care lipsa sunetului e absență și plin deopotrivă.

Dar și vernisajul din 5 iulie 2018 a fost la înălțime, cu un public numeros, din care au făcut parte oameni de cultură, jurnaliști, scriitori, actori, artiști români și străini: Yoshin Ogata, Amancio Gonzalez Andres, Napoleon Tiron, Ilie Boca, Ioan și Dragoș Burlacu, Iulian Bucur, Geo Balint, Viorel Cojan, Viorel Costea, Ștefan Hagimă, Geanina Ivu, Eliza-Noemi Judeu, Carmen Mihalache, Ion Mihalache, Carmen Poenaru, Val Mănescu ș.a. Mai menționăm că Napoleon Tiron (România), japonezul Yoshin Ogata și spaniolul Amancio Gonzalez Andres sunt sculptorii care fac parte, în această vară, din Proiectul de rezidențe artistice „Albastru”, inițiat de Centrul de Cultură „George Apostu”, aflat acum la cea de-a doua ediție. Și în acest proiect îl întâlnim pe Maxim Dumitruș, el fiind curatorul programului în fiecare an, la prima ediție, din 2017, participând în dublă calitate: de curator și de rezident.

Violeta SAVU

cartea străină

Ionel SAVITESCU

Pledoarie în favoarea lui Isus

„Aceasta e o carte destinată publicului larg și adresată oricui și-a pus vreodată întrebări despre cine credea Isus din Nazaret că este... Creștini, evrei, musulmani, agnostici sau ateii – indiferent de orientarea religioasă –, dacă ați dorit vreodată să judecați singuri dovezile biblice și istorice privitoare la Isus, atunci această carte vi se adresează.

Brant Pitre

„Inșiși erau cu toții evrei” – și fusese închis împreună cu Pavel. Nu a fost martor la evenimentele din viața lui Isus. Ioan este ucenicul mult iubit al lui Isus, care și-a pus capul pe pieptul lui Isus. Ioan, alături de Petru și Iacov, este ales să-L însoțească pe Isus la evenimente deosebite, între care **Schimbarea la Față**. Remarcabilă este trecerea în revistă a primilor Părinți ai Bisericii (Papias, Iustin Martirul, Irineu, Canonul Muratorian, Clement, Tertulian), cum și când considerau că au fost scrise cele patru Evanghelii, între Părinții Bisericii existând deosebiri de opinii. La un moment dat s-a pus problema ce sunt aceste Evanghelii: istorie, biografii, ficțiune, mit sau chiar texte folclorice? Dacă primii Părinți ai Bisericii le considerau biografii, la confluența secolelor al XIX-lea și al XX-lea, Rudolf Bultmann respinge această ipoteză, asemănându-le cu **poveștile și basmele**. Însă, după ce examinează o serie de biografii antice de diferite dimensiuni, inclusiv Evangheliile, Brant Pitre concluzionează: „Teoria încetățenită potrivit căreia Evangheliile nu sunt biografii, ci texte folclorice și basme nu corespunde deloc

dovezilor literare. De mult ar fi trebuit să se afle la coșul de gunoi al istoriei. Evangheliile sunt biografii” (p. 95). Asupra acestei chestiuni revine la pagina 102. Mare bătaie de cap le-a dat exegeților datarea Evangheliilor și dacă acestea respectă adevărul spuselor și faptelor lui Isus, invocându-se, în acest sens, istorici ai antichității: Lucian, Josephus, la care se poate adăuga Tacit, cu atât mai mult cu cât controversele existau încă din timpul primilor Părinți ai Bisericii. Sunt date astfel ordinea scrierii Evangheliilor după Clement Alexandrinul, Origen (Matei, Marcu, Luca, Ioan); a se observa că această ordine este introdusă în Biblie), Tertulian. Pentru acești trei primii Părinți ai Bisericii, prima Evanghelie scrisă este a lui Matei. Exegeții moderni sunt preocupați de ordinea Evangheliilor – **Problema sinopticilor**. Diverse teorii propun ordini diferite: teoria augustiniană (Matei, Marcu, Luca), teoria lui Griesbach de pe la 1780 (Matei, Luca, Marcu). În ultimele decenii numeroși specialiști propun următoarea ordine: Marcu, Matei, Luca. Acest punct de vedere este susținut de Austin Ferrer (teoria lui Ferrer) prin

1950, eliminând astfel ipotetica Evanghelie Q. Așadar, dacă exegeții considerau că Isus și-a încheiat viața terestră între anii 30 și 33, Evangheliile au fost scrise între anii 70 și 90-95 d. Cr. Cam aceleași date sunt oferite și de Michel Quesnel în **Istoria Evangheliilor** (Buc., Ed. Enciclopedică, 1996). Revenind asupra datării Evangheliilor sinoptice în **Finalul. Faptele Apostolilor**, Brant Pitre consideră că acestea au fost scrise înaintea anului 60 d. Cr. (p. 121). De un real interes sunt Evangheliile apocrife sau pierdute – **Povestiri despre copilăria lui Isus, Evanghelia lui Toma (colecție de 114 învățături atribuite lui Cristos), Evanghelia lui Iuda și Evanghelia lui Petru** –, toate respinse ca falsuri de către primii Părinți ai Bisericii (Irineu din Lyon, Eusebiu din Cezareea, episcopul sirian Serapion, Chiril, episcop la Ierusalim). Dintre aceste patru Evanghelii pierdute, **Evanghelia lui Toma** a fost descoperită în 1945 la Nag-Hammadi și devine publică abia în 1974. Referiri la această Evanghelie găsim și în cartea lui Al. Babeș **Drama religioasă a omului** (1975). **Evanghelia după Iuda** a fost descoperită abia în 1978. Textul Evangheliei dezvăluie o serie de dialoguri între Isus și Iuda, cu caracter ezoteric. Întrebarea care mă frământă este de ce Isus i-a dezvăluit lui Iuda informații secrete, știind bine că-l va vinde? În Ioan 13, 27 citim: **Iar Isus i-a zis: Ceea ce faci, fă mai curând**. Mare dezbateră în jurul personalității lui Isus: cine a fost, ce au spus oamenii despre El, ce au spus ucenicii? Evangheliile sinoptice ni-l prezintă pe Isus ca fiind Dumnezeu, iar Ioan **Isus**

vorbește și acționează ca și când ar fi Dumnezeu (p. 141). Trei fapte din Evangheliile sinoptice încep să-l dezvăluie dumnezeirea lui Isus: **Potolirea furtunii, Mersul pe apă, Schimbarea la Față**: ... *timp de secole, a fost un fapt recunoscut că în Evangheliile sinoptice Isus nu-și neagă dumnezeirea. În schimb, în acord cu metoda lui de învățare prin parabole, se folosește de întrebări și ghicitori pentru a-l conduce pe oameni către înțelegerea tainei dumnezeirii sale* (p. 178). În acele timpuri, răstignirea era considerată cea mai degradantă formă de moarte, încât se pune întrebarea de ce Isus a fost condamnat la răstignire. S-a crezut în ultimele decenii ale veacului al XX-lea că profetia lui Isus despre distrugerea templului și reconstruirea lui în trei zile, apoi răsturnarea meselor din templu, unde se schimbau banii, i-au atras ura conducătorilor evrei. Însă Brant Pitre respinge această teorie: „Potrivit Evangheliilor din secolul întâi, căpeteniile evreilor nu îl condamnă la moarte pentru ceea ce spune despre templu, ci pentru ceea ce spune despre identitatea sa. Dovezile arată că Isus a fost condamnat pentru blasfemie” (p. 181). Mai jos este reprodus un citat din Benedict al XVI-lea: „Ce era de fapt scandalos în privința lui Isus la judecata în fața sinedrului e că el părea să se pună pe sine pe picior de egalitate cu însuși Dumnezeu cel viu” (p. 188). Totuși, strigățul lui Isus – **Dumnezeul Meu, Dumnezeu Meu, pentru ce M-ai părăsit?** – ridică întrebări despre identitatea Sa divină, iar Brant Pitre scrie: „*Departa de a fi dovada unui eșec, strigățul părăsirii este o dovadă că Isus și-a văzut moartea ca pe împlinirea profetiilor care vor aduce convertirea neamurilor păgâne la slujirea Dumnezeului evreilor*” (p. 193). După înviere, Isus se arată ucenicilor, dintre care lipsea Toma, care este neîncrezător, încât Isus îi spune: „**Pentru că M-ai văzut, ai crezut? Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!**” (Ioan 20, 24-29). Evident, ne aflăm în fața unei cercetări laborioase asupra Evangheliilor, care confirmă divinitatea lui Isus, El fiind mult așteptatul Mesia al evreilor, din păcate nerecunoscut și jertfit prin răstignire, asemenea mieilor care erau sacrificați la Paștele evreiesc.

* Brant Pitre, **Fiul lui Dumnezeu? Pledoarie pentru Isus**, postfață de Robert Barron, episcop Auxiliar de Los Angeles, traducere din engleză de Tatiana Niculescu, Buc., Ed. „Humanitas”, 2017

• Amman, Alnahhas

Indiscutabil, despre Isus din Nazaret s-au scris cele mai multe cărți. Începând din timpuri străvechi până astăzi, personalitatea Lui continuă să fascineze, iar scurta Sa existență terestră este examinată profund pe baza izvoarelor antice (Josephus Flavius, Tacit, Suetonius), precum și a unor gânditori moderni dintre care cităm pe B. Pascal, Chateaubriand, E. Renan, G. Vico, Hegel, Voltaire, G. Papini etc. Dintre români, Mihai-Valentin Vladimirescu a scris **Viața de zi cu zi în timpul lui Isus**, Ed. „Polirom”, 2013. Așadar, printre ultimele cărți dedicate lui Isus se numără și volumul lui Brant Pitre*, autor american (n. 1975) ce pătrunde astfel pe piața cărții din România încă din 2016, cu **Misterul Cinei de pe urmă. Isus și rădăcinile iudaice ale Euharistiei**, Ed. „Humanitas”, 2016. Structurându-și noua carte în 13 capitole, Brant Pitre își propune să elucideze câteva probleme-cheie din existența lui Isus, privitoare la Evangheliile, la primii Părinți ai Bisericii, Evangheliile pierdute (apocrife), datarea Evangheliilor, în sfârșit, Isus se considera a fi Mesia, Dumnezeu, apoi răstignirea și învierea Sa. În calitate de student la Louisiana State University, creștin catolic, Brant Pitre abordează problema scrierii Evangheliilor și dacă acestea au fost inițial anonime. Pentru a-și clarifica numeroasele întrebări legate de Evangheliile și de existența lui Isus, Brant Pitre se înscrie la cursurile de greacă veche, de ebraică veche, de coptă, de aramaică, cu scopul de a citi anumite texte în original. Însușindu-și aceste instrumente de lucru, autorul nostru își propune să infirme teoria emisă la începutul secolului al XX-lea conform căreia Evangheliile sunt anonime, dar pentru a dovedi această ipoteză, Evangheliile trebuiau să existe în copii anonime, a căror existență nu s-a demonstrat. Aceste Evanghelii nu puteau circula fără a fi fost atribuite cuiva. Ce este sigur e faptul că Marcu și Luca nu l-au cunoscut pe Isus: „**Supusă cercetării critice, teoria anonimului se dovedește cu totul neplauzibilă**” (p. 37). În cercetarea Evangheliilor și autorilor sunt invocate așa-numitele dovezi interne și externe. Dintre cei patru evangheliști, se pare că numai Matei știa carte; îndeletnicirea de vameș necesită știința de carte, dar Matei nu asistase la primele zile ale propovăduirii lui Isus și nici la pătimirea și moartea Sa. Marcu, numit și Ioan Marcu, era însoțitorul lui Pavel și ucenicul lui Petru. Luca era **doctor** – pare a nu fi evreu (pp. 46-47), deși în volumul precedent, **Misterul Cinei de pe urmă**, p.123, Brant Pitre scrie: „**Nu uitați, ucenicii**

Israel

Cu semnul Sfintei Cruci pe cerul Ierusalimului

Prima dată m-am gândit la Tara Sfântă ca la un spațiu aievea, în care și eu aş putea să ajung, într-un depărtat ajun de Florii, ale anului 1990, când la frumoasa mănăstire din Vatra Moldovitei, câteva măicuțe – între care și Irina, viitoarea staretă a Voronetului –, recent venite dintr-un neuitat pelerinaj, nu pridideau să povestească, să răspundă curiozității celorlalți și a mele. M-am întors atunci la Suceava cu un dar prețios: gândul acestei călătorii proiectat într-un viitor deocamdată ascuns și, pecete peste materia sa inefabilă, câteva ramuri de finic. Neam din neamul celor cu care locuitorii Ierusalimului îl întâmpinaseră pe Hristos: „... marea mulțime care venise la Ierusalim, auzind că Iisus vine în Ierusalim, au luat ramuri de finic și au ieșit în întâmpinarea Lui și strigau: «Osana, binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului» și «Împăratul lui Ierusalim!» Doar că finicul, aparținând altei clime și altui pământ, la noi a fost înlocuit de stâlpii de salcie, copacul umil și necăutat, până când, întinzându-se punte peste apă Maicii Domnului, căpătase dreptul de a intra în biserică și de a evoca bucuria multimei la vederea celui care le înviau un semen din morți. Pereche bucuriei de atunci, mi-ar fi plăcut acum să intru cu un ram înstelat de mățori la acest miez de noapte al Ierusalimului, dar și gândul venise prea târziu, și anotimpul înfrunzise de-acum mățori. Așa că pășim, cu lanterne, candelă aprinsă, pe piatră slăbită de miliarde de pași a unor drumuri înguste printre clădiri vechi. Carola Nzounza, care ne conduce, știe drumul cu ochii închiși, dar tot e nevoie de grijă și atenție mărită, deoarece de pe stradele perpendiculare apar mereu alte grupuri de pelerini, mărind pericolul răzlețirii și al rătăcirii, adică al posibilității rătăcirii, chiar și parțiale, a programului dumnicii care deja a sosit.

Trebuie să mărturisesc de la început că în noaptea aceea, dar și în ziua de pe Via Dolorosa, amândouă culminând cu parcurgerea străvechii geografii suflatești a Bisericii Sfântului Mormânt, privirea s-a amestecat cu închipirea, limpezind vederea până la nădejdea sfășietor alinătoare a reîntoarcerii și retrării neînfrigate a fiecăreia dintre culmile ei. Prima fiind însăși Biserica, de necuprins în cu totul cu ochii de pe pământ, dar și așa, așezată pe retină doar cu ample porțiuni, apariție măreată, din blocuri roșietice, ca miera de tei mineralizată de străvechime. Împreună cu cei mai mulți dintre Seniorii Bucovineni cu care venisem în Tara Sfântă, așteptasem pe fotoliile din holul elegantului Hotel Manoly Plaza din Betleem să ne spovedim unui tânăr preot bucureștean, apoi călătorisem cu autocarul prin beznă, după aceea, grăjii cu mersul lunecător, descoperisem cerul fugitiv cu niște flămuri de mătase coborând pe creștetul clădirilor și deodată, iată, tangibil, locașul ca un clopot cu limba Golgotei lovindu-i peretii după măsura unui timp în care anii vieților noastre au durată secunde! Sentimentul cu care se gravează în memoria mea este greu de identificat. Este sfială, sunt, suntem în spațiul sacru al Învierii Mântuitorului! Bucurie, bucuria unui vis mare împlinit, un soi de orgoliu, slăbi-

ciune omească inevitabilă după ce ai fost uluit de Catedrala din Strasbourg ori de Abația Westminster, de copleșitoarele edificii religioase ale Occidentului, că Orientul a edificat la rândul-i asemenea zidiri nepieritoare, nu o dată și cu daniile unor vovoezi și boieri români. Prima prezență umană în interiorul ridicat pe uriași piloni de marmură albă cu reflexele aurii de la lumina candelor este a unei Senioare, desprinsă pesemne din grup și ajunsă cu două-trei clipe înaintea noastră, doctorița Rodica Dranca, a șaptea oară aici, cu un patos al evlaviei care mi-l evocă pe vârul drept al tatălui său, poetul Octavian Goga. Nu ne vede, nu ne aude – nu vede-nu aude! –, stă lipită de una din coloane, cu fulgerul unei fisuri deasupra creștetului său plecat. Este urma lăsată de focul ceresc, atunci când ortodocșilor le-a fost interzisă intrarea într-o Sămbătă Mare, din pricini legate de neachitarea la vreme a taxelor impuse de turci. Ca peste tot, până și aici banul zgârie piatra tradiției. Nu departe în acest an, spre sfârșitul lui februarie, locașul fusese închis în semn de protest față de noile politici fiscale israeliene și de un proiect de lege referitor la exproprierea terenurilor bisericesti, stărnind neliniște în rândul Seniorilor Bucovineni, gata de drum încă din toamnă, și priviri întoarse mai cu ardoare spre Cel de Sus, singurul care știe când a sunat ceasul pelerinajului tău și poate să deschidă ușa ca un fulg ușile grele închise de oameni.

O lăsam pe doctorița Rodica Dranca în urmă, dar ea va fi mereu cu un pas înaintea noastră. Cum este și acum, la Piatra Ungeriei, o lespede armie care înseamnă locul în care Iosif din Arimatea și Nicodim au așezat trupul lui Iisus după ce l-au coborât de pe Cruce „și l-au înfășurat în giulgiu cu miresme, așa cum este obiceiul de îngropare la Iudei”. Din candelă mare, ca niște urcioare de sticlă alburie de deasupra, un abur luminos învăluie frunțile pe marginea lespezii, brațele întinse matern pe suprafața ei. Încă în picioare, le văd ca niște aripi de pescăruși încercând să-și încălzească răceala, într-un vaier mut.

• Biserica Sfântului Mormânt

Cu profesoarele Viorica Scăunașu și Octavia Pinzariu alături sau urmându-le pe trepte de piatră înguste, încerc să ajung puțin peste tot, cumva la întâmplare, nu urmeză un itinerar anume, ci doar recunosc, pentru că spre deosebire de mine, au mai fost aici. Ascultăm pe rând, cu urechea lipită de piatra dreptunghiulară așezată ocrotitor peste fragmentul stâlpului de care a fost legat Hristos, biciuit și batjocorit cu hlamidă roșie și coroană de spini, până auzim răsunând infundat – inima aude și săngerează! – plumbul sfâșiind piele, carne și os. Nu e niciun dram de curiozitate în acest gest, ci doar o nevoie stângace de a prelua asupra noastră, odată cu părerea sunetului, cu sunetul, suferința, de a o alina cât de cât prin împărțire chiar și după două milenii.

Suntem mai multe acum coborând la Paraclisul Afării Sfintei Cruci, dar cel care povestește în șoaptă – când în continuare, când în completări – este glasul celor două profesoare: Crucea Răstignirii Domnului și ale celor doi tâlhari au fost aruncate într-unul din bazinele în care se aduna apa ploilor, rezervă pentru perioadele secetoase. Treptat, înmăltite și înierbate, acoperite apoi și de gunoie, bazinele nu au mai interesat pe nimeni până la venirea aici a împărătesei Elena, mama lui Constantin, care a cerut căutarea Crucii. O statuie o înfățișează aruncând bani de aur soldaților romani ca să-i încurajeze să continue săpăturile. Descoperite toate trei, la ideea episcopului Ierusalimului, Crucea Mântuitorului s-a arătat singură, leuind bolnavul care a atins-o. Pe câteva dintre blocurile de piatră ale zidurilor paraclisului, dalta a așezat în vreme cruce după cruce; cea de pe mozaicul pavimentului se dovedește mai puternică decât eroziunea secolelor, lumânări ard necentenit peste cleștarul care o protejează. Spre deosebire de acestea, o lucrare modernă, un basorelieu, marchează locul în care după Înviere, Iisus Hristos i s-a arătat Mariei Magdalena.

Dar și în această noapte, și în ziua drumului nostru pe Via Dolorosa, cel mai mult am întârziat la locul Răstignirii pe Golgota, pe Dealul Căpătării, al craniului primului om, Adam, spălat astfel cu sângele Mântuitorului, de unde și existența sa pe atâtea icoane ale Crucificării. În altarul ortodox, cu Hristos pătimind pe Cruce, sub privirea îndurerată a Maicii și a lui Ioan (apostolul căruia i-a dat-o în grijă), cu lumina candelor căzând pe chipul Domnului, trăiesc un neașteptat și binecuvântat moment de grație, în care simt rugăciunea celor care am ajuns împreună aici la un copleșitor unison suflătesc, fără trimiteri personale, rugăciunea în stare pură, dacă se poate spune așa, a Mamei pentru Copilul său. Apoi, răscolitor de vie, văd, ca în acel îndepărtat ajun de Florii, impresionanta Răstignire din naosul Mănăstirii Moldovița. Este momentul din care în noaptea urcând spre zori devenim parte a multimei Sfintei Liturghii, oficiată în limba greacă, dar cu momentul său de puternică emoție în care noi toți, români din Bucovina, români din România, români de pretutindeni, rostim „Tatăl nostru” în românește și ne împărțim cu smerenie și recunoștință.

Seniorii Bucovineni și invitații lor din Ghindăoani (Neamț) și din Mănăstirea Humorului sunt în haine de sărbătoare,

• Via Dolorosa, la a treia oprire

cea mai aleasă ținută pe care le-a permis-o bagajul restrâns de călător, îndeobște cu ii și cămăși naționale, deși este luni, fără cruce în calendarul ortodox, dar totuși cu înscrisul care nu ne apare deloc întâmplător: „Arătarea pe cer a semnelui Sfintei Cruci în Ierusalim”. Fără imaginări, fără așteptări, totul trebuie luat cum vine, îmi spusese Mihai Stamatina de la IASON, agenția cu care se organizase vizita în Tara Sfântă, când l-am întrebat de experiența sa privind acest drum. Dacă am să pot, firește, îmi spun, în timp ce o imprevizibilă tensiune se instalează în mine din secunda în care, înaintând pe dalele nisipii ale trotuarului care urmează șoseaua printre ziduri înalte, văd, vestind-o parcă, cei doi chiparoși înalți din stânga porții. Poarta Leilor. Dar nu chiar lângă ea, este și o palmă de spațiu pentru comerțul stradal: răcoitoare, cărți, hărți, pliante, suveniruri. Intrăm, așadar, pe cea mai vestită, pe cea mai dorită, pe cea mai sfântă – dacă este permis superlativul –, cale a creștinătății. Via Dolorosa. Drumul Crucii. Suntem surprinși, intimidăți că mergem nemeritat de ușor, că leii de pe ziduri nu ne-au sărit în spate, că înalții chiparoși nu și-au întins vârful peste poartă ca să-și înfigă ace prelungi în ompiții noștri. De fapt, dacă am vorbi, îndrăgostita de copaci care este profesora de biologie Octavia Pinzariu ne-ar reaminti întreita împletire de esențe din trunchiul Arborelui Răstignirii: chiparos, cedru și măsline, dar deocamdată nu spunem nimic, striviți de greutatea gândului că ajunseserăm, că ne aflăm aici. Întâmpinați de naștere și moarte. Nașterea este a Maicii Domnului, cinsită încă din vremea cruciadelor de Biserica „Sfânta Ana”, ridicată pe locul care în care au trăit părinții Sfintei Fecioare: Ana și Ioachim. Cât despre moarte... Capetele se întorc în toate părțile, apoi sunt îndreptate de ghid, preotul militar Iulian Ichim, într-o singură direcție, incredibil de aproape, la Școala musulmană Al-Omariya: Aici – „Aici?” „Aici?” „Aici!” – tribunalul roman a dat sentința: I-a condamnat la moarte pe Iisus Hristos. Cu aceasta începe zguduitoră numărătoare a celor 14 opriri. Cea de a doua, în răstimpul căreia Iisus a primit Crucea, este peste drum, marcată de Capela Condamnării și de Biserica Biciuirii. În aceasta din urmă, mai exact în curtea-grădina sa interioară, auzim – nevenindu-ne să credem, dar numai o secundă – roptul puternic al unei ploii de care am avut parte în Tara Sfântă. Apoi vine și ploaia, rapidă, puternică, îndeajuns să ude umbrelele pelerinilor pe Via Dolorosa și să dea un luciu de patinoar dalelor sale mari din epoca romană, cu urme de pași încă de la urcușul Domnului, cu umerii deja stâlciți de povara Crucii, cu fruntea săngerând deja de la spini cununii și cu picături de sânge de pe trupul flagelat sălbatic încheagându-se la atingerea pietrei încine sa drumului. Oare va fi existând ploaia sau zăpadă sau pur și simplu timp ca să le șteargă, să le spele cu ade-vărat?

Doina CERNICA

• continuare în pag. 27